

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Križman

**Strategije preživetja upokojenih žensk po spremembi
socialne zakonodaje**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Križman

**Strategije preživetja upokojenih žensk po spremembi
socialne zakonodaje**

Diplomsko delo

Mentorica:izr. prof. dr. Jana Mali

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Zahvaljujem se svoji družini, ki mi je stala ob strani in je verjela vame. Zahvalo posvečam tudi stricu, ker me je ves čas pisanja mojega diplomskega dela bodril in mi pomagal z nasveti ter z oblikovnimi deli. Prav tako pa se zahvaljujem svoji mentorici izr. prof. dr. Jani Mali za vse napotke in pomoči pri pisanju dela.

Strategije preživetja upokojenih žensk po spremembi socialne zakonodaje

Povzetek diplomskega dela

Diplomsko delo proučuje dolgoročne učinke t. i. nove socialne zakonodaje na življenje upokojenih žensk. Osredotočam se na socialni transfer, ki je s spremembo v socialni zakonodaji leta 2012 množično posegel v njihovo življenje. Ta pomemben socialnovarstveni prejemek je varstveni dodatek, ki je doživel največji upad upravičencev. Obravnavam trenutno najbolj ogroženo skupino, in sicer upokojenke v enočlanskih gospodinjstvih, ki imajo nizko pokojnino.

Primerjam prejemnice in tiste, ki ne prejemajo varstvenega dodatka. Del raziskave je kvantitativen, vendar je kvalitativna metoda bistvena za mojo raziskavo, skozi katero sem skušala ugotoviti kakovost življenja upokojenih žensk. Zanima me, na kakšen način ukrepi socialne politike blažijo prag revščine upokojenk, saj pravica do varstvenega dodatka z letom 2012 ni več brezplačna z uvedbo zaznambe oziroma vračila svojcev. Upravičenci morajo po smrti preko svojega imetja državi vrniti vso višino nakazane socialne pomoči. Kasneje so sicer vračilo spremenili na dve tretjini, kar še zmeraj postavlja prejemnike socialne pomoči v prejemnike socialnega posojila. Cilj mojega diplomskega dela je ugotoviti, kako upokojenke kljub nizki pokojnini mesečno shajajo z najosnovnejšimi življenjskimi stroški oziroma katere strategije preživetja uporabljajo, kdo jim nudi finančno in socialno oporo, kakšna je njihova socialna mreža, kakšne spremembe si želijo na področju socialne politike ter kakšne posledice ima sprememba zakona o socialnovarstvenih prejemkih na njihovo življenje. Prišla sem do ugotovitev, da so prejemnice socialne pomoči še bolj odrezane od socialne mreže, socialna pomoč z vidika zagotavljanja najnujnejših dobrin in lažjega shajanja ni najbolj učinkovita, najpogostejša strategija preživetja pri upokojenih ženskah pa je skromen način življenja. Posledično so upokojenke zaradi nizkih pokojnin še bolj odvisne od pomoči svojcev, kar jim preprečuje samostojnejše življenje. Pravici do varstvenega dodatka se vedno bolj odrekajo, ker jim vzbuja strah, da bodo ob premoženje, zato so pripravljene živeti toliko skromneje. Rezultati so potrdili, da sprememba socialne zakonodaje vse bolj omejuje pravice upokojenih žensk in nikakor ne izboljšuje njihove socialne vključenosti ter jim ne omogoča boljšega oziroma kvalitetnejšega življenja. Upravičenci varstvenega dodatka težko shajajo v življenju, saj so strategije preživetja v veliki meri odvisne od njihove iznajdljivosti, država pa jim ne omogoča dobrih pogojev za preživetje. Predlagam, da se uvedejo višje denarne pomoči s strani bolj ugodnejše socialne politike in večjo angažiranost s strani prostovoljcev ter društev za boljšo vključitev upokojenih žensk v družbo.

Ključne besede: socialna politika, varstveni dodatek, nizke pokojnine, revščina.

Survival strategies of the retired women after the changes of social legislation

Graduation Thesis Abstract

The thesis examines the long-term effects of new social legislation impact on the survival of retired women. The thesis is focused on the social transfer, which with a change in the social legislation of 2012 massively interfered in their lives. This important social benefit is a social security allowance, which has experienced the largest decline in beneficiaries. The thesis also examines the most vulnerable group of retired women currently, who live in single-person household and have extremely low pensions; comparing the recipients with the non-recipients of social security allowance and researching how social policy relieves their poverty threshold. Part of this research is quantitative, but qualitative method is vital for my research, through which I tried to find out what extent the quality of life of retired women. The changes of social legislation in 2012 determine that the social security allowance is no longer free, therefore it must be refunded by relatives, all the amount of social assistance must be refunded after death through its holdings. Later, although, the refund changes to two-thirds of the amount paid, but that still puts recipients of social assistance in the position of recipients of social loans. The aim of my thesis is to determine how, despite the low pension per month, retired women survive with the most basic costs of living, whose survival strategies they use, who provides financial and social support to them, what kind of social network they have, what changes they wish in the field of social policy and how the changes in the legislation on social assistance are cut off from social networks, social support in terms of providing the most necessary goods. Their most common survival strategy is limitation of costs to minimum and living a very modest way of life. Consequently, they often depend on the help of relatives, which prevents them from independent life. They often give up on the right to social security benefits, because they fear that they lose their properties. Therefore, their way of living is even more modest. The results obtained confirmed that the change of social legislation increasingly restricts the rights of retired women with low pension, their social integration is improved in no way and also it does not enable them for better or higher quality life. The beneficiaries of supplementary allowance difficult to cope in life, because survival strategies largely depend on their ingenuity, and the state does not allow for good conditions for survival. I propose to introduce higher financial aid by more favorable social policies and greater involvement by volunteers and associations for better integration of retired women in society.

Keywords: social policy, social security allowance, low pensions, poverty

KAZALO VSEBINE

1	TEORETIČNI UVOD	1
1.1	Socialna politika	1
1.2	Socialno varstvo.....	4
1.2.1	Socialno varstveni prejemki	8
1.3	Pomembne zakonske spremembe na področju varstvenega dodatka v letu 2012	11
1.4	Posledice spremenjene socialne zakonodaje na življenje starih ljudi.....	15
1.5	Kakovostno življenje in potrebe starih ljudi	17
1.6	Revščina in socialna izključenost	20
1.7	Diskriminacija in neenakost starih ljudi	23
1.8	Načini- strategije preživetja upokojencev.....	27
2	PROBLEM.....	30
2.1	Raziskovalni problem in izhodišče raziskave	30
2.2	Relevantnost raziskave za socialno delo.....	31
2.3	Cilj raziskave	32
2.4	Raziskovalna vprašanja.....	32
3	METODOLOGIJA	33
3.1	Vrsta raziskave.....	33
3.2	Raziskovalni instrumenti in viri podatkov	33
3.3	Populacija in vzorčenje	34
3.4	Zbiranje podatkov	35
3.5	Obdelava in analiza podatkov	36
4	REZULTATI	38
4.1	Vsakdanje življenje upokojenk z nizkimi pokojninami.....	38
4.2	Finančni položaj po upokojitvi	40
4.3	Vpliv spremenjene socialne zakonodaje na njihovo življenje	40
4.4	Strategije preživetja	41

5	RAZPRAVA	43
6	SKLEPI	46
7	PREDLOGI.....	48
8	UPORABLJENA LITERATURA	50
9	PRILOGE	55
9.1	Intervjuji.....	55
9.2	Odprto kodiranje	79
9.3	Osno kodiranje	107
9.4	Odnosno kodiranje	115
9.5	Prošnja za sodelovanje.....	119

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Socialna politika

»Strategijo socialnega razvoja usmerja socialna politika kot sklop ciljev, ukrepov in drugih instrumentov, ki jih država razvija in uporablja zato, da bi posamezniki in skupine prebivalstva lahko zadovoljevali svoje osebne in skupne interese ter delovali kot polnopravni in enakopravni člani družbe in države.«
(http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/)

Definicija socialne politike je zelo enostavno opredeljena, vendar pa je to področje veliko bolj kompleksno. Sistem socialne politike naj bi razvijal svoje cilje in ukrepe k enakopravnosti vseh skupin ljudi in jim zagotavljal zadovoljevanje osebnih interesov, tudi tistih najbolj socialno ogroženih. Vendar država ne izpolnjuje oziroma ne upošteva svojih dolžnosti, saj se pravice ljudi vedno bolj krčijo in vedno večji del bogastva je v rokah le peščice, medtem ko revni delež ljudi vztrajno narašča. Dragoš (2015: 148) meni, da socialna država s svojimi negativnimi vplivi najbolj dosega revne in vse tiste, ki so na socialnem dnu. Ker se revščina povečuje, hkrati pa se krčijo pravice, ki zagotavljajo le najnujnejše storitve iz socialnega varstva, se s tem socialna politika pomika nazaj, na sistem, ki je veljal pred stotimi leti. Celoten sistem socialne države bi si moral prizadevati tako za druge cilje kot za sredstva, ki bi bila bolj učinkovita. Socialna politika trenutno deluje v smeri samopomoči, večjega nadzora, zmanjševanje odvisnikov od socialne pomoči, večje prevzemanje odgovornosti posameznika, boljše učinkovitosti in še večje popisovanje ter nadzorovanje socialno ogroženih. Gre torej za to, da socialne pravice prehajajo iz posameznikove pravice do zaščite, v katerem je cilj blaginja posameznika, do tega, da je skrb posameznika zgolj sredstvo za skrb celotne družbe. Pot socialnih pravic pa se nadaljuje v fazo privatizacije, v katerem bodo le-te postale sredstvo sredstva (*ibid.*).

Kot sem že omenila, je socialna politika veliko več kot samo sklop politike, ampak gre za več sklopov, ki zagotavljajo kakovostno življenje in družbeno sožitje. Socialna politika združuje politiko in družbo ter prispeva k ohranjanju in izboljšanju kvalitete življenja posameznikov, skupin in družb. Na področju družinske, vzgojne in izobraževalne, kulturne, finančne, zdravstvene, zaposlovalne, stanovanjske in socialnovarstvene politike zagotavlja pravično razdelitev dobrin in sodelovanje družbe ter politike. Socialna politika mora biti politika, ki nudi socialno varnost in življenjsko kakovost za vse enako (Ramovš

1995: 94). Socialna varnost je sistem, ki varuje posameznika v primerih izgube dohodka zaradi bolezni, brezposelnosti, starosti in smrti, zagotavlja minimum življenjske eksistence ter krije različne socialne primere (Kalčič 1996: 17). Posameznik v družbenem okolju aktivno sodeluje in prispeva državi v obliki davkov in drugih obveznih dajatev. Socialna varnost (http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/) vključuje področja zdravstva, dela, stanovanj in izobraževanja. Sistem socialne varnosti zajema več socialnih zavarovanj. Socialno zavarovanje zagotavlja materialno varnost, ki zavaruje zaposlene delavce, njihove člane in ostale skupine ljudi. To so storitve oziroma dajatve, urejene iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter zavarovanja za primer brezposelnosti. Obvezno zavarovanje zagotavlja denarne prejemke v primeručasne odsotnosti od dela. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje zagotavlja pokojnine in druge denarne prejemke za starost, invalidnost in smrt. Zavarovanje za primer brezposelnosti pa nudi denarno pomoč (Kalčič 1996: 18). Socialno varstvo spada pod sklop socialne varnosti. Opredeljen je kot denarne dajatve in storitve posameznikom in skupinam, ki nimajo zadostnih sredstev za preživetje (http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/).

Glavni cilji socialne politike so, da se v čim večji meri zmanjšuje materialna ogroženost prebivalstva, preprečuje socialno izključenost, zmanjšuje število ljudi, ki so pod pragom revščine, z enakopravno dostopnostjo do sistemov socialne zaščite, z izboljšanimi pogoji zdravstva in z izboljšanjem socialnega položaja revnih ljudi (Rančingaj 2012: 4).

Socialna politika je opredeljen v številnih načelih, ki veljajo po načina določanja višine socialnih prejemkov. Rančingaj (2012: 5) navaja Šušteršič, Pintarič (2009), ki ločita načelo univerzalnosti, načelo recipročnosti in načelo potreb. Načelo univerzalnosti temelji na določenih socialnih prejemkih, do katerih so upravičene vse osebe ne glede na dohodek. Pod načelo recipročnosti spada večina pokojninskega zavarovanja torej pokojninsko zavarovanje za starost in zdravstveno zavarovanje za bolezen. Načelo potreb pa izhaja iz področja socialnega varstva, saj so upravičenci do socialnih prejemkov vezani na višino dohodka in na druge določene pogoje (*ibid*).

Sistem socialne politike je opredeljen kot podsistem političnega sistema, v katerih je cilj neka stopnja socialnega izenačevanja. Glede na možne neenakosti v sistemu socialne politike se loči ekspanzivni in pragmatičen tip regulacije. Za ekspanzivni tip je značilno, da je cilj zelo široko opredeljen, hkrati pa je omejen s strani sredstev. Cilj je osredotočen na

popolno izenačevanje kakovosti življenja za vse ljudi enako. Ekspanzivni tip hoče omogočiti vsem državljanom popoln razvoj osebnosti, kar je nemogoče. Socialne programe je podražilo ravno to, da se socialna politika ni več ukvarjala s problemi, ampak na kakovost življenja vseh. Kritiki pa so poudarili, da bi bili stroški previsoki za uresničitev vseh programov in pa poudarili so nejasnost predvsem glede mej o skrbi, ki izhaja, da je treba vsem zagotoviti izenačeno kvaliteto življenja iz več vidikov. Ugotovili so, da je to nemogoče (Malnar 1993: 920–922).

V primerjavi s prejšnjim tipom ima pragmatičen tip jasno postavljene meje in svoje ciljne skupine. Cilj takšnega tipa je socialna varnost. Jasno ima postavljene ciljne skupine na primer posameznik, ki je pod mejo, ki predstavlja prag revščine. Ukrepa predvsem tako, da posameznikom ali skupini zagotavlja socialno varnost v smislu, da se zagotovi nacionalni minimum kot prag, pod katerega nihče ne pade. Skupno jima je to, da gre pri obeh za odziv na socialno neenakost. Ekspanzivni tip regulacije ima na zelo široko opredeljen cilj in široko definirano ciljno populacijo. Pragmatični tip išče ukrepe v korist tistih, ki so v slabšem socialnem položaju in ne odpravlja neenakosti vseh (*ibid.*).

Faze razvoja socialne politike so potekale različno. Maršnjak (2013: 15) navaja Rusa (1990), ki loči štiri razvojne faze socialne politike. Najprej se je razvila dobrodelna socialna politika, ki zagotavlja osnovne potrebe socialno najšibkejšega prebivalstva. Izvajajo jo dobrodelne organizacije in javne ustanove. Takšna politika skuša zmanjšati socialno izključenost revnih, vendar tako, da ne upošteva njihovih vrednot in norm. Vključuje sistem javne pomoči, ki zagotavlja osnovne minimalne potrebe. Druga faza se imenuje zavarovalna socialna politika, katere izhodišče je delavec in njegovi družinski člani. Gre za sfero zaposlitve, saj je preživetje posameznika in njegove družine odvisno od zaposlitve. Takšen razvojni tip zagotavlja socialno varnost in zmanjšuje industrijsko tveganje. Socialna varnost je zagotovljena preko socialnih zavarovanj. Stroške teh zavarovanj krijejo zaposleni in delodajalci v obliki prispevkov. Sistemi socialnih zavarovanj pa rešujejo problemske situacije na področju dela v obliki denarnih nadomestil v primeru invalidnosti, smrti, bolezni, starosti, materinstva, otroštva in šolanja. Tretja faza predstavlja blaginjsko socialno politiko, ki poskuša doseči kvaliteto življenja za vse državljane. Zavzema se za blaginjo države. Deluje na področju družbe in zagotavlja večjo socialno interakcijo ter nudi storitve, ki so dostopne vsem. Zadnja faza se imenuje izenačevalni model. Ta je zagotavljal sistemsko integracijo na osnovi delavskega razreda vseh razredov. Izenačevalni model se iz današnjega vidika odmika od brezpogojne narave

socialnih pravic, ki jih imamo danes (*ibid.*). Kopač (2005: 60) navaja Powell (2002), ki pravi, da se vloga države vse bolj zmanjšuje pri zagotavljanju kvalitete življenja državljanov in vedno bolj se poudarjajo dolžnosti posameznikov in njihovih potreb po zagotavljanju socialne vključenosti.

Leskovšek (2003: 41) kritično analizira socialno politiko iz perspektive etike skrbi, in sicer opisuje, kako se programi socialne politike dejansko uresničujejo v praksi. Osredotoča se na Nacionalni program socialnega varstva do leta 2005, ki ga je leta 2000 sprejel parlament. Program temelji na enakih možnosti uporabe virov za vse, zagotavlja enake možnosti med obema spoloma, zagotavlja pogoje za dostojanstveno in čim bolj neodvisno življenje hendikepiranih in drugih oseb, ki ne morejo skrbeti zase in da, omogoča večji vpliv uporabnikov na načrtovanje in izvajanje storitev. Toda ugotavlja, da so se pisci za doseg ciljev programa zavzemali le na papirju. Že sporno je bilo to, da je bil izvedben dokument programa sprejet šele sredi leta 2002, kar pomeni, da je veljal samo do leta 2005. Socialna politika bi morala prevzeti skrb za ljudi, njihove vrednote ter kompetenco. Upoštevati bi se morala beseda tistih, so odvisni in ranljivi ter storitve uporabljajo. Sistem socialne politike, ki je bolj ali manj avtoritaren oziroma avtokratski, bi se moral preusmeriti k sodelovanju z uporabniki. Leskovšek (2003: 46) pove, da program ni podal dobrih rezultatov. Gre pravzaprav za obraten proces, saj prihaja še do večjih neenakosti med spoloma in še večje socialne izključenosti (*ibid.*).

Državni uradniki znajo pisati dokumente, vendar se nič ne udejanji v praksi, saj je treba bolj razumeti koncepte storitev, kot recimo jasno opredeliti v dokumentu, kaj pomeni kakovost storitev in socialna pravičnost ter pomembno je aktivno sodelovanje z uporabniki, ki se jih program dotika. Za na konec dodaja, da sta vlada in parlament še vedno v vlogi nadzora in upravljanja ter slabo odzivna, vendar morata v prihodnje prevzeti večjo odgovornost za skrb blaginje in dobro vključenost državljanov (Leskovšek 2003: 48).

1.2 Socialno varstvo

Področje socialnega prava je trenutno najbolj izpostavljeno in družbeno občutljivo. Z začetkom tržnega gospodarstva in kapitalistične družbene ureditve so se začele socialne pravice v velikem obsegu krčiti. Od leta 2008, ko se je pojavila svetovna gospodarska kriza in politika varčevanja, so se pravice še bolj omejile. Posledica tega so tudi večkratne

spremembe zakonodaje, ki se prilagajajo sistemu pravnega reda. Na področju socialnega prava je danes kar nekaj predpisov, ki so zbirokratizirani in večinoma težko razumljivi (Turk 2016: 7). V okviru socialnega prava spada tudi socialno varstvo. Tega bom bolj podrobneje opisala prav zaradi tega razloga, ker se ta področje dotika moje problematike. Namreč reforme na področju socialnega varstva so pustile globoko zarezo ravno ljudem, ki so revni ali živijo na robu družbe.

Področje socialnega varstva spada pod sklop socialne varnosti in temelji na socialni pravičnosti, solidarnosti ter načelih enake dostopnosti in proste izbire oblik. Glavni cilj socialnega varstva je zagotavljanje dostojanstva in enakih možnosti ter preprečevanje socialne izključenosti. (http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/) Flaker (2015: 29) pravi, da socialno varstvo predstavlja zadnje »kolesje« v celotnem sistemu socialne politike in poskrbi za vse tiste ljudi, ki nimajo zagotovljene socialne varnosti in so nekako izpadli iz celotnega sistema nudenju zaščite. Zagotavlja in se ukvarja s potrebami socialno ogroženih ljudi, za katere ne poskrbi država. Teži k socialni varnosti, odpravlja socialne stiske posameznikov ter pomaga ljudem, da živijo čim bolj kakovostno življenje (*ibid*).

Dva opisa socialnega varstva opredeljujeta podobno izhodišče, da področje nudi zaščito, varnost in zagotavlja dostojanstveno življenje za tiste ljudi, ki so materialno ogroženi. Vendar se takšni opisani cilji socialnega varstva na žalost v veliki meri ne uresničujejo, temveč se celo zmanjšujejo. V zadnjem desetletju Leskovšek (2011: 1265) pravi, da prihaja do številnih sprememb na področju socialne politike, saj se z varčevanjem vedno bolj ukinjajo socialne pravice zaradi tega, da bi ne bi prihajalo do izkoriščanja prejemnikov socialne pomoči. Posledično se povečuje revščina, socialna izključenost in marginalizacija (*ibid*).

Socialno varstvo je sestavljen iz elementov, ki se delijo na storitve, programe, sredstva in ureditve. Storitve so opravila za boljšo kvaliteto življenja, ki se zagotavlja uporabniku, postopke pa urejajo socialni delavci na področju socialnega varstva. Programi so dejavnosti, katerih usposobljeni delavci z določenimi cilji o preprečevanju socialnih stisk stremijo k uresničitvi le-teh. Sredstva predstavljajo materialna in druga sredstva, s katerimi se uresničujejo zastavljeni cilji. Ureditve pa so dejavnosti socialnega varstva, ki izboljšujejo položaj uporabnika in njegove odnose z drugimi (Flaker 2015: 32).

Programi in storitve so zelo različne. Programe lahko posplošeno delimo na socialnovarstvene storitve. Med te uvrščamo socialno preventivo, prvo socialno pomoč, osebno pomoč, pomoč družini na domu, institucionalno varstvo v zavodu ali v drugi organizirani obliki, storitve vodenja in še druge socialnovarstvene programe. Rode *et al.* (2006: 29) in drugi so evalvirali programe na področju socialnega varstva z namenom do boljših rezultatov in boljših programov. Opredelili so štiri glavne tipe programov, ki so značilni za socialno varstvo.

Prvi je preventivni program, ki preprečuje problem. Cilj programa je, da poskuša spremeniti odnos ljudi in s tem čim bolj zmanjšati tveganje za nastanek problema. Prehodni program je vnaprej določen in njihov namen je, nudenje začasno pomoč uporabniku, kot so zavetišča in svetovalnice. Terapevtski program izvaja predpisano terapijo po jasno zastavljenih ciljih in postopkih. Zadnji vzdrževalni program zagotavlja dolgoročno rešitev problema pri tistih uporabnikih, ki ga sami ne zmorejo rešiti (*ibid.*).

Pod preventivni socialnovarstveni program spada strateški dokument Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020 (Uradni list RS., št. 39/2013). Ta program opredeljuje izhodišča za razvoj socialnega varstva ter njegove cilje in strategije. Prav tako se nanaša na način izvajanja socialnovarstvenih storitev in javnih socialnovarstvenih programov. Ena izmed ciljev in strategij tega programa je zmanjšati število revnih oseb, ki se soočajo z visoko stopnjo tveganja revščine. Dolgoročen načrt je tudi povečati socialno vključenost tistih, ki imajo slabo socialno mrežo. Na socialnem in zdravstvenem področju je zaradi drugačnih demografskih sprememb izpostavljena tudi problematika starih ljudi. Stari ljudje se najbolj soočajo s problemom nizke pokojnine, zato so posledično bolj izpostavljeni tveganju revščine, še posebej pa stare ženske, ki živijo same. Teh je vedno več in imajo dohodke večinoma pod pragom revščine. Poleg tega pa so še slabo vključene v družbo. Zaradi vedno večjega porasta stare populacije, se izpostavlja problem tudi v zdravstvu. Ker se povečujejo potreb po storitvah dolgotrajne oskrbe in drugih storitev naraščajo tudi stroški financiranja (<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=NACP68>).

Področje sistema socialnega varstva ureja Zakon o socialnem varstvu (Uradni list RS, št. 54/92 in nasl.), ki preprečuje in odpravlja socialne ter materialne probleme posameznikov, družin in prebivalstvu. Zagotavlja tudi denarno socialno pomoč, ki je namenjena tistim posameznikom, ki si sami materialne varnosti ne morejo zagotoviti zaradi okoliščin, nad

katerimi nimajo vpliva. Sprejet je bil pred nekaj več kot dvajsetimi leti. V tem času je doživel veliko sprememb in popravkov. Področje socialnega varstva je prvi urejal Zakon o socialnem skrbstvu (Uradni list SRS, št. 35/79 in Uradni list RS, št. 54/92 – ZSV), ki je obsegal manjši krog upravičencev, torej invalide, stare ljudi in otroke z motnjami. Z uveljavitvijo Zakona o socialnem varstvu (Uradni list RS, št. 54/92 in nasl.) pa ureja pravice za vsakega, ki ima težave pri lastnem preživljanju in preživljanju preostalih članov družine, ima začasno ali trajno težavo v zvezi samostojnim življenjem ter ima težave pri medsebojnih razmerij v družini oziroma skupnosti. Socialne varstvene dejavnosti se ne izvajajo samo na javno pravne osebe, ampak tudi na zasebno pravne in fizične osebe (Bubnov-Škobrne 1999: 203).

Najbolj drastične reforme na področju socialnega varstva so bile leta 2012, ki so ključno vplivale na življenje ljudi. Na tem področju sta se uveljavila dva zakona, in sicer Zakon o socialnovarstvenih prejemkih, krajše ZSVarPre (Uradni list RS, št. 61/2010 in nasl.), ter Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, krajše ZUPJS (Uradni list, št. 62/2010 in nasl.). Ravno ta sprememba postavlja vprašanje, ali je res v skladu z načelom pravne varnosti

(http://www.sindikatzsss.si/index.php?option=com_content&view=article&id=279&Itemid=148).

Gre za spremembo, ki naj bi zagotavljala boljši sistem dodeljevanja socialnih transferjev, hkrati naj bi se zmanjšala revščina in socialna izključenost. Na kratko bom predstavila splošne spremembe v sistemu socialno varstvenih prejemkov in v sistemu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev. V nadaljevanju pa bom natančneje predstavila bistvene spremembe na področju varstvenega dodatka, saj se v svojem diplomskem delu osredotočam na to, kako ta socialni transfer vpliva na življenje starih žensk, ki živijo same.

Na področju ZUPJS-a (Uradni list, št. 62/2010 in nasl.) je prišlo do novosti o lažjem reševanju postopkov o uveljavljanju pravic, torej, da se o vseh socialnih pravicah rešuje na enem mestu, centru za socialno delo. Določil se je nov vrstni red uveljavljanja pravic, kar pomeni, da mora upravičenec izkoristiti svoje pravice v določenem vrstnem redu, in sicer otroški dodatek, denarna socialna pomoč, varstveni dodatek in državna štipendija. Prav tako mora vlagatelj pred uveljavljanjem subvencij oziroma plačil uveljaviti pravice do denarnih prejemkov, do katerih je upravičen. Spremembe, ki so se zgodile na področju ZSVarPre (Uradni list RS, št. 61/2010 in nasl.) so bile, da se je zvišal osnovni znesek

minimalnega dohodka, ki je takrat znašal 288,81 €. Uveljavila se je zaznamba prepovedi odtujitve in obremenitve nepremičnine, ki je v lasti prejemnika trajne denarne socialne pomoči, dolgotrajnega upravičenca, ki prejema socialno pomoč in upravičenca do varstvenega dodatka, v korist Republike Slovenije. Prav tako se je prenesla pravica do varstvenega dodatka in državne pokojnine, ki je prej spadala pod sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja, v sistem socialno varstvenih prejemkov (http://www.sindikatzsss.si/index.php?option=com_content&view=article&id=279&Itemid=148).

Država naj bi s socialnim varstvom uresničevala načelo enakosti in pravičnosti, ki gre za osnovna načela, na katerih stoji država kot socialna država (Kalčič 1996: 19). Načelo enakosti ponazarja, da so vsi enaki pred zakonom z vidika socialnega položaja in z vidika dostopanja do virov. Načelo pravičnosti pa se nanaša na družbene neenakosti in na enakomerno porazdelitvijo storitev (Leskovšek 2011: 1264). Danes postaja vedno bolj izrazito, da socialna država počasi izgublja svoj pomen, ker ljudje niso več enaki pred zakoni, pravice jim pripadajo v vedno manjšem obsegu, denarne socialne pomoči postajajo vračljive ter večja se neenakost v družbi iz vidika socialnega in materialnega položaja.

1.2.1 Socialno varstveni prejemki

Socialno varstvene dajatve upravičencem zagotavljajo sredstva za preživetje (Kalčič 1996: 321). Na kratko bom opisala tri vrste finančno socialne pomoči, ki pomembno vplivajo na življenje starih ljudi. Večinoma so stare ženske, ki živijo same, velikokrat izključene iz socialne mreže. Ker imajo že v osnovi nižjo pokojnino kot moški, postajajo vedno bolj odvisne od pomoči drugih. Ponavadi se obrnejo na svojce, vendar nekateri tudi svojcev nimajo več, zato so lahko zgolj odvisni od socialnih transferjev, ki jih nudi država. Naloga socialne države je, da pomaga tistim, ki si sami ne morejo zagotoviti dostojanstvenega življenja.

Glavni pravici, ki sta urejeni s področja socialnega varstva in določeni z Zakonom o socialno varstvenih prejemkih (Uradni list RS, št. 61/10 in nasl.) sta denarna socialna pomoč in varstveni dodatek. Sta socialno varstvena prejemka, namenjena tistim posameznikom in posameznicam, ki si materialne in socialne varnosti ne morejo zagotoviti sami. Denarna socialna pomoč je denarna dajatev, namenjena zagotavljanju sredstev za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb v višini, ki omogoča preživetje.

Upravičenci so državljani in tujci (z dovoljenjem) s stalnim prebivališčem Republike Slovenije, ki nimajo dovolj lastnih sredstev za preživetje, brez premoženja in prihrankov, ki bi omogočali preživetje (*ibid*).

Višina denarne socialne pomoči je odvisna od višine dohodkov, premoženja, prihrankov, števila družinskih članov, oskrbe in krivdnega razloga. Osnovni znesek minimalnega dohodka za leto 2016 znaša 288,81. Upoštevajo se dohodki, ki so sprejeti v zadnjih 3 oziroma 4 do 12 mesecih ali pa 13 mesecih pred mesecem vložitve vloge. Dohodki so periodični (pokojnine, preživnine in drugi dohodki), občasni (dediščine, odškodnine, odpravnine) in priložnostni (študentsko delo). Denarna socialna pomoč se dodeli za določen čas ali trajno. Ko upravičenec prvič vloži vlogo, se dodeli od 1 do 3 mesecev, v primeru ponovne vloge in če so okoliščine ostale iste se dodeli od 1 do 6 mesecev. Če zaradi starosti, bolezni ali invalidnosti ni mogoče pričakovati izboljšanja socialnega stanja, se podaljša za 1 leto, trajno pa se dodeli za tiste, ki so trajno nezaposljivi ali trajno nezmožni za delo in niso v institucionalnem varstvu (http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/denarna_socialna_pomoc/).

Izredna denarna socialna pomoč je namenjena kritju izrednih stroškov, ki so vezani na preživljanje in jih z lastnih dohodkov ali dohodkov družine ni mogoče pokriti. Namenjen je tudi, če se posameznik ali družina iz razlogov, na katere ni imela vpliva, znajde v položaju materialnega pomanjkanja. Dodeli se v enkratnem znesku ali za obdobje od 3 do 6 mesecev. Višina za samsko osebo na mesec znaša 288,81 evra in 863,54 evra za družino. V celem koledarskem letu pa za samsko osebo znaša 1444,05 evra ter največ 4.317,71 evra za družino. Po prejetju izredne socialne pomoči je treba v roku 45 dni predložiti dokazilo o namenski porabi. Pomoč je treba porabiti v 30 dneh. Če upravičenec ne predloži dokazila o namenski uporabi v določenem roku ali ni bila pomoč namensko porabljena oziroma ni bila porabljena v 30 dneh, lahko ponovno uveljavi novo izredno socialno pomoč šele 14 mesecev po mesecu prejema pomoči. V izjemnih primerih, kot so naravne nesreče, se vnovična vloga za izredno denarno pomoč ponovno sprejme. Prav tako mora upravičenec, če pomoči ne porabi v celoti, za katerega mu je bila namenjena, preostanek sredstev vrniti v proračun v roku 15 dni po porabi sredstev, ker se v nasprotnem primeru šteje, da namenska poraba ni bila dokazana. Upoštevajo se razpoložljivi neto dohodki in prejemki, ki so prejeti v zadnjih 3 ali 4 do 12 meseci oziroma 13 mesecih pred mesecem vložitve vloge. Če so zavarovanci in po njih zavarovani družinski člani upravičeni do denarne

socialne pomoči, jim pripada tudi pravica do kritja razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev. Prav tako državljanom in tujcem Republike Slovenije, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje in izpolnjujejo pogoje za denarno pomoč, pripada pravica do kritja prispevkov za obvezno zdravstveno zavarovanje (*ibid.*).

»Varstveni dodatek je mesečna denarna dajatev iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki se upravičencu izplačuje skupaj s pokojnino. Namenjen je izboljšanju materialne varnosti prejemnikov najnižjih pokojnin, zavarovanih za celoten obseg pravic obveznega zavarovanja«. (Starič 2007: 60) Glavne značilnosti varstvenega dodatka ne bom opisovala, ker so zapisane v nadaljevanju.

Izpostavila bi, da je vsem trem denarnim socialnim pomočim skupna značilnost prepoved odtujitve nepremičnine in omejitev dedovanja. Vlagatelj za denarno socialno pomoč, ki ima v lasti kakšno nepremičnino in je v zadnjih 24 mesecih več kot osemnajstkrat prejemal denarno socialno pomoč, lahko zaprosi za nadaljnje prejemanje v primeru, če se z njegovim dovoljenjem na nepremičnino vpiše prepoved odtujitve in obremenitve v zemljiško knjigo v korist Republike Slovenije. Če je zapustnik prejemal denarno socialno pomoč za več kot 12 mesecev, se zapustnikovo dedovanje premoženja omeji. Omeji se tako, da trenutna višina denarne socialne pomoči zmanjša za 12 najvišjih mesečnih zneskov prejete pomoči, potem pa se zmanjša še 1/3 dane pomoči. V primeru, da prejemnik denarne socialne pomoči prejema pomoč do največ 12 mesecev ali manj, se omejitev pri dedovanju ne uveljavlja. Pogrebna in posmrtnina, ki spadata pod izredno denarno socialno pomoč tudi ni vračljiva (http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/denarna_socialna_pomoc/).

Pri varstvenem dodatku je malo drugače. Že takoj z odločbo o upravičenosti pravice do varstvenega dodatka se prepove odtujiti in obremeniti nepremičnino, če jo imajo. Če upravičenci želijo prejemati varstveni dodatek, je prvi pogoj poleg odtujitve in obremenitve tudi omejitev dedovanja do višine 2/3 prejete pomoči (<http://www.pisrs.si/Pis.web /pregledPredpisa?id=ZAKO5609>).

Leskovšek (2011: 1274) meni, da je vzrok uvedba vračila socialnih transferjev, zaradi napačnega mnenja države. Za prejemnike socialne pomoči se poudarja, da so neaktivni, pasivni in nemotivirani, saj naj bi jih finančna socialna pomoč podpirala. Reformisti podkrepijo svoje razloge na podlagi treh upravičenj. Prvi razlog je, da ljudje varčujejo s socialnimi prejemki, drugi je, da prejemniki socialno pomoč zlorablajo in tretje

prepričanje, da ljudje postajajo odvisni od socialnih prejemkov. S takšnimi razlogi bi ljudje veliko težje sprejelo kakršnokoli delo, saj so se že navadili na prejemanje socialnih transferjev. Z delom, ki je lahko plačano ali pa tudi ne, lahko posamezniki, ki prejemanje denarno socialno pomoč, vrnejo del tega, kar jim država solidarno pomaga. In to v vseh pogledih nasprotuje konceptu socialnih pravic (Leskovšek 2011: 1277).

1.3 Pomembne zakonske spremembe na področju varstvenega dodatka v letu 2012

Varstveni dodatek je pred letom 2012 oziroma pred uveljavitvijo t.i. nove socialne zakonodaje spadal v sistem pokojninskega zavarovanja. Izplačeval se je kot mesečni denarni prihodek in pripadal tistim, ki so izpolnjevali dohodkovni in premoženjski cenzus. Z Zakonom o socialnovarstvenih prejemkih (Uradni list RS, št. 61/10 in nasl.) in Zakonom o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Uradni list, št. 62/10 in nasl.) je varstveni dodatek prešel v sistem socialnega varstva. Torej je po novem pripadal tistim upravičencem, ki si materialne varnosti ne morejo zagotoviti sami (Dremelj *et al.* 2013: 55).

Socialne reforme na področju varstvenega dodatka, ki so se začele uveljavljati s 1. 1. 2012, so pustile močne posledice pri starih ljudi. Področje varstvenega dodatka po obsežni spremembi ne rešuje več bivanjskega in finančnega problema starih ljudi, saj gre z uvedbo zaznambe za socialno varstveni prejemek, ki ga je treba vrniti. Prikazala bom razliko med staro ureditvijo pravice do varstvenega dodatka, ki je veljala leta 2011, in ureditvijo z letom 2012, ki se v glavnem drži še danes. Spremenjena socialna zakonodaja na splošno prinaša zvišanje zneskov socialnih transferjev, njihovo pravičnejšo razdelitev med prejemniki, preprečevanje možnih goljufij ter bolj preglednega sistema finančnih socialnih pomoči

(http://www.mddsz.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/archive/2011/10/select/sporocilo_z_a_javnost/article/1966/6780/).

Po stari ureditvi so bili do varstvenega dodatka upravičeni uživalci starostne, invalidske, vdovske in družinske pokojnine. Na Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje so prav tako preverjali, če dohodki in premoženje vseh družinskih članov ne (razen za osebe, ki so v celodnevem institucionalnem varstvu) presegajo dohodkovni in premoženjski cenzus, potem je oseba dobila varstveni dodatek. Po novi ureditvi pa so do varstvenega dodatka upravičeni državljani Republike Slovenije, ki imajo stalno prebivališče v

Republiki Sloveniji, in tujci, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje in stalno prebivališče v Republiki Sloveniji, ki so trajno nezaposljivi ali trajno nezmožni za delo ali so starejši od 63 let ženske oziroma od 65 let moški in so upravičeni do denarne socialne pomoči oziroma bi do nje lahko bili upravičeni ali katerih lastni dohodek presega višino njihovega minimalnega dohodka, ugotovljenega na način, kot velja za ugotavljanje upravičenosti do denarne socialne pomoči in zaradi tega niso upravičene do denarne socialne pomoči, ne presega pa višine njihovega minimalnega dohodka (Dremelj *et al.* 2013: 55).

Upravičence do varstvenega dodatka po novi zakonodaji določajo po nezaposljivosti, po nezmožnosti za delo, kar vlagatelji dokazujejo z odločbo ali pa z doseženo starostjo za ženske 63 in za moške 65 let. Tako moški kot ženske, ki so mlajši od določene starostne omejitve, niso upravičeni do varstvenega dodatka, ne glede na to, ali so upokojenci ali ne. Razen v primeru statusa invalida, nezaposljivosti ali nezmožnosti za delo. Po prejšnji ureditvi so varstveni dodatek prejeli užívalci najnižjih pokojnin, zavarovanih na celotni obseg pravic, ne glede na starost *ibid.*

Eden izmed dolgoročnih ciljev nove socialne zakonodaje je, da se zmanjša število prejemnikov finančne socialne pomoči in se jih spodbuja za aktivno iskanje zaposlitve oziroma kakršnega koli dela, ki bi zagotavljal čim večjo aktivnost ljudi. K približevanju takšnega cilja, naj socialna politika doseglja zmanjšanje revščine in socialne izključenosti (ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=8756&langId=sl). Cilj so dosegli s tem, ko je drastično upadal številka prejemnikov varstvenega dodatka, vendar pa so hkrati še bolj odrinili socialno in materialno ogrožene ljudi pod prag revščine. Ljudje se zaradi slabe finančne situacije še bolj zapirajo vase, kar jih vodi v izključenost iz socialne mreže. Z aktivacijo prebivalstva po delu, so dosegli ravno nasproten učinek od želenega.

Zakon o socialno varstvenih prejemkih (Uradni list RS, št. 61/2010 in nasl.), v nadaljevanju s kratico ZSVarPre, prav tako določa, da so do varstvenega dodatka upravičene tudi mlajše osebe, ki so trajno nezaposljive ali trajno nezmožne za delo. Že tukaj pride do nekaterih nejasnosti. Podatek o trajni nezaposljivosti osebe ali njeni nezmožnosti za delo predvsem v praksi na centrih za socialno delo upoštevajo odločbe o statusu invalida po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (Uradni list SRS, št. 41/83 in nasl.) in o statusu invalida 1. stopnje po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 109/06 in nasl.). Noben od teh zakonov pa trajne nezaposljivosti ali trajne nezmožnosti za delo ne omenjata. Prav tako

po novem osebi, ki je vključena v institucionalno varstvo, ne pripada varstveni dodatek. Ta sprememba izhaja zaradi nove ureditve varstvenega dodatka, ker je ta namenjen kritju življenjskih stroškov, ki se jih na dolgi rok ni moč izogniti. Čeprav ZSVarPre (Uradni list RS, št. 61/2010 in nasl.) nikjer izrecno tega ne določa, ampak v praksi tem osebam ne pripada ta pravica. Po stari ureditvi pa jim je. Po drugi strani pa po novem varstveni dodatek pripada tudi kmečkim upokojencem, obrtnikom z nizkimi pokojninami in osebam, ki so v materialni stiski ter so nezaposeljive ali nezmožne za delo. Tem osebam pred letom 2012 pravica ni pripadala (Dremelj *et al.* 2013: 56).

Cenzus višine za varstveni dodatek je tudi spremenjen, saj se po reformi odmeri razlika med višino varstvenega dodatka in višino minimalnega dohodka. Torej, če ima samska oseba tudi lastni dohodek, se varstveni dodatek določi v višini razlike med 465,71 evra in lastnim dohodkom. Prav tako pa se ne upoštevajo prihranki samske osebe do 2500 evrov. V okviru pokojninskega in invalidskega zavarovanja je bila višina varstvenega dodatka odvisna od dopolnjene pokojninske dobe, k vdovski in družinski pokojnini pa od števila uživalcev teh pokojnin (Dremelj *et al.* 2013: 57). K dodatku nizkim pokojninam, izredno majhni socialno varstveni prejemki niso v veliko pomoč starim ljudem, ki so v dolgotrajni stiski. Življenje zgolj samo s socialno pomočjo ni lahko, saj jim ta onemogoča samostojnega in kvalitetnega življenja. Če stari ljudje izgubijo finančno pomoč, veliko težje preživijo. Glavi vir dohodka predstavlja starostna pokojnina, vendar upokojenci svojo denarno stisko rešujejo tudi z drugimi viri dohodkov kot recimo invalidska pokojnina, nadomestilo za invalidnost, invalidnina, dodatek za pomoč in postrežbo, varstveni dodatek, nadomestilo za čas poklicne rehabilitacije in začasno nadomestilo in dodatek za rekreacijo. Čeprav tudi ta nadomestila oziroma redni denarni prejemki blažijo do določene mere materialno in socialno ogroženost, vendar stari ljudje kljub temu živijo v hudem finančnem pomanjkanju (Flaker *et al.* 2008: 169).

V stari ureditvi se ni upoštevalo krivdnih razlogov. Po novi socialni zakonodaji lahko center za socialno delo s soglasjem upravičenca pozove osebe, ki so ga dolžne preživljati, k sklenitvi notarskega zapisa o preživljanju, kar se šteje kot dohodek oziroma preživnina upravičenca in se upošteva pri odmeri višine varstvenega dodatka. V primeru neodzivnosti na poziv k sklenitvi dogovora o preživljanju se šteje kot krivdni razlog in tako oseba ne dobi varstvenega dodatka (Dremelj *et al.* 2013: 58). Prišlo je do odklona konkretno spremenjene zakonodaje, ki vpliva negativno do upravičencev, saj lahko hitro izgubijo

pravico do prejemanja varstvenega dodatka. Po Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerij (Uradni list RS, št. 69/04 in nasl.), ki določa vzajemno dolžnost preživljanja med starši in otroki, in sicer starši so dolžni preživljati otroka do polnoletnosti oziroma do največ dopolnjenega 26. leta starosti v primeru rednega šolanja. Velja tudi obratno. Polnoletni otrok je dolžan preživljati svoje starše, ki so materialno in finančno ogroženi. Cenzus preživnine se določi individualno, in če otrok iz kakršnih koli razlogov noče plačevati preživnine staršu, gre ta lahko v tožbo s svojim otrokom (<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO40>).

Po predpisih pokojninskega in invalidskega zavarovanja so se upoštevali dohodki in vrednost premoženja vlagatelja eno koledarsko leto pred vložitvijo vloge, po novi ureditvi pa se za upravičenca upošteva lastni dohodek za zadnje tri mesece pred vložitvijo vloge, za upoštevanje ostalih dohodkov pa se gleda za celo leto. Premoženje, ki se je upoštevalo pri odmeri varstvenega dodatka po sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja, so bile stanovanjske hiše, stanovanja, poslovni prostori, prostori za počitek in rekreacijo in kmetijska ter gozdna zemljišča. Po novi zakonodaji pa se šteje vse nepremično premoženje, osebna in druga vozila, prihranki in ostalo premično premoženje, s katerim upravičenec razpolaga na dan vložitve vloge (Dremelj *et al.* 2013: 59). Upošteva se vse premoženje vključno z premičnim, kar ponovno zmanjša krog upravičencev.

Pravica do varstvenega dodatka je po sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja prenehala s prvim dnem naslednjega meseca po prenehanju pogojev za njeno uživanje. Med obdobjem prejemanja pa upravičencem ni bilo treba vnovič vlagati vloge. Po spremembi socialne zakonodaje pa se varstveni dodatek dodeli za določeno ali trajno obdobje. V praksi so na CSD praviloma dodeljevali pravico za obdobje enega leta. Po poteku obdobja je lahko upravičenec znova vložil za pravico. Največja sprememba, ki je drastično vplivala na upad prejemnikov varstvenega dodatka, je uvedba zaznambe nad prejemnikovo nepremičnino in omejitev dedovanja. Če je upravičenec lastnik nepremičnine, se mu z določbo prepove odtujiti in obremeniti nepremičnino, katere lastnik je, v korist države. Zakon o dedovanju (Uradni list SRS, št. 15/76 in nasl.) pa določa, da se dedovanje premoženja osebe, ki je uživala pomoč v skladu s predpisi o socialnem varstvu, omeji do višine vrednosti prejete pomoči. V prejeto pomoč se šteje tudi varstveni dodatek. Kasneje so iz celotnega vračila socialne pomoči spremenili na 2/3. Vendar takšen popravek ne spremeni praktično nič, saj je pravzaprav socialni transfer pravica, ki jo je treba

odslužiti. Pred novo ureditvijo pa varstveni dodatek ni bil podvržen zaznambi na premoženja in omejitvi dedovanja. Prav zaradi tega se je veliko oseb odpovedalo pravici (*ibid*). S prenosom varstvenega dodatka v sistem socialnega varstva je drastično upadlo število prejemnikov varstvenega dodatka in se še vedno znižuje. Glavni razlog tako očitnega upada je zaradi neuveljavljanja pravice do varstvenega dodatka s strani upravičencev, torej starih ljudi (Trbanc *et al.* 2015: 50).

1.4 Posledice spremenjene socialne zakonodaje na življenje starih ljudi

Kupm (2011: 54) v raziskavi na podlagi izračunov pričakuje, da se bo s spremembo nove zakonodaje stopnja tveganja revščine za stare ljudi močno znižala, zaradi višjih zneskov denarne socialne pomoči. Položaj naj bi se občutno izboljšal na področju varstvenega dodatka predvsem za tiste ljudi, ki pred novo ureditvijo niso bili upravičeni do pokojnine, vendar z novo ureditvijo jim ta pravica pripada. Hkrati pa navaja, da bo več kot 40 odstotkov prejemnikov v letu 2011 izgubilo pravico do varstvenega dodatka (Kupm 2011: 51). Takšno predvidevanje že nakazuje na problem spremenjene zakonodaje, po katerih se število upravičencev zmanjšuje. Nova zakonodaja dejansko krči število upravičencev in njihove pravice. Prihaja ravno do nasprotnega učinka od zaželenega.

Mali (2012: 131) ugotavlja, da učinki nove socialne zakonodaje v življenju starih ljudi, ne prinašajo nič dobrega. Upravičenci se pravici na podlagi nove zakonodaje večinoma odpovedujejo. Odpovedovanje pravicam je skrb vzbujajoče, saj kaže na to, da imamo pravice na področju socialnega varstva zgolj na deklarativni ravni in so same sebi namen. Ljudje so se po uvedbi nove socialne zakonodaje množično odpovedovali varstvenemu dodatku. Samo do konca leta 2011 je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje prejel približno 9700 zahtevkov za odpoved pravice do varstvenega dodatka (približno 20,8 odstotka upravičencev). Ni bil samo drastičen upad upravičencev, ampak še bolj skrb vzbujajoč je podatek, da kar 21.000 ljudi po novi ureditvi ni izpolnjevalo več pogojev zanj. Podatki nazorno kažejo, da so z novo socialno zakonodajo stari ljudje, ki že sicer spadajo v najrevnejši del prebivalstva, še bolj ranljivi in potisnjeni v življenje pod pragom revščine (*ibid.*).

Po rezultatih raziskave Mali (2012: 132) pravi, da je največji vzrok, da se stari ljudje odpovedujejo tej pravici prav zaradi strahu, da bi po njihovi smrti svojci morali vračati sredstva, ki so jih prejeli kot varstveni dodatek. Strah jih je tudi, da ne bi ogrozili

stanovanjske in materialne eksistence svojcev. Na Inštitutu RS za socialno varstvo so izvedli podobno krajšo anketo s socialnimi delavci glede socialnega položaja uporabnikov na centrih za socialno delo v obdobju 2012 do 2014. Po izvedenih anketah glede vpliva spremenjene zakonodaje je več kot 70 odstotkov socialnih delavcev, ki delajo na Centrih za socialno delo mnenja, da se je socialni položaj njihovih uporabnikov v obdobju od 2013 do 2014 precej poslabšal. Glavne razloge za poslabšanje socialnega položaja uporabnikov, socialni delavci navajajo gospodarsko krizo, vedno večjo brezposelnost, stečaji velikih podjetij in s tem izguba delovnih mest. Druge razloge iščejo tudi v izgubi pravic iz socialnega varstva, v vračilu že prejetih finančnih socialnih pomoči, v nizkih dohodkih delavcev ter nizkih pokojnin upokojencev, v naraščanju življenjskih stroškov, v višjih davki, v nezmožnost odplačevanja kreditov in v razpadanju socialnih mrež. Prvi razlogi se nanašajo na splošni del, ki ni vezan na socialno politiko, drugi pa na ukrepe socialne države s spremembo socialne zakonodaje. Glede na leto 2012 se je v obdobju 2013 do 2014 po oceni strokovnih delavcev najbolj poslabšal položaj osebam, ki živijo same, upokojencem, ki imajo nizko pokojnino in upravičencem, ki so se odpovedali pravici do varstvenega dodatka zaradi strahu pred zaznambo nepremičnine. Izboljšal pa se je položaj starih ljudi, ki uveljavljajo pravico do varstvenega dodatka, saj lahko istočasno zaprosijo še za izredno denarno pomoč (Trbanc *et al.* 2015: 53–55).

Obe raziskavi, ki raziskujeta področje vpliva spremenjene socialne zakonodaje na življenje starih ljudi, podajata podobne rezultate. Po rezultatih sledeč odpovedovanje pravicam starim ljudem ne prinaša rešitev, ampak jih potisne še v večjo stisko, kar se odraža tudi na njihovem slabšem splošnem počutju in posledično tudi zdravju. Če se upravičenec odpove varstvenemu dodatku, s tem le še poslabša svojo še tako težko finančno situacijo in zapade še v večjo stisko, kar posledično še povečuje finančno ranljivost že obubožanih ljudi. Posledica odpovedi pa jih potisne še v večjo odvisnost svojcev. Prav odvisnost od svojcev pa je pogosto razlog, da gredo stari ljudje v dom in s tem niso v breme svojih lastnih otrok. Ko je bil varstveni dodatek še po starem sistemu in ni bil vračljiv, je marsikateremu staremu človeku omogočil, da je bil čim dlje samostojen. In prav to jim je omogočalo kakovostno starost. Nova socialna zakonodaja je v nasprotju z veljavno in načrtovano socialno politiko staranja. Stari ljudje nimajo omogočenega kakovostnega življenja, ker jim država s socialnimi transferji onemogoča, da bi bili čim dlje samostojni in aktivno vključeni v socialno mrežo. Odpoved varstvenemu dodatku je odpoved številnim osnovnim dobrin, kot sta hrana in obleka. Vedno večje breme je na svojcih, stari ljudje pa bodo v

prihodnje morali preživeti še v slabših razmerah, kot so prej, torej živeti še bolj skromno. Da bi se sistem socialnega varstva resnično izboljšal, bi morala starejša populacija bolj aktivno sodelovati pri oblikovanju zakonov, predvsem na področju urejanja pokojnin, na področju socialnih prejemkov in na področju aktivnega socialnega vključevanja tistih, ki so socialno izključeni.

Banovec (2012: 53) pravi, da so mnenja starih ljudi in njihovo sodelovanje pri oblikovanju zakonodaje zelo potrebni. Starost ob upokojitvi je nekaj manj kot 60 let. Pričakovana življenjska doba se podaljšuje vsako leto za tri mesece. Vedno manj je zaposlenih, ki plačujejo prispevke za vedno več starih ljudi, ki so upokojeni. Banovec ugotavlja, da so normativni akti slabo pripravljene in da ni dovolj sodelovanja med socialnimi partnerji in starimi ljudmi. V Ekonomsko-socialnem svetu in v Državnem svetu upokojenci niso ustrezno predstavljeni. V pripravi Memoranduma o problematiki starejših in upokojenih so opozorili na pomanjkanje institucionalnih oblik, tudi za sovplivanje na zakonodajne postopke. Problem se kaže tudi pri formalno izobraženih starih ljudi, ki sodelujejo in odločajo pri zakonskih ureditvah. Določajo zakone, s katerimi niti niso dobro seznanjeni (*ibid*).

Ena od temeljnih rešitev je tudi povečanje medgeneracijske solidarnosti, katere namen je sodelovanje in sožitje med generacijami. Gre za pomemben sistem povezovanja med generacijami, saj sedanje politične rešitve ne zagotavljajo vsem državljanom primerne zdravstvene in socialne zaščite. Ramovš (2003: 236) je mnenja, da brez medgeneracijske solidarnosti, kjer bodo vse tri generacije med seboj pošteno sodelovale, ni mogoča stabilna družba. Obenem pa opozarja na nevarnost vojne generacij. Zaradi hitro naraščajočega števila upokojencev, srednja generacija ne dohaja več plačevanje prispevkov v pokojninske sklade, zato nastaja primanjkljaj pri izplačevanju pokojnin. Država posledično zniža pokojnine in tako je krog sklenjen. Da se ne bi začaran krog nadaljeval, je pomembna uvedba dobre pokojninske reforme in hitro oblikovanje novih socialnih mrež za sožitje generacij ter priprava ugodnih razmer sedanje generacije na pripravo na starost. Politična oblast je glavna pri spremembi teh reform (Ramovš 2003: 241).

1.5 Kakovostno življenje in potrebe starih ljudi

Ramovš (2003: 43) pojem uspešnega kakovostnega staranja povezuje s sodelovanjem mlade, srednje in tretje generacije. Če med njimi ni sodelovanja, potem se nobena

generacija ne more kakovostno razvijati in starati. Prvi pogoj za kakovostno starost je upoštevanje posameznika, njegove potrebe in zmožnosti. Drugi pogoj za kakovostno staranje, da je vsak človek edinstven in neponovljiv. Vsak si sam ustvarja svojo kakovost življenja tako, da skrbi za krepitev svojih zmožnosti in zadovoljuje svoje potrebe. Pomembno izhodišče pa je tudi medčloveška solidarnost in pomoč (Ramovš 2003: 49) Flaker *et al.* (2008: 14) povzema Trbanc (1996), ki pravi, da kakovostno življenje izhaja iz dostopnosti razpoložljivih virov, s katerimi posamezniki zadovoljujejo svoje materialne in nematerialne potrebe.

Novak (1994: 5) podobno opisuje posameznikovo kvaliteto življenja kot zadovoljstvo s trenutno življenjsko situacijo z vidika materialnega in nematerialnega blagostanja. Novak (1994: 6) navaja Groenland (1990), ki meni, da se kvaliteta življenja v večini meri iz objektivnega vidika, in sicer s konceptom razpoložljivega dohodka posameznika. Douthitt (1992) pravi, da je zelo pomembno tudi psihično zadovoljstvo, kjer se kakovost življenja meri z občutki oziroma s čustvi. Skratka za kvalitetno staranje je pomembno, da je zadovoljstvo povezano z notranjim doživljanjem posameznika in z njegovo materialno preskrbljenostjo (*ibid.*).

Danes se pogosto dogaja, da imajo stari ljudje sorazmerno zadovoljene materialne potrebe, vendar pa se njihovo nezadovoljstvo kaže na področju medčloveških odnosov, saj so večinoma osamljeni in izolirani iz družbe. Glede višjih socialnih potreb, ki morajo biti zadovoljene za kakovostno staranje, Ramovš (2003: 93) navaja potrebo po materialni preskrbljenosti, potrebo po ohranjanju telesne, duševne in delovne svežine, potrebo po osebem medčloveškem odnosu, potrebo negi starostne onemoglosti in potrebo po predajanju življenjskih izkušenj mladi ter srednji generaciji.

Potreba po materialni preskrbljenosti se kaže predvsem z viri dohodka, s katerim star človek razpolaga. Ker je državni sistem v krizi in zaradi izvajanja nenehnih reform, je ta potreba okrnjena. Zaradi nizkih pokojnin in krčenju pravic, upokojenci vedno težje zadovoljujejo osnovne potrebe po hrani, obleki, toplem stanovanju, čistoči, ohranjanju in krepitvi zdravja ter potovanjih. Vse te osnovne potrebe so odvisne predvsem od človekove materialne preskrbljenosti (*ibid.*). Eden temeljnih virov materialne varnosti je potreba po delu navaja Flaker *et al.* (2008: 145), saj je prepletena s pridobivanjem materialnih sredstev, s katerim si lahko posameznik zagotovi dobrine, ki jih potrebuje za preživetje. Z delom se ustvarjajo uporabne vrednosti za človeka in njegovo okolico. Z delom, ki je

plačano, pridobimo sredstva za nakup dobrin ali uslug. Trenutno je več dela neplačanega, vendar je bistvo, da staremu človeku vsako delo predstavlja pomen oziroma smisel zanj in za druge (*ibid.*). Zato je pomembno, da je star človek čim dlje aktiven na področju delovne dejavnosti in po svojih zmožnostih samostojno skrbi za svojo materialno varnost.

Potreba po ohranjanju telesne, duševne in delovne svežine je temeljna človeška potreba, ki je še najbolj pomembna v starosti. Vsaka delovna aktivnost za posameznika predstavlja zadovoljstvo in je močno povezana s telesnim in duševnim zdravjem. Za kakovostno življenje je treba skrbeti za svoje telesno in duševno zdravje ter ohranjati potrebo po delu (Ramovš 2003: 97). Da človek kljub starosti ohranja dobro telesno, hkrati pa se razvedri in razbremeni, ključnega pomena predstavlja rekreacija. Sprehod je poleg različnih hobijev, najcenejša in najpreprostejša oblika rekreacije dostopna vsakemu, ki ima dovolj fizične moči (Flaker *et al.* 2008: 218). Možnosti za aktivnost v tretjem življenjskem obdobju je veliko in z zadovoljivijo telesnih, duševnih in delovnih potreb se posledično izboljša tudi življenje starih ljudi.

Potreba po osebnem medčloveškem odnosu je najmanj zadovoljena pri starih ljudeh, še posebej tistih, ki živijo sami. Stari ljudje se največ soočajo s problemom osamljenosti, ki predstavlja izključenost iz družbenega dogajanja oziroma redkih stikov z vrstniki, prijatelji, znanci in svojci (Flaker *et al.* 2008: 281). Povezanost med ljudmi Ramovš (2003: 99) opisuje ločeno med razmerjem in odnosom. Razmerja med ljudmi so ekonomska, sorodstvena, lahko pa tudi čustvena razmerja. Odnos pa je človekovo notranje mnenje, stališče in naklonjenost do drugega. Potreba po stiku z ljudmi je prisotna ves čas, še posebej v starosti. Če potreba po socialnih stikih ni zadovoljena, se človek sooča z osamljenostjo in ravno ta je danes najbolj razširjena stiska ljudi.

Potreba po predajanju življenjskih izkušenj in spoznanj mladih in srednje generacije temelji na medsebojnih odnosih, sodelovanju ter solidarnosti med tremi generacijami. Gre torej za izmenjavo človeških izkušenj, ki se prenaša med generacijami. Tretja generacija posreduje svoje izkušnje na področju dela, življenja, medsebojnih odnosih, družine, zakona, družbe mlajši in srednji generaciji. V preteklosti so bile izkušnje starih ljudi odločilne za preživetje in kvalitetnega življenja mlajših dveh generacij, vendar pa se sodobna slika počasi spreminja. Ker tehnološki in materialni razvoj bistveno hitrejši kot včasih, so izkušnje starih ljudi zastarele, nepotrebne in nekoristne. (Ramovš 2003: 108) Za večje medgeneracijsko sodelovanje so se razvili številni programi. Nekaj medgeneracijskih

društev se je razvilo skupaj s skupinami starih ljudi za samopomoč. Namen skupine, za katero skrbi Zveza društev za socialno gerontologijo Slovenije, je ustvarjanje pogojev za kakovostno življenje starih na področju medčloveških odnosov, medgeneracijske povezanosti in priprave na starost. Medgeneracijske pobude izvajajo tudi Univerze za 3. življenjsko obdobje in društva upokojencev. Vsakoletno medsebojno povezovanje generacij nudi tudi Festival za tretje življenjsko obdobje. V ospredje prihajajo medgeneracijska središča, katerih ima glavno vlogo Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje. Prav tako se v okviru Slovenske filantropije izvaja projekt Sadež družbe, namenjen krepitvi vezi med mladimi in starimi (Hozjan 2010 47–48). Slovenija počasi zastavlja in izvaja raznovrstne programe, ki krepijo medgeneracijsko sodelovanje, vendar bi morala na tem področju še bolj intenzivneje delati, saj je ravno ta potreba med starimi ljudmi slabo zadovoljena.

Potreba po doživljanju smisla v starosti za stare ljudi pomeni, da vsa obdobja njihovega življenja predstavljajo nek smisel. Če potreba ni zadovoljena, star človek vidi svoje življenje kot brezciljno in prazno. Ramovš (2003: 111) pravi, je pri uresničevanju življenjskega smisla pomembno ustvarjalno delo in bogato doživljanje medčloveškega sodelovanja, narave ter kulture. Vsak človek mora imeti zastavljene cilje do zadnjega dne svojega življenja, ker cilji in želje predstavljajo posamezniku radosten svet, v katerem doživlja smisel.

V današnjem času starih ljudi niso zapostavljene le višje človeške nematerialne potrebe, ampak tudi že najbolj osnovne, kot so potrebe po hrani, stanovanju in zdravstveni negi. Država staremu človeku ne omogoča niti socialne varnosti, da bi lahko normalno preživel skozi mesec, brez odpovedovanja osnovnim materialnim dobrinam. Če bo v prihodnje socialna politika poskrbela za upokojence na finančnem področju, bodo lažje zadovoljenje tudi ostale nematerialne potrebe.

1.6 Revščina in socialna izključenost

Dragoš, Leskošek (2003: 32) kot eno izmed oblik družbene neenakosti določata tudi revščino. Gre za socialno ali ekonomsko neenakost, ki ga družba ne bi smela dopuščati. Revščino opredeljujeta kot izrazito problematične kombinacije življenjskih težav pri posameznikih ali skupinah, ki so dlje časa izpostavljeni različnim vrstam deprivacij na

področjih, kot so socialne mreže, bivalni standard, preživljanje prostega časa in materialno ter zdravstveno stanje (*ibid.*).

Pri preučevanju revščine je več pristopov. Revščina se deli na absolutno, relativno in subjektivno. Absolutna revščina temelji na osnovnih človekovih potrebah. Novak (1994: 24) navaja Haralambos, Head (1989), ki pravita, da je pomembna potreba po prehrani, merjena s količino zaužitih kalorij, potreba po bivališču, merjena s kakovostjo stanovanja ter potreba po zdravju. Četudi je neizpodbitno, da morajo vsi ljudje jesti, da bi vsaj biološko preživeli, nekje bivati in biti minimalno zdravi ter imajo v tem smislu vsi enotno absolutno mejo, pod katero ne obstajajo več kot živa bitja, se stopnja in način zadovoljevanja teh potreb pomembno razlikuje v različnih naravnih in družbenih okoljih. Novak (*ibid.*) navaja Bulmer (1991), kateri izpostavlja druga dva zastopnika pristopa absolutne revščine in sicer Seebom Rowntree in Molly Orchansky. Novak (1994: 25) prav tako navaja Blumer (1991), ki opisuje, da je Rowntree revščino opredelil kot t. i. temeljno revščino. Kar po njegovem pomeni minimalna vsota denarja, s katero lahko zagotovijo osnovne fizične potrebe. Kritiki so mu očitali, da ne upošteva sprememb v času in prostoru in da upošteva uporabo dohodka kot edinega merila za določanje meje revščine. Pristop Molly Orchansky prav tako temelji na oceni minimalnih življenjskih stroškov. Izhaja iz prehrabnih standardov in potrošniških vzorcev. Na osnovi življenjskih stroškov določenega tipa gospodinjstva je ocenila stroške za prehrano za različne tipe gospodinjstev. Koncept absolutne revščine je doživel veliko kritike, ker temelji na tem, da obstajajo minimalne osnovne potrebe za vse ljudi v vseh družbah, ker se že potrebe v okviru družbe in med družbami razlikujejo (Novak 1994: 26).

Relativna revščina uporablja eno samo definicijo revščine, torej se določa po uradnih standardih, ki jo je določila politika. Pri tem pristopu se določa uradno stališče o tem, kakšen minimalni dohodek je še družbeno spremljiv. Glavna kritika glede tega pristopa je, da se upošteva samo denarne dohodke. Novak (1994: 27) navaja Atkinson (1975), ki pravi, da je reven tisti, katere potrebe so pod ravnijsko družbenih standardov. Upton (1980) in Wilson (1987) sta mnenja, da dohodek ne more biti edini ali glavni kazalec za določanje revščine. Tipičen predstavnik tega pristopa je Townsed (1974), ki je britanski analitik in revščino opisuje kot stanje posameznika in skupine, ki nimajo finančne zmožnosti za preživetje, bivanje in dostopa do različnih dejavnosti v svojem okolju. Njihovi standardi življenja so nižji od standardov, ki se razumejo za normalne. Deležen je bil tudi kritike, da

se v sodobnem času spreminjajo možnosti zadovoljevanja potreb in pričakovanih standardov (*ibid.*).

Pomembna je tudi subjektivna revščina, ki je odraz lastnega počutja in zaznavanja in ni nujno posledica okoliščin, v katerih osebe živijo (Stropanik 2010: 4).

Revščina in socialna izključenost se slej kot prej približata. Socialna izključenost je, ko so posamezniki ali skupina ljudi izključeni iz družbe in so socialno, kulturno in politično izolirani. Merjenje socialne izključenosti se nanaša na družbeno okolje. Za družbeno okolje sta pomembna dva vidika, in sicer izključenost iz civilnih aktivnosti in izključenost iz socialnih odnosov. Za prvo je značilno posameznikovo sodelovanje v družbenih odločitvah, druga pa se nanaša na vključenost v socialne vloge (<http://www.institanonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1026.html>). Po podatkih Statističnega urada RS (<http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5426&idp=10&headerbar=8>), se je v Sloveniji število revnih oziroma socialno izključenih oseb znižalo s 362.000 v letu 2005 na 339.000 v letu 2009, v letu 2010 pa je številka narasla na 366.00 oseb. Leta 2011 pa je bilo že 386.000 oziroma 19,3 odstotkov revnih oziroma socialno izključenih oseb v Sloveniji (*ibid.*). Ti podatki kažejo, da pomoč socialnih transferjev skoraj nič ne vplivajo na zmanjšanje stopnje tveganja revščine in posledično socialne izključenosti.

Prav upokojenke, ki prejemajo varstveni dodatek, so izolirane od sosedov, od svojih otrok in prijateljev. Razlog pa je prav zaradi zelo nizkih dohodkov, ki so že pod pragom revščine. Večinoma so doma, ker si česa več ne morejo privoščiti. Starejšim ženskam, ki živijo same, veliko bolj grozi revščina kot moških. Ženske, kot pravi Leskovšek (2002: 59), so se morale že v zgodovini bojevati za preživetje in niskimi plačami. Moč so začele izgubljati z razvojem družine in življenja s partnerjem. Ženske so bile gospodinje ali pa so delale v slabo plačanih tovarnah in drugih malovrednih poklicih. Prav tako niso imele nobenih socialnih pravic in avtonomnih dohodkov, da bi lahko same preživele (Leskovšek 2002: 232). Danes ni bistveno drugače. Sedanja generacija starih žensk, je včasih delala v tovarnah ali pa so ostajale doma in skrbele za otroke, so imele slabe dohodke, kar se posledično pozna na trenutnem prejemanju nizkih pokojnin. Pri stopnji tveganja revščine postajajo vedno večje razlike med obema spoloma. V letu 2014 so pod statističnimi podatki pod pragom tveganja revščine največji delež predstavljali upokojenici, in sicer 26 odstotkov, od tega je ogromna razlika med upokojenimi ženskami, ki predstavljajo 18 odstotkov, in upokojenimi moškimi z 8 odstotki. (<http://www.stat.si/StatWeb/prikazi->

novico?id=5426&idp=10&headerbar=8). Po besedah socialne delavke iz CSD Domžale sem pridobila podatek, da je sprememba varstvenega dodatka najbolj prizadela ravno ženske, ki jih je bilo največ med prejemniki, danes pa je ta številka vidno upadla.

V zadnjih desetletjih se je začela razvijati dolgotrajna oskrba, ki posredno zagotavlja socialno varnost vsem. Gre za novo potrebo, ki nudi dolgotrajno oskrbo ljudem s pomočjo organizirane pomoči ter podpore drugih ljudi. Socialna politika je uvedla sistem socialne varnosti za primer brezposelnosti, bolezni in invalidnosti, ni pa varovala socialne izključenosti ali pa odvisnosti od neformalnih mrež. Zagotavljala je le formalno pomoč tistim, ki niso imeli podpore s strani sorodnikov. Delež starih ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo in podporo, se povečuje, po drugi strani pa se povečuje obremenitev ljudi, ki jim pomagajo. Zaradi zahtev po spremembah in po zagotovljeni dolgotrajni oskrbi ter neustreznega sistema socialnega varstva, ki ljudem preprečuje vključevanje v socialno mrežo, se je razvila dolgotrajna oskrba (Flaker *et al* 2008: 19). Dolgotrajna oskrba je univerzalna, temelji na zagotavljanju samostojnosti in neodvisnosti vsem posameznikom, ki potrebujejo pomoč, hkrati pa zagotavlja varnost pred revščino in vključenost vseh ljudi v skupnost. Gre torej za proces dezinstucionalizacije, kjer je odvisen in pokroviteljski odnos, nov sistem dolgotrajne oskrbe pa posameznikom zagotavlja partnerski odnos (Rafaelič, Nagode 2012: 48). Dezinstucionalizacija pomeni tudi spremembo vrednot, so ljudje vključeni v družbo in lahko sami odločajo o svojem življenju kljub bolezni. (Flaker 2008: 20) Dolgotrajna oskrba se trenutno še vedno izvaja v ločenih sistemih socialne politike, saj se še vedno ni sprejela zakonodaja o dolgotrajni oskrbi. To pomeni, da storitve in prejemke še vedno ureja področje socialne varnosti (Rafaelič, Nagode 2012: 52).

1.7 Diskriminacija in neenakost starih ljudi

»Starostna diskriminacija je predsodek, razlikovanje oziroma drugačno obnašanje ali obravnavanje posameznika na podlagi njegove starosti. Stari ljudje niso homogena skupina. Diskriminacija je lahko raznolika, saj je povezana z dejavniki, kot so spol, etnična pripadnost, kraj bivanja, nezmožnost, revščina, spolna usmerjenost in pismenost.« (<http://www.inst-antontrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=899>) Pri starih ljudeh se poudarjajo le negativne značilnosti, upošteva se zgolj kronološka starost, prezrti pa so kulturni, socialni in strokovni potenciali ter tudi njihov prispevek k državi. Starizem je pojem, ki opredeljuje diskriminacijo do starih. Gre za neenako obravnavanje

ljudi v podobnih situacijah zaradi osebnih okoliščin. Z diskriminacijo se pogosto srečujejo posamezniki, ki so nemočni in pa ranljive skupine predvsem na različnih področjih zakonodaje (Žiberna 2012: 21). Stari ljudje se predvsem srečujejo z diskriminacijo na področju sociale, zdravstva, zaposlovanja, kulture, izobraževanja, informiranja, politike, varnosti, varnega okolja in varnega okolja (*ibid.*). Družba vedno bolj stereotipno vrednoti, da je stara populacija vedno bolj nekoristna v smislu, da so zgubani, nelepi, zanemarjeni, odvisni od pomoči drugih in pa predvsem v napoto. Starost se popolnoma razvrednoti in tabuizira ter predstavlja v tako misleči družbi kot nekaj manjvrednega in nezaželenega (Irgl 1995: 301).

Po mnenju Irglove (1995: 302) t. i. ekonomska diskriminacija pomembno vpliva na zdravje starih ljudi. Tisti, ki so že v času poklicne dejavnosti prejeli nizko plačo, pa zdaj zaradi nizke pokojnine in slabih življenjskih razmer so še bolj dovzetni za razne bolezni. Na zdravstvenem področju se stari, invalidi in revni tudi srečujejo z omejevanjem pravic, ker ne zmorejo plačevati zasebnih storitev. Še posebej so v težavah stare osebe in njihovi svojci, ki so zaradi težke bolezni odvisni od drugih (Žiberna 2012: 21). Zdravljenje jim lahko zavrnejo ali pa se pogosto srečujejo z bistveno manj kvalitetno oskrbo oziroma z neustreznimi tretmaji (<http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=899>).

Dragoš, Leskošek (2003: 21) družbeno neenakost definirata z različnim pogledom družbe na posameznike oziroma skupine ljudi skozi zgodovino. Pravita, da socializem neenakosti ni razumel, zato jo je odklanjal, današnje obdobje kapitalizma ima neenakost pod kontrolo, saj je le ta postala sprejemljiva. Z uvajanjem vedno večje tržne ekonomije, je povečanje družbene neenakosti potrebno in celo koristno, ker drugače ne bi bili ekonomsko uspešni (*ibid.*). Za premoženjsko razdaljo Dragoš, Leskošek (2003: 31) navajata Rowalsa, ki pravi, da gre za pravično neenakost med bogatimi in revnimi. Svojo teorijo razloži s tem, da se na račun revnih veča bogastvo višjih slojev, kar naj bi s časoma koristilo tudi revnim slojem, saj bo več denarja namenjeno za nudenju pomoči socialno ogroženim. Takšna logika za pravično neenakost, je skrajno nerazumljiva. Po drugi strani pa je nepravilna neenakost pogoj za revščino. Neenakost pri dostopu do osnovnih dobrin lahko potisne v revščino najbolj šibke in ranljive skupine ljudi. Vendar je neenakost možna tudi brez revščine. Brez revnih skupin družbena neenakost ne bi bila tako pomembna, saj ne bi nobena skupina trpela finančnega in materialnega primanjkljaja (Dragoš, Leskošek 2003: 33).

Velik problem nastane, ko stari ljudje bivajo v gibalno neprilagojenih stanovanjih ali hišah. Zaradi nizkih dohodkov ne morejo pridobiti pravice do posojila, da bi si lahko čim bolj prilagodili in olajšali bivanje za lastne potrebe. Za stare ljudi gradijo oskrbovana stanovanja pogosto izven mest, kar posledično vodi še v dodatno izključevanje starih. Pomoč na domu postaja vse večja potreba, vendar si revni teh storitev ne morejo privoščiti, ker so predrage. Človek, ki živi doma in je bolan ali invaliden, potrebuje zdravstveno nego, fizioterapijo, delavno terapijo, svetovanje in posebno vrsto storitev za težje bolne in podobno (Žiberna 2012: 22–23).

Za uspešno preprečevanje diskriminacije Žiberna (2012: 25) pravi, da je treba kampanjo osveščanja usmeriti v promoviranje načela enakosti, javnost seznanjati s posredno in neposredno diskriminacijo, z zakonodajnimi predpisi, z načini odkrivanja in ukrepanja ter o reševanju posledic diskriminacije. Prav tako je potrebno izboljšanje medgeneracijskega sožitja, solidarnosti, medsebojnega sodelovanja na vseh področjih, združevati strokovno znanje in doseči večjo odgovornost v skrbi za človekovo dostojanstvo vseh generacij. Pozornost je treba nameniti tudi informiranju ranljivih skupin. Pri tem so pomembni načini posredovanja informacij, ki so dostopni tem skupinam. Za večjo učinkovitost preprečevanja, odkrivanja in ukrepanja je treba združiti strokovno znanje, etično odgovornost državnih, javnih in drugih institucij, ki naj spremljajo tudi učinkovitost zakonodaje, stanje pravočasnega ukrepanja, razširiti pravno svetovanje uporabnikom in zaščititi žrtve diskriminacije. Država in institucije naj usmerijo večjo pozornost k zagotavljanju pogojev za delovanje nevladnih organizacij, ki še zlasti na lokalnem nivoju lahko veliko storijo za ozaveščanje, informiranje in pomoč žrtvam. Delo prostovoljcev je nepogrešljivo na področju skrbi za ranljive skupine. Odkrivati in raziskati je treba vzroke negativnih pojavov nasilja, zlorab in diskriminacije ter analizirati posledice, ki onemogočajo kakovost življenja. Prav tako je treba večji poudarek nameniti zagovorništvu ranljivih oseb (*ibid.*). Začaran krog diskriminacije bi se presekalo s krepitvijo moči in samozagovorništva starih ljudi. (Irgl 1995: 301).

Krepitev moči se po Dragošu *et al.* (2005: 36) in drugih regulira iz razmerij odvisnosti. Človek je družabno bitje in pomeni, da je odvisen od drugih. Da bi bili popolnoma neodvisni, je skoraj nemogoče. Šele odvisnost od drugih nas naredi socialna bitja od rojstva do smrti in takrat se lahko uresničijo lastni interesi, od najosnovnejših potreb po hrani in bližini drugih do kopičenja materialnih dobrin ter ugleda (Dragoš *et al.* 2005: 36). Potreba po pristnem medčloveškem odnosu je odločilna za dobro počutje in zdravje starih

ljudi. Človek v svojem življenju potrebuje odnos s svojo bližnjo in širšo okolico. V ustvarjanju, negovanju in ohranjanju medčloveških odnosov postane človek še bolj kreativen in ustvarjalen v dobrem in slabem (Kladnik 1999: 13).

Romih (2012: 35) pravi, da diskriminacija na področju socialnega varstva in izvajanja storitev nad starimi ljudmi ni redek pojav, ter da ni ustreznih mehanizmov za njeno spremljanje in preprečevanje. Pomembno je, da so ljudje seznanjeni s svojimi pravicami in da vedo, kam se lahko pritožijo in kje lahko poiščejo pomoč in zaradi tega ne smejo biti izpostavljeni negativnim posledicam. Stari ljudi lahko pridejo v neenak položaj zaradi neenake dosegljivosti oziroma dostopnosti socialno varstvenih storitev bodisi, da izbira med storitvami ni zagotovljena v vseh okoljih ali pa bodisi da gre za neenako plačilo med občinami za primerljive storitve (*ibid*). Neenakosti naj bi bile delno odpravljene tudi z dopolnitvijo mreže storitev socialnega varstva v okviru Nacionalnega programa socialnega varstva za obdobje 2011-2020 (Uradni list RS, št. 39/13) ter v okviru zakonodaje. Naloge, ki bi lahko prispevale k boljšemu odkrivanju in preprečevanju diskriminacije med starimi ljudmi, so:

- sodelovanje starih ljudi pri ključnih dokumentih, ki določajo kakovost življenja;
- Strategija za kakovostno staranje prebivalstva, solidarnost in sožitje generacij v Sloveniji 2011-2020, katera bo vsebovala štiri ključne strategije za doseg ciljev. Vsebuje izboljšanje vzgoje za medgeneracijsko sožitje, solidarnost in sodelovanje ter pozitiven odnos do starosti;
- predlog v zvezi z malim delom in vzpostavitev zagovornika;
- razvoj dobrih praks sodelovanja na lokalnem nivoju, odprti telefon za žrtve nasilja, ter varne hiše za stare;
- okrepljen nadzor pristojnih institucij k odkrivanju in preprečevanju diskriminacije
- okrepiti izobraževanje strokovnih delavcev, svojcev in okolja za odkrivanje in preprečevanja nasilja in zlorab;
- okrepiti osveščanje starih in sodelovanje pristojnih resorjev in NVO pri organizaciji skupnih kampanij proti nasilju in diskriminaciji starih (Romih 2012: 37).

Danes se neenakost med ljudmi večja, kar dokazuje vedno večja koncentracija med bogatimi in revnimi, če se bo privatizacija javnega pokojninskega sistema oziroma prenašanje skrbstvenega dela na družino še nadaljevala, bodo postajale tudi razlike med spoloma vse večje. Socialna politika dela v tej smeri, da so stare ženske vedno bolj odvisne od javnih socialnih pomoči in jih postavlja v položaj tveganju revščine, kar je v tesni povezavi tudi s slabim zdravjem in socialno izključenostjo (Štebe 2014: 62). Dragoš, Leskošek (2003: 60) rešitev za zmanjšanje družbene neenakosti vidita v socialnem kapitalu, ki je koristen za celotno skupnost v smislu, da se posamezniki povezujejo v mreže, v katerih je človek lahko aktiven. Poudarek pripisujeta socialnim mrežam, saj le te ljudi informira in jih krepi in jih postavlja v socialno pomembne vloge in položaje (*ibid.*).

1.8 Načini- strategije preživetja upokojencev

Stari ljudje zaradi pomanjkanja dohodkov pogosto čutijo posledice na vseh področjih njihovega življenja, kot so prosti čas, druženje in osnovne dobrine. Večino denarja porabijo za plačevanje položnic in hrano, za kvalitetno zadovoljevanje njihovega prostega časa pa finančnih virov zmanjka. Zato večina starih ljudi živi skromno. Nekateri so s svojim položajem zadovoljni, saj so se že navadili živeti s svojimi skromnimi potrebami, v večini primerov pa niso in morajo svoje potrebe prilagajati svojim finančnim zmožnostim (Flaker *et al.* 2008: 173). Ker morajo nekako preživeti z nizkimi pokojninami skozi mesec, uberejo različne strategije preživetja.

Strategije so načini, s katerimi si stari ljudje pomagajo pri shajanju s socialno izključenostjo in materialno prikrajšanost. So predvsem strategije shajanja z vsakodnevnimi težavami, ki izhajajo iz nizkih dohodkov in drugih vidikov revščine. Strategije shajanja z revščino Hlebec *et al.* (2010: 45) opredeli na tri razsežnosti, in sicer na stopnjo aktivnosti, vrsto akterja in smer delovanja.

Na stopnjo aktivnosti delimo strategije na pasivne strategije, ki gre za omejevanje potreb, ter na aktivne strategije, kjer si posamezniki aktivno pridobijo dodatne vire, s katerimi lažje shajajo s slabim finančnim stanjem (*ibid.*). Flaker *et al.* (2008: 167) vidi možnost dodatnih ali občasnih zaslužkov preko časopisnih oglasov, preko pospravljanja in prosjačenja. Drugačna vrsta strategij preživetja pa je tudi neplačano delo kot izmenjava uslug in dela, ter vključevanje v socialne mreže. Takšna dela posameznikom dajejo

občutek zadovoljstva, pridobivajo nove spretnosti, znanja in medsebojno podporo drug drugim, ki so v podobni stiski (Flaker *et al.* 2008: 179).

Glede na vrsto akterja delimo na individualne, družinske in pa skupnostne strategije. Pri individualnih gre za strategije, s katerim posameznik lažje shaja v neugodnih finančnih razmerah. Za družinske strategije je značilno, da posamezniki živijo z drugimi člani družine in vsa družina uporablja nekatere strategije. Pri skupnostnih strategijah pa je oseba vpeta v skupino, recimo v sosedsko skupnost ali formalno organizirano skupnost, kot je društvo upokojencev. Posameznik ima možnost poleg individualne strategije, lahko tudi strategije shajanja, kjer se obrne na družino ali skupnost. (Hlebec *et al.* 2010: 46). Ena izmed formalnih skupnosti je društvo upokojencev, ki nudi obdarovanje, obiskovanje na domu, organizirane izlete in predavanja. Na takšen način se širi medsebojna pomoč med ljudmi. Zelo pomembne druge oblike so tudi gasilska in turistična društva, društva podeželja ter Rdeči križ in Karitas. Vse omenjene oblike društev opravljajo humanitarna dela, blažijo socialne napetosti in se odzivajo na potrebe socialno ogroženih (Dragoš, Leskošek 2003: 56).

Glede na smer akterjevega delovanja ločijo na usmerjenost navznoter in usmerjenost navzven. Oseba deluje navznoter, kadar shaja z revščino predvsem sama, brez zunanjih strategij oziroma socialnih mrež. Delovanje navzven pa pomeni, da strategije posameznika vključujejo formalna in neformalna socialna omrežja. V praksi je po navadi več kombinacij strategij. (Hlebec *et al.* 2010: 46) Socialna omrežja posamezniku pomagajo, da zadovoljuje svoje potrebe, ga postavlja v neodvisen položaj in mu nudijo preskrbljenost. Danes pomeni povezanost s socialnimi omrežji, predvsem samostojnost, sodelovanje in medsebojna pomoč. Nove formalne mreže predstavljajo pomoč in oskrbo starih ljudi, neformalne mreže pa zadovoljujejo tudi osebne potrebe starih ljudi, kot so na primer dnevni centri, dnevno varstvo, varovana stanovanja in organizacije upokojencev (Ramovš 2003: 199).

Stari ljudje, ki so upokojeni in živijo sami uberejo različne strategije preživetja. Sami si pridelajo zelenjavo na vrtu, vodo, ki jo uporabljajo za zalivanje vrta in rož, je deževnica, ki jo zbirajo ob deževnih dnevih. Nekateri z različnimi ročnimi deli ali spretnostmi zaslužijo nekaj denarja. Zaradi omejenih financ se velikokrat odpovedujejo hrani, saj si lahko privoščijo samo najbolj osnovna živila, kot so kruh, mleko in jajca. To so le del strategij, s katerimi živijo vsak dan in menim, da je vsem starim ljudem skupno to, da so skromni.

Stari ljudje se najbolj soočajo s pomanjkanjem socialnih stikov, kar pa je značilno za aktivno strategijo preživetja.

Hlebec *et al.* (2010: 48) in ostali opisujejo aktivne strategije kot aktivno delovanje in izkoriščanje virov, ki pripomorejo k zmanjševanju socialne in finančne prikrajšanosti starostnikov. Iz njihove raziskave sklepajo, da aktivne strategije uporabljajo mlajši oziroma zdravi aktivni stari ljudje. Aktivne strategije so bile prisotne po navadi v zgodnejšem upokojitvenem obdobju, ker naj bi stari takrat lažje preživeli, saj so bili še zdravstveno pri močeh. Ko pa nastopijo starostne in zdravstvene težave, aktivne strategije začnejo upadati in tako se še povečuje odvisnost od socialnega omrežja. Aktivne strategije so recimo samooskrba s hrano, iskanje dodatnih finančnih virov dohodka in dobrin in vzdrževanje socialnega omrežja in stikov (*ibid.*). Neposredni načini pridobivanja sredstev za preživetje so lahko obdelovanje njive ali vrtov, s katerimi pridobijo hrano, hkrati pa z možnostjo prodajo pridelkov pridobijo dodaten vir dohodkov. Finančno oporo jim lahko nudijo tudi njihovi otroci, s katerimi živijo (Flaker *et al.* 2008: 171).

Pasivne strategije so usmerjene k omejevanju najrazličnejših potreb. Gre za omejevanje na pasiven način oziroma za omejevanje porabe že obstoječih dobrin. Starim se zdi potreba po nakupu osnovnih živil, zdravil, zdravstvenih pripomočkov in zdravstvenih storitev življenjsko nujne dobrine, medtem ko pa se jim razni prehranski priboljški, oblačila, investicije v stanovanjske prostore ne tako nujne (Hlebec *et al.* 2010: 61).

Ramovš (2003: 200) meni, da je največ na državi, kai mora zagotavljati minimalno socialno varnost starim ljudem in ustvarjati boljše pogoje za delovanje vseh vrst socialnih mrež na principu samopomoči in solidarnosti. Ena od glavnih pomanjkljivosti ureditve upokojskega statusa glede zaposlitve je ta, da onemogoča in ne vključuje dela starim ljudem, ki bi potrebovali možnosti za dodaten zaslužek. Državni sistem bi moral omogočati možnosti začasnega in fleksibilnega zaposlovanja. Čeprav je Vlada Republike Slovenije sprejela Zakon o urejanju trga dela (Uradni list RS, št. 80/10 in nasl.), ki z ukrepi aktivne politike zaposlovanja izvaja povečanje zaposlitvene možnosti ranljivih skupin brezposelnih oseb. Vendar je sistem zelo tog in neuspešen (Flaker *et al.* 2008: 189).

2 PROBLEM

2.1 Raziskovalni problem in izhodišče raziskave

Po letu 2012 sta se začela uporabljati Zakon o socialnovarstvenih prejemkih (Uradni list RS, št. 61/10 in nasl.) in Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Uradni list RS, št. 61/10 in nasl.), ki je za takratne prejemnike varstvenega dodatka in državne pokojnine prinašalo kar nekaj novih sprememb. Od 1. 1. 2012 se torej ta pomoč, glede na to, da je zdaj urejena v predpisih s področja socialnega varstva, šteje med sredstva, za katera je RS uveljavila omejitev dedovanja. Torej če je upravičenec prejemal varstveni dodatek, ga je moral tudi vrniti. RS pa je vpisala plombo na prejemnikovo premoženje. V času prakse na centru za socialno delo v Domžalah me je presenetila informacija, da so ravno pri varstvenem dodatku zaznali največji upad prejemnikov, saj so se upravičenci zbal, da bodo ob premoženje ali pa, da bodo morali po njihovi smrti, prejeti socialno pomoč v obliki varstvenega dodatka, vračati njihovi dediči. Poleg tega pa se je število upravičencev zmanjšalo, saj so cenzus za pridobitev varstvenega dodatka znižali. Na CSD Domžale sem pridobila tudi podatek, da je od tistih, ki prejemajo varstveni dodatek manj žensk upokojenk kot pa moških upokojencev. Tudi zato se vedno bolj večja skupina socialno ogroženih, torej starih, samskih žensk. Prav zaradi teh razlogov sem se odločila za pisanje diplomskega dela o področju spremenjene socialne politike in strategij preživetja starostnic.

Sprašujem se, na kakšen način je to pomoč države upokojencem, ki s spremembami zakonodaje vse bolj omejuje pokojninske pravice državljanov ter kakšne strategije preživetja uberejo, kljub zelo nizki pokojnini, ki je pod pragom revščine. Želim raziskati dolgoročne učinke spremembe po letu 2012 glede socialnovarstvenih prejemkov, ki po novem temeljijo na zaznami prepovedi odtujitve in obremenitve nepremičnine, ki dobesedno postavijo prejemnike socialne pomoči v prejemnike socialnega posojila. Prav tako me zanima, ali področje socialne politike in socialnega varstva res temelji na preprečevanju in reševanju socialne problematike posameznikov in skupin prebivalstva ter če res preprečuje socialno izključenost. Ker gre za obsežne spremembe na področju socialnih transferjev, me zanima tudi, če se za tiste, ki so se znašli v trajno poslabšanemu položaju, res znižuje stopnja tveganja revščine.

Namen diplomskega dela je pokazati učinke socialne politike na življenje starih ljudi.

2.2 Relevantnost raziskave za socialno delo

Varstveni dodatek obravnavam v smislu strategij preživetja upokojencev, ki so upravičeni do tega socialnega transferja. Ker gre za ljudi z nizkimi prejemki, ki bi jih po ekonomskih in statističnih demografskih analizah uvrstili med prebivalstvo, ki živi pod pragom revščine ali tik nad njim, relevantnost tovrstnih raziskav na področju socialnega dela upravičuje že sam predmet raziskave. Raziskava, ki jo bom izvedla, lahko prispeva majhen kamenček k mozaiku pomembnejših znanstvenih obravnav revščine in strategij preživetja tistega dela prebivalstva, ki je zaradi svoje ekonomske situacije še toliko bolj ranljivo. Revščina je širši družbeni problem, ki ga socialna politika poskuša reševati z različnimi socialnimi transferji. Varstveni dodatek je le eden izmed njih in naj bi kot blažilec vplival na vse slabšo ekonomsko situacijo upokojencev. S svojo raziskavo pa skušam pokazati na neučinkovitost socialne politike, ki z omejitvami tovrstnih transferjev praktično onemogoči njihov pozitiven vpliv. Socialna politika kroji ukrepe in dejavnosti socialnega dela in z zakonodajo omogoča njegovo delovanje in konkretne rezultate, ki se kažejo v večji blaginji prebivalstva. Neustrezna socialna politika pa posledično onemogoča uspešno socialno delo ali pa ga omejuje na ključnih področjih. S svojo raziskavo opozarjam na neučinkovite ukrepe socialne politike, ki z neustrezno zakonodajo kroji prejemanje varstvenega dodatka. Namesto da bi ta transfer postal blažilec, po katerem bi posegali revnejši sloji prebivalstva, ki so do njega upravičeni, ostaja le skromni finančni dodatek, ki le začasno pomaga upravičencu v njegovi slabi finančni situaciji, dolgoročno pa obremeni njegove svojce, saj ga morajo po smrti upravičenca v večini primerov vračati. Z diplomskim delom skušam na osnovi konkretne raziskave na terenu in podatki, ki jih bom pridobila od intervjuvancev, ponuditi empirične dokaze neustrezne socialne politike v Sloveniji na področju varstvenega dodatka, zavedam pa se, da bo do pozitivnih sprememb prišlo šele na višjih ravneh in z ustreznimi pobudami vodilnih političnih strank, ki bodo vodila k spremembi trenutne zakonodaje. Če bo moje diplomsko delo služilo kot eden dodatnih argumentov za spremembe na področju zakonodaje socialnih transferjev, potem je namen popolnoma dosežen. Še več tovrstnih raziskav bo ustrezen kazalnik, da so nujno potrebne spremembe, na osnovi katerih bodo upravičenci prišli do ustreznih socialnih transferjev in jih tudi dejansko uporabili. Sicer so le mrtva črka na papirju, ne pa dejanska finančna pomoč, ki bo dosegla vse upokojence s socialnega dna.

2.3 Cilj raziskave

Cilj raziskave je ugotoviti, kako upokojenke, ki imajo nizke pokojnine, shajajo z osnovnimi življenjskimi stroški skozi mesec in kakšne so njihove strategije preživetja, ki jih uporabljajo pri shajanju z revščino. Zanima me tudi, kakšne spremembe si želijo na področju državne socialne politike. Rada bi tudi ugotovila, kako na upokojenke vplivajo spremembe Zakona o socialnovarstvenih prejemkih in kakšno je njihovo mnenje glede učinkovitosti varstvenega dodatka kot socialne pomoči. Prav tako bom raziskovala, kdo upokojenkam pomaga v primeru finančnih težav.

2.4 Raziskovalna vprašanja

Moja raziskovalna vprašanja so:

- Kakšno je vsakdanje življenje upokojenk z nizkimi pokojninami?
- Kakšen je njihov finančni položaj po upokojitvi?
- Kako vpliva spremenjena socialna zakonodaja na njihovo življenje?
- Kakšne so njihove strategije preživetja po upokojitvi?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Moja raziskava je kvalitativna.

Kvalitativna raziskava je raziskava, pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi ali pripovedi, in v kateri je to gradivo tudi obdelano in analizirano na beseden način brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila, in brez operacij nad števili (Mesec 1997 a: 11).

Kvalitativna raziskava je običajno študija enega samega primera ali manjšega števila primerov. Pri njej se odpravimo ideji reprezentativnega vzorčenja in statističnega posploševanja na širšo populacijo in se opredelimo za analitično indukcijo. Za enoto raziskovanja izberemo tisti primer, posameznika, družino, drugo skupino, skupnost, organizacijo, kjer je praktična problematika, ali ki predstavlja tisto vrsto problematike, ki nas zanima. Lahko izberemo tudi več posameznih primerov. Tedaj jih izberemo tako, da bomo z njihovo analizo prišli do čim bolj raznolikih informacij. Izberemo zanimive primere, npr. kontrastne primere, skrajne primere, izjemne in ne le tipičnih, povprečnih (Mesec 1997 b: 15).

Raziskava je kvalitativna, ker sem za raziskovanje uporabila metodo intervjuja. Raziskujem, kakšne učinke ima socialna politika na življenje starih žensk in kakšne strategije preživetja uberejo. Podatke sem zbirala v njihovem domačem okolju, kjer preživijo največ svojega časa. Raziskava je kvalitativna, ker gradivo sestavljajo besedni opisi in pripovedi ter je analiziran na beseden način. Raziskovala sem študijo majhnega števila primerov, torej 8 upokojenk, ki so upravičene do varstvenega dodatka.

3.2 Raziskovalni instrumenti in viri podatkov

V raziskavi sem uporabila delno standardiziran odprt intervju, torej intervju, v katerem sem imela zastavljena glavna bistvena vprašanja, v okviru danih splošnih smernic pa sem v času intervjuja postavljala še dodatna vprašanja. Intervju je individualni in neposredni, saj je v mojem primeru pomemben očesni stik, da mi oseba lahko zaupa. Vrste podatkov, ki jih moja raziskava zajema, so opisi in razlage vprašanih, ter njihova mnenja.

Vprašalnik je sestavljen iz štirih delov, opis življenja, finančni položaj po upokojitvi, vpliv spremenjene zakonodaje na življenje upokojenk in njihove strategije preživetja. V opisu življenja sprašujem o njihovih vsakdanjih opravilih, kdo jim pri tem pomaga, kako vzdržujejo socialno mrežo, kakšno je njihovo zdravstveno stanje ter kakšni so stroški z zdravstveno oskrbo. Pod sklopom finančni položaj po upokojitvi, sem zastavila vprašanja o tem, če imajo dovolj lastnih dohodkov za osnovne potrebe in želje, kakšna jim je ustrezna višina dohodka, kolikokrat se odrekajo osnovnim potrebam, kje iščejo dodatne dobrine, na koga se obrnejo v primeru finančne stiske ter koliko premoženja imajo v lasti. Pod temo vpliv spremenjene zakonodaje me je zanimalo, kako so informirani z varstvenim dodatkom, kaj menijo o novi zakonodaji po letu 2012, kakšne želje imajo za pokojnino, kakšen je razlog za prejemanje ali ne prejemanje socialnega transferja, jim država zagotavlja socialno varnost ter na kakšen način se spopadajo s finančnim primanjkljajem. Pod zadnjim sklopom vprašanj, ki se nanašajo na strategije preživetja pa sprašujem o njihovih načinih preživetja, kako občutijo spremembe glede spremenjene zakonodaje po uvedbi zaznambe premoženja in če si lahko privoščijo dodatne dobrine kljub spremembi.

3.3 Populacija in vzorčenje

Populacija raziskave so upokojene ženske iz območja osrednjeslovenske regije, ki so starejše od 63 let.

V vzorec sem zajela 8 žensk, ki prejemajo varstveni dodatek, ki sem jih pridobila s strani Centra za socialno delo Grosuplje, ki je krajevno pristojen za območje občine Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje, medtem ko sem tiste, ki varstvenega dodatka ne prejemajo, pridobila na območju občin Log-Dragomer, Kamnik in Ig.

Skupna značilnost vseh intervjuvank je nizka pokojnina (največ do 460 evrov) in življenje v enočlanskem gospodinjstvu, saj sta to dva pogoja za prejemanje socialne pomoči. Intervjuvala sem tri upokojenke, ki varstveni dodatek prejemajo, ter pet upokojenk, ki so se varstvenemu dodatku odpovedale. Uporabila sem neslučajnostni, priložnostni vzorec, ker sem v vzorec izbrala osebe, ki sem jih poiskala najprej preko družine in znancev (babi, mami, prijateljice). S pomočjo socialne delavke Bojane Tizmonar iz Centra za socialno delo Grosuplje sem pridobila upravičenke, ki prejemajo varstveni dodatek. Vsem tistim, ki so bile relevantne za diplomsko delo, je poslala zaprosilo za sodelovanje. Od nekaj žensk so se odzvale le tri.

3.4 Zbiranje podatkov

Za metodo zbiranja podatkov sem uporabila delno standardiziran odprt intervju, ki omogoča različne in širše teme pogovora in postavljanje prilagojenih dodatnih vprašanj, ki se ob intervjuju pojavljajo sproti. Dodatna vprašanja, ki jih spraševalec postavlja, se porajajo sproti in niso posebej vnaprej postavljena. Tak intervju omogoča več dvosmerne komunikacije in kvalitetnejšo interakcijo. Pri delno odprtem intervjuju intervjuvanec lažje predstavi svoja mnenja, izkušnje in doživljanje. Zelo pomembna je tehnika pozornega poslušanja. Vnaprej sem si pripravila okvirne teme, vprašanja, ki so mi služila kot vodilo za intervju. Intervjuji so potekali neposredno, saj se mi zdi ta način bolj spoštljiv in zaupen. Z vsako intervjuvanko sem stopila v stik preko telefona in se dogovorila, kdaj in kje bo potekal intervju, glede na njen prosti čas.

Podatke sem zbirala v času od 3. 3. 2016 do 19. 4. 2016. Čas za intervju je bil neomejen. Najkrajši pogovor je potekal trideset minut, najdaljši pa eno uro in pol. Vsak intervju sem si sproti med pogovorom zapisala na list. Pri tem sem pazila, da sem po vsakem opravljenem intervjuju čim hitreje in podrobno zapisala odgovore upokojenih žensk. Podatke upokojenk sem pridobila v njihovem domačem okolju, ki je za njih sproščen in udoben, razen pri gospe, ki prejema varstveni dodatek, sem opravila intervju na njeno željo preko telefona.

Podatke sem pridobila od uporabnikov samih (spol, starost), imena v moji raziskavi ne navajam zaradi varovanja osebnih podatkov.

Sogovornike sem poiskala najprej preko družine in znancev (babi, mami, prijateljice). Ker sem nekoliko težje pridobila upravičenke, ki prejemajo varstveni dodatek, je na moj izbor vplivala socialna delavka Bojana Tizmonar iz Centra za socialno delo Grosuplje. Po dogovoru in podpisani izjavi o varovanju osebnih podatkov prejemnic varstvenega dodatka mi je socialna delavka posredovala kontakte in naslove tistih žensk, ki so predhodno s podpisano izjavo privolile v sodelovanje.

Možni dejavnik, ki so lahko vpliva na rezultate, je bil strah anketiranih žensk na moj vpliv glede njihovega prejetja varstvenega dodatka. Prav tako so bile nekatere stare ženske malo zadržane glede pogovora o svoji finančni situaciji, ker so menile, da sem lahko nekako povezana s socialno delavko, kljub moji obrazložitvi, da intervjuje opravljam za namene mojega diplomskega dela, ter da bodo njihovi podatki anonimni.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Osnovno empirično gradivo je intervju, ki sem ga po vsakem končanem intervjuju čim prej ko je bilo možno natančno zapisala na list in nato uredila v smiselno celoto. Pogovorni neknjižni jezik intervjuvank sem ohranila tam, kjer se mi je zdelo pomembno. Vsak intervju sem označila s črko, začela sem z A in vse do črke H, ter zraven navedla starost in pa podatek o tem ali prejemnica socialne pomoči ali pomoč ne prejema. Gradivo sem zaradi daljših besednih opisov obdelala kvalitativno.

Iz zapisov intervjujev sem najprej podčrtala dele stavkov, ki so relevantni za moja raziskovalna vprašanja in jih označila s številko. V odprtem kodiranju sem v tabelo prepisala izjavo, izjavo označila z številko in črko, določila pojem, kategorijo in prepozicijo. V zadnjem odnosnem kodiranju, sem osrednjim temam priključila pojme, nato pa sem povezala teme, ki se med seboj povezujejo.

Prikaz kvalitativne obdelave gradiva:

- Zapis odgovora in izbor relevantnih delov besedila

1. Kakšna so vaša vsakdanja opravila?

Intervju A: *»/Vsak dan kuham za sebe ter pogosto tudi za mojo hčer, zeta in vnuke/(1). Potem malo /pospravljam, perem, likam enkrat na teden, poleti tudi vrtnarim/(2), ker imam svoj vrt. Vsak dan grem na /sprehod za rekreacijo/(3), spotoma pa grem včasih tudi /y trgovino po nabavo živil, pogosto pa grem tudi na pošto in v banko/(4), ker imam različne opravke. Po navadi na pošti plačujem položnice, na banko pa grem dvignit denar. Vsaj dvakrat na teden pride tudi moja hčerka in moji vnuki. Zelo rada pa ob koncu tedna poklepetam s svojima dvema prijateljicama, ki pogosto prideta k meni na kavo ali pa jaz k njima. Se malo menjamo.«*

- Izpis relevantnih delov besedila v odprto kodiranje

V tabeli sem razporedila zaporedno številko izjave, pripis podčrtanega besedila, določitev pojma, kategorije in propozicije. Glavne pojme sem podrobneje definirala in jih razporedila v kategorije, saj je tak pregled podatkov bolj pregleden.

Zaporedna številka izjave	Pripis	Pojem	Kategorija	Propozicija
A1	Vsak dan kuham za sebe ter pogosto tudi za mojo hčer, zeta in vnuke	Kuhanje	Gospodinjska opravila	Redna opravila
A2	Pospravljam, perem, likam enkrat na teden, poleti tudi vrtnarim	Pospravljanje, likanje, pranje, vrtnarjenje	Gospodinjska opravila	Redna opravila
A3	Sprehod za rekreacijo	Sprehod	Skrb zase	Redna opravila
A4	V trgovino po nabavo živil, pogosto pa grem tudi na pošto in v banko	Trgovina, pošta, banka	Opravki	Redna opravila

Celotna obdelava empiričnega gradiva je prikazana v prilogi.

4 REZULTATI

Kvalitativna raziskava kaže na nekaj značilnosti, ki so večini anketiranih oseb skupne, pa naj gre za preživljanje prostega časa, vključevanje v različne družbene aktivnosti in društva, ali pa za različne oblike pomoči, ki jih te osebe potrebujejo. Prav tako so podobne tudi strategije preživetja anketiranih. Kvalitativni vidik raziskave se kaže predvsem na dveh področjih, ki jih zajema moj vprašalnik, in sicer pri vprašanjih, ki se nanašajo na opis življenja ter vprašanjih o življenjskih strategijah. Sklopa vprašanj, ki se nanašata na vpliv spremenjene zakonodaje na anketirane ter na njihov finančni položaj po upokojitvi, sodita bolj v kvantitativni del raziskave. Rezultate raziskave bom predstavila glede na moja raziskovalna vprašanja razdeljena na podpoglavja. Podpoglavje opis življenja upokojenk sem razčlenila še na podteme, zaradi boljše preglednosti.

4.1 Vsakdanje življenje upokojenk z nizkimi pokojninami

Vsakdanja opravila

Vse ženske, ki živijo same vsakodnevno opravljajo ista gospodinjska opravila, kot je kuhanje, pospravljanje in pomivanje. Med vsakodnevna opravila, ki jih občasno opravljajo, so tudi obisk trgovine, pošte in banke. Vsakdanjik vprašanih oseb je glede na rezultate vezan na njihov dom. Večino časa preživljajo doma in se ukvarjajo z vsakdanjimi opravili, saj jim skromna finančna situacija ne dopušča kakšnih potovanj, izletov, romanj ali drugih aktivnosti, ki so izven njihovih domov.

Skrb zase in za druge

Za lastno sprostitev upokojene ženske poskrbijo zelo malo. Sprostijo se na različne načine, kot so sprehodi v naravi, obdelovanje vrta, z reševanjem križank, kvačkanje in branje časopisa, vendar sem zaznala, da se s temi dejavnostmi zelo redko ukvarjajo. Nekatere navdaja zadovoljstvo pri skrbi za domače živali. Ker si težko privoščijo nakup domače živali in vse stroške hranjenja ter negovanja, se nekatere znajdejo tako, da nudijo vsakodnevno svežo vodo in toplo zavetje zapuščenim psom ter mačkom. Stare ženske težje poskrbijo zase, ker so omejene zaradi nizkih pokojnin. Največ, kar si lahko privoščijo, je krajši sprehod, vsak daljši izlet pa predstavlja dodaten strošek, ki si ga ne morejo privoščiti.

Pomoč pri vsakdanjih opravilih

Nizka pokojnina, ki je lahko podkrepljena z varstvenim dodatkom, ali pa ne, določa njihovo življenje do te mere, da so tudi v socialnih stikih precej omejene. Dejstvo, da ne moreš niti enkrat mesečno na kakšen izlet, ki ga na primer organizira društvo upokoencev, kaže na problem kakovostnega staranja, o katerem pri osebah z varstvenim dodatkom zagotovo ne morem govoriti. Tu izpostavljam še občutek odrinjenosti na rob družbe, ki so ga te osebe izražale skozi pogovor, saj močno občutijo pomanjkanje socialnih stikov. V primerih, ko so vprašane osebe le delno samostojne, kar pomeni, da vseh običajnih vsakdanjih opravil same ne zmorejo (npr. opravilo nakupa v trgovini), pride do izraza medsebojna pomoč. Prav pri tem vprašanju, ko vprašane sprašujem, kdo jim pomaga pri njihovih vsakdanjih opravilih, sem dobila zanimive odgovore, ki so me pripeljali do nepričakovanega rezultata raziskave in sicer, v največ primerih se obračajo po pomoč k svojcem in širšem sorodstvu, precej manj pa k svojim sosedom. Marsikje sploh ne računajo na sosedsko pomoč, pa čeprav bi jo lahko dobile. Svojci so jim rešilna bilka pri reševanju finančnih težav prav tako pa se na njih obračajo, ko gre za pomoč pri povsem vsakdanjih opravilih. Ugotavljam, da so tradicionalno močne družinske vezi še vedno tiste, ki določajo kvaliteto vsakdanjega življenja sogovornic. Zakaj je družinska pomoč še vedno bolj dobrodošla kot pa sosedska, v tej raziskavi nisem odkrivala, rezultat pa kaže na pomembnost prvin klasične tradicionalne družbe, kjer sorodstvo igra pomembno vlogo v življenju posameznika. Nekatere osebe so poudarile tudi sosedsko pomoč, a sorodstvena prevladuje do te mere, da jo lahko posplošimo.

Zdravstveno stanje

Večina vprašanih oseb mi je zaupala, da jih tarejo različne zdravstvene težave, te pa rešujejo v okviru zdravstvenih storitev, ki jim jih omogoča obvezno in dopolnilno zdravstveno zavarovanje. Vse, kar je izven teh okvirov, jim je le težko ali pa kar nedosegljivo. Kljub težavam, s katerimi se srečuje naš zdravstveni sistem, ugotavljam, da zaenkrat še učinkovito lahko rešuje zdravstvene probleme posameznikov, seveda pa je popolnoma drugačna slika, ko gre za samoplačniške storitve. Do teh vprašane ženske ne morejo dostopati, saj so za njih predrage. Prav tako velja za zdravila, ki so samoplačniška, saj si razen kakšnih poceni mazil ali pa protibolečinskih zdravil oziroma zdravil proti vročini, drugih zdravil enostavno ne morejo privoščiti. Dostop do zdravstvenih ustanov rešujejo različno, v večini primerov pa rezultati kažejo na pomoč svojcev, ki jim

omogočijo prevoz. Iz rezultatov sem razbrala, da so vprašane zadovoljne z zdravstvenimi storitvami, tako da lahko ocenim zadovoljivo kakovost zdravstvenega sistema, predvsem pa dostopnost zdravstvenih storitev tudi za ta ranljivi sloj prebivalstva.

Druženje s sovrstniki in včlanjenost v društva

Večina vprašanih ne sodeluje v društvih. Vključenost v različna društva ali druge oblike organizacij, ki združujejo stare ljudi, bi jim omogočala kvalitetno staranje predvsem v smislu socializacije, in ker tega nimajo, se še bolj zapirajo vase, občutek osamljenosti pa je še močnejše prisoten. Upokojenci različno doživljajo problem socialnih stikov, saj tisti, ki živijo s sorodniki, osnovno človekovo potrebo po druženju lažje zadovoljijo kot pa tisti, ki živijo sami. To se je odrazilo tudi pri nekaterih vprašanih osebah, zato sklepam, da življenje v skupnosti, pa najsi gre za družino ali za dom upokojencev, omogoča kvalitetnejše staranje.

4.2 Finančni položaj po upokojitvi

Nekatere vprašane, ki prejemajo varstveni dodatek, imajo premalo dohodkov za preživetje: »*Nimam veliko dohodkov, za par položnic potem pa zmanjka* (H19).« Ostale menijo, da imajo dovolj dohodkov za preživetje. Večina vprašanih oseb je izrazilo željo po dodatnem dohodku, vsaj 100 evrov ali več. Nekatere se morajo kljub varstvenemu dodatku pogosto odreči hrani za lažje preživetje: »*Večkrat pride do tega, da si niti moke ne morem privoščiti* (F21).« Upokojene ženske se v primeru stiske najprej obrnejo na svoje otroke. Pokojnina poleg socialne pomoči predstavlja edini mesečni dohodek za upokojenke, ki živijo same. Višina pokojnine, s katero shajajo vprašane ženske, se giblje povprečno okoli 400 evrov, socialna pomoč pa znaša približno 60 evrov več. Prejemnice varstvenega dodatka nimajo v lasti nepremičnin (npr. stanovanja, hiše) niti premičnega lastništva (npr. avto, motor). Posplošeno gledano anketirane ženske nimajo v svoji lasti skoraj nič.

4.3 Vpliv spremenjene socialne zakonodaje na njihovo življenje

Vse vprašane ženske so informirane s pravico do varstvenega dodatka. Seznanjene so bile preko znancev, po večini pa s strani socialnih delavk. Sogovornice kljub nizki pokojnini zavračajo socialno pomoč, saj jih je strah vračila in zaznambe nad njihovo nepremičnino s strani države: »*Potem pa bi ga morala vračati, so mi pa hčere rekle, da ne* (C28).« Večina

vprašanih meni, da je slabše stanje s pravico po uvedbi zaznambe, ker jim varstveni dodatek predstavlja zadnjo obliko pomoči, s katero bi si pomagale. Pri večini vprašanih je varstveni dodatek kot pomoč za lažje preživetje: *»Varstveni dodatek mi pomeni to, da lahko jem in da sem sita (G43).«* Nekaterim vprašanim varstveni dodatek predstavlja pomoč v obliki dolgoročnega kredita: *»To ni nikakršna pomoč, bolj kredit (C29).«* Vprašane ženske želijo višjo pokojnino, ki bi omogočala kakovostno življenje. Večinoma so mnenja, da mora biti varstveni dodatek brez vračila. Želja sogovornic je, da vsi upokoјenci prejemaјo enake pokojnine, hkrati pa menijo, da država premalo poskrbi za stare ljudi: *»Če bi država poskrbela za nas, potem bi imela dovolj za normalno življenje (H3).«* Vprašane ženske, ki ne prejemaјo socialne pomoči, nimajo občutka, da trenutno živijo v finančnem pomanjkanju. Na podlagi rezultatov sem ugotovila, da vpliv spremenjene socialne zakonodaje močno posega v življenje starih žensk, saj se kljub težkemu shajanju, pravici do varstvenega dodatka odpovedujejo prav zaradi uvedbe vračila socialne pomoči. Tudi tistim, ki socialno dajatev prejemaјo, le ta ne omogoča kaj dosti kvalitetnega življenja kot ostalim upokoјencem.

4.4 Strategije preživetja

Pri kakovostni evalvaciji rezultatov želim izpostaviti še strategije preživetja, s pomočjo katerih si anketirane osebe poskušajo lajšati težko finančno situacijo. Če odšteјemo mesečne stroške, ki jih morajo plačevati, jim ostane le malo sredstev za nakup hrane, oblačil ali kakšnih drugih dobrin. Tu seveda pridejo do izraza različne strategije preživetja, ki pa so anketiranim, lahko rečem, skupne. Na prvem mestu izpostavljam skromnost, brez katere upokoјenke ne bi uspele finančno preživeti skozi mesec. Kaj jim sploh še preostane pri tako nizkih mesečnih dohodkih? Seveda pa skromnost predstavlja tudi slabšo kakovost življenja. Če vzamemo na primer nakup hrane: vprašane osebe posegaјo po cenejših dobrinah, ki lahko škodljivo vplivaјo na posameznikovo zdravje. Zdrava hrana je običajno tudi dražja, te pa si upokoјenke ne morejo privoščiti ali pa v zelo omejenih količinah. Za tiste, ki si lahko, uživaјo hrano z domačega vrta, je situacija nekoliko lažja, če pa lastnega vrta nimajo in so povsem odvisne od nakupa, pa je povsem jasno, da kupujeјo manj kvalitetno hrano. Pridelava hrane na domačem vrtu je prav tako ena izmed strategij preživetja, ki pa je žal le sezonska. Poleg tega nekatere upokoјenke zaradi starosti in zdravstvenih težav same niso več sposobne skrbeti za vrt, zato ta strategija za njih ne pride v poštev. Iz rezultatov je razvidno, da njihovo zdravstveno močno vpliva na izbiro

ustrezne strategije preživetja. Izpostaviti želim še eno strategijo preživetja, to pa je delo. Ena izmed sogovornic mi je zaupala, da občasno sešije kakšno obleko in za to dobi plačilo. Ker tu ne gre za visoke zneske, ki bi upokojenki olajšali preživetje, jo omenjam bolj v smislu zasluzka, ki omogoča upokojenki kakšen priboljšek ali olajša plačilo položnic. Je pa ena izmed oblik, za katero ugotavljam, da jo upokojenki redko uporabljajo. Znanja in veščine, ki jih posameznik razvije v življenju, lahko izkoristi tudi v obdobju starosti, vendar se marsikdo ob zaostreni davčni zakonodaji v naši državi boji biti podjeten tudi na ta način in tako priti do dodatnega vira finančnih sredstev.

Če sklenem kvalitativno analizo rezultatov, lahko iz odgovorov anketiranih oseb razberem, da za bolj kvalitetno življenje ne bi potrebovale veliko več sredstev, kot jih imajo. Nekatere so izrazile mnenje, da bi jim že 100 evrov višja pokojnina, ali pa višji varstveni dodatek, pomenil veliko. Podatek kaže, da je socialna politika pri določanju minimalnega dohodka posameznika očitno vzela prenizek prag, ki še omogoča preživetje. Varstveni dodatek tu nastopa kot blažilec, ki pa bistveno ne zvišuje kvalitete njegovega prejemnika.

5 RAZPRAVA

V raziskavi me je zanimalo, kakšen je vsakdanjik upokojenih žensk in kakšna je razlika med tistimi, ki prejemajo socialno pomoč in med tistimi, ki ne. Večinoma opravljajo podobna vsakdanja opravila, kot so priprave hrane oziroma kuhanje, pospravljanje in obiski trgovine. Po večini ženske nimajo živali, iz česar sklepam, da imajo ne glede na to ali prejemajo varstveni dodatek ali ne, tako nizko pokojnino, da si dodatne skrbi za domačo žival ne morejo privoščiti. Novak, Sudec (2014: 32) pravi, da skrb za živali blagodejno vpliva na kakovost življenja starih ljudi. Živali na ljudi vplivajo na različne načine, kot recimo blažijo stres, zmanjšajo občutek osamljenosti in povečajo voljo do življenja. Obenem si širijo socialno mrežo z navezovanjem stikov drugih lastnikov domačih živali, predvsem pa so tudi telesno aktivni z vsakodnevnimi sprehodi (*ibid.*). Skrb za domačo žival predstavlja staremu človeku vsaj en del čustvene opore, ki je ne dobi v pomanjkljivih medčloveških odnosih.

Od sogovornic sem želela izvedeti, kdo jim pri vsakodnevnih opravilih pomaga. Prišla sem do zanimive ugotovitve, da večina vprašanih žensk potrebuje pomoč svojcev, vendar pa nobena od žensk, ki prejemajo varstveni dodatek, ni deležna pomoči sosedov. Ta podatek pove, da sosedje nočejo pomagati, ker so najverjetneje ženske stigmatizirane prav zaradi prejemanja varstvenega dodatka. Večina žensk ima težave z zdravjem, vendar jih to ne omejuje veliko pri vsakdanjih opravilih, saj si težave lajšajo oz. zdravijo s tabletami. Prav tako mi je zanimiv podatek, da ima večina žensk z varstvenim dodatkom večje težave z nogami kot ostale, ki ne prejemajo varstvenega dodatka. Ramovš (2003: 368) omenja raziskavo med brezposelnimi ženskami, ki živijo same in odvisne od denarne socialne pomoči, ki jo je izvedla socialna delavka. Rezultati raziskave so pokazali, da ima večina žensk, ki živijo na robu revščine in prejemajo socialno pomoč, težave v duševnem zdravju. Težave v duševnem razvoju, kot so tesnoba, depresija ter druge psihosomatske bolezni, jim povzročajo stalno pozornost, kako in na kakšen način uporabiti denarno socialno pomoč, saj je ta namenjena plačilu položnic in nakup osnovne hrane. Prav tako so še dodatno obremenjene pred izgubo stanovanja in izključenost iz socialne mreže (*ibid.*). Menim, da so bolj psihično obremenjene, ker je njihovo preživetje odvisno od prejemanja varstvenega dodatka, poleg tega pa so dodatno obremenjene z dokazovanjem o upravičenosti do te pravice. Gospa, ki prejema varstveni dodatek, je potožila, da mora jemati tablete proti depresiji.

Dragoš (2000: 304) pravi, da so učinki socialnih mrež tesno povezani z zdravstvenim stanjem starih ljudi, hkrati pa so tudi varovalni dejavnik pred različnimi boleznimi osamljenih. Opazna razlika, ki sem jo zasledila, da imajo vprašane, ki so odvisne od varstvenega dodatka, veliko manj socialnih stikov kot ostale. Dejstvo je, da država prejemnike socialne denarne pomoči še bolj odrine na rob družbe, čeprav bi morala vsakemu zagotoviti ustrezno socialno varnost in večje vključevanje v družbo.

Ugotovila sem, da ženske, ki prejemajo varstveno dodatek, trdijo, da ima premalo dohodkov za preživetje. Prav tako me je presenetila ugotovitev, da se morajo ženske z varstvenim dodatkom večkrat odpovedati najbolj osnovnim dobrinam, kot je hrana, medtem ko se morajo tiste brez varstvenega dodatka odpovedati večjim dobrinam, na primer frizerju. Prejemnica varstvenega dodatka je omenila, da gre velikokrat lačna spat. Čeprav je namen varstvenega dodatka kritje življenjskih stroškov, kot so vzdrževanje stanovanja, pa rezultati kažejo na to, da prejemnice nimajo dovolj finančnih dohodkov niti za kritje minimalnih življenjskih potreb. Zanimalo me je tudi, ali imajo sogovornice v lasti kakšno nepremičnino. Ugotovila sem, da prejemnice varstvenega dodatka nimajo nič v lasti. Večina sogovornic je omenila, da četudi bi imele kaj v lasti, bi vse prodale. Prav tako so vse seznanjene z omenjeno socialno pomoč. Tiste ženske, ki pa imajo v lasti stanovanje ali hišo, pa se varstvenemu dodatku raje odpovedujejo, ker nočejo poplačati svojega dolga s svojim skromnim premoženjem in obremenjevati svojih otrok. Varstveni dodatek ženskam, ki ga prejemajo, po drugi strani omogoča lažje preživetje. Menijo, da je bolje nekaj dodatne finančne pomoči kot pa popolnoma nič.

Želja večina žensk iz obeh skupin je, da bi bile enake pokojnine za vse. Dejstvo je, da so ženske ranljive že s tem, ker živijo same z enim dohodkom, potem jim pa še zakon niža pokojnino, za katero so celo življenje garale. Prav tako je zanimiva ugotovitev, da nobena od vprašanih, ki ne prejemajo socialne pomoči, nima občutka, da živi v pomanjkanju, čeprav nekatere težko finančno shajajo. Iz vidika subjektivne revščine te ženske ne živijo v pomanjkanju, ker sebe ne definirajo tako. Pri nekaterih vprašanih sem začutila, da ne bi nikoli priznale, da živijo v pomanjkanju, pa čeprav vse kaže to.

Zanimalo me je, kakšne strategije preživetja uporabljajo pri shajanju z nizkimi finančnimi dohodki. Glavna strategija preživetja večina vprašanih je skromnost. Hlebec *et al.* (2010: 44) navajajo analizo Meseca, ki je ugotovil, da se ljudje zaradi nizkih dohodkov najprej odpovedujejo večjim dobrinam, kot na primer potovanje, izleti, nato so začeli krčiti manjše

vsakdanje priboljške, ki je prešlo v omejevanje pristočasnih dejavnosti in na koncu je nastopilo omejevanje pri hrani. Z vsemi takšnimi omejitvami se soočajo skoraj vse sogovornice. Intervjuvanke so potožile, da so bolj doma, ker si ne morejo privoščiti, da bi lahko kam šle. Se počutijo kot v zaporu za štirimi stenami. Spremembe socialne zakonodaje po letu 2012 čutijo vse moje sogovornice. Tiste, ki so danes brez varstvenega dodatka, so socialno pomoč prejemale pred letom 2012, potem pa so se ji zaradi zaznambe odpovedale. Intervjuvanki je pravica do varstvenega dodatka po uvedbi zaznambe prenehala za šest mesecev, nato pa je ponovno začela prejemati. Torej sprememba zakona glede varstvenega dodatka ni ravno dobra. Prav tako si v večini ne morejo privoščiti priboljška. To je skrb vzbujajoči podatek. Mislim, da so pokojnine že tako prenizke, da si lahko stari ljudje privoščijo samo najbolj osnovne dobrine, oziroma toliko, da lahko sploh preživijo. Tudi pomoč s strani države trenutno ne omogoča boljšega življenja ženskam, ki so na socialnem dnu.

Pri obdelavi podatkov sem ugotovila, da bi morala nekatere intervjuvanke podrobneje spraševati in še bolj spodbujati k odgovorom, ker sem dobila nekaj pomanjkljivih podatkov. Zdi se mi, da bi na splošno morali biti pri raziskovanju ljudi, ki prejemajo varstveni dodatek zelo pazljivi in občutljivi. Opazila sem, da pri prvem stiku osebe, ki prejemajo varstveni dodatek, le-te ustrašijo, kje se bodo uporabljali njihovi podatki, da jih ne bom izkoristila ali pada ne bo to kaj vplivalo na njihovo prejetje socialne pomoči.

6 SKLEPI

Glavne ugotovitve moje raziskave so:

- Ženske, ki prejemajo varstveni dodatek, manj poskrbijo zase kot ženske, ki so brez varstvenega dodatka.
- Nobena ženska, ki prejema varstveni dodatek pri vsakdanjih opravilih, ne dobi pomoči sosedov, ampak prijateljev.
- Vsakdanjik žensk je vezan na dom.
- Večina žensk potrebuje zdravljenje.
- Vsem so dostopne zdravstvene storitve.
- Vse ženske, ki prejemajo varstveni dodatek, imajo pomanjkanje stikov s svojci in sosedmi, medtem ko imajo ženske, ki so brez varstvenega dodatka, pogostejše stike.
- Socialna pomoč krči socialno mrežo upokojenih žensk.
- Pri vprašanju dohodkov ženske, ki prejemajo varstveni dodatek, menijo, da nimajo dovolj dohodkov za preživetje.
- Sprememba socialne zakonodaje na področju socialnega varstva v letu 2012 upokojene ženske postavlja še v slabši socialni položaj.
- Željo po dodatnem dohodku ima večina žensk.
- Vse ženske z varstvenim dodatkom se morajo pogosto odreči najosnovnejšim dobrinam (hrana), medtem ko se ženske brez varstvenega dodatka odrekajo večjim dobrinam.
- V primeru stiske večina žensk pričakuje pomoč svojih otrok.
- Zaradi nizkih dohodkov so stare ženske vedno bolj finančno in materialno odvisne od pomoči svojcev.
- Nobena ženska z varstvenim dodatkom nima v lasti nepremičnin.
- S pravico do varstvenega dodatka so vse seznanjene.

- Ženske socialno pomoč večinoma odklanjajo zaradi strahu pred vračanjem.
- Vsem ženskam prejetanje varstvenega dodatka pomeni lažje shajanje.
- Finančno življenje žensk se med tistimi, ki prejemajo varstveni dodatek in med tistimi, ki ga ne, bistveno ne razlikuje.
- Pri večini žensk je prisotna želja po višji pokojnini.
- Ostajanje doma je glavna strategija preživetja pri ženskah, poleg skromnosti, pridelave hrane na vrtu in občasnega dela.
- Spremembo zakonodaje po letu 2012 najbolj občutijo tiste, ki so varstveni dodatek prejemale in ga sedaj ne več.
- Prejetanje varstvenega dodatka dodatno diskriminira ženske v njihovem okolju.
- Socialni transfer predstavlja kratkoročno rešitev, ne odpravlja pa dolgoročne stiske starih žensk.
- Večina žensk si ne more privoščiti priboljška.

7 PREDLOGI

- Na podlagi rezultatov sem prišla do ugotovitve, da so vse ženske, ki prejemajo varstveni dodatek, zaradi pomanjkanja denarja še bolj izolirane in zaradi tega ostajajo doma oziroma ne gredo nikamor. Predlagam, da bi jim lahko prostovoljci iz centra za socialno delo predstavili programe društev starih oseb in dnevnih centrov v njihovi bližini in se prizadevali, da se vključijo. S tem bi ženske širile socialno mrežo in posledično možno pomoč in sodelovanje, hkrati pa bi živele aktivno starost in bile družabne.
- Predlagam, da bi se na tistih krajih, kjer je težja dostopnost do trgovin, razširila t. i. potujoča trgovina, kjer bi lahko upokojene ženske preko telefona naročile osnovna živila.
- Za možnosti dodatnega vira zaslužka predlagam, da stare ženske bolj izkoristijo svoja ustvarjalna dela oziroma svoje znanje šivanja, kvačkanja in še veliko drugih umetnostih del. Njihovi izdelki pa bi se ob pomoči prostovoljcev prodajali na krajih, kjer se zbira veliko ljudi, kot recimo tržnica. Ves izkupiček denarja bi bil namenjen ustvarjalkam izdelkov.
- Člani društva upokojencev bi se lahko aktivno zavzeli za upokojenke, ki živijo same; preko letakov bi lahko poskrbeli za druženje s sovrstniki v za to namenjenih prostorih.
- Centri za socialno delo bi lahko bolj spodbujali prostovoljce za druženje in pomoč upokojenih žensk na njihovem domu. Druženje bi moralo potekati vsaj dvakrat na teden oziroma na željo starih žensk.
- Ker stari ljudje ne poznajo dobro svojih pravic na področju socialnega varstva, bi bilo treba na vseh Centrih za socialno delo izdelati dobro pregledne zloženke, v katerih bi bile kratko in jasno razložene njihove pravice do socialno varstvenih prejemkov. Zloženke pa poslati vsem tistim, ki so invalidni in v pokoju.
- Predlagam, boljšo finančno podporo svojcem, ki pomagajo starim ljudem s strani občine in države.

- Za osamljene upokojenke, ki imajo zaradi svojega socialnega položaja velikokrat težave v duševnem zdravju, možnost brezplačnega obiska psihiatra na domu. Psihiater bi se financiral s strani občine.
- Predlagam višje denarne pomoči in ukinitvev povračilu le-teh državi.

8 UPORABLJENA LITERATURA

Banovec, T. (2012), Kakšno je sodelovanje starejših pri oblikovanju zakonodaje?. V: Tratnik Volasko, M. (ur.), *Diskriminacija starejših*. Ljubljana: Zbornik referatov in razprav.

Bubnov-Škobrne, A. (1999), *Pravo socialne varnosti: učni pripomoček*. Ljubljana: Pravna fakulteta.

Dostopno na: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=8756&langId=sl (3.6.2016).

Dragoš, S. (2000), Socialne mreže in starost. *Socialno delo* 39, 4-5: 293-314.

Dragoš, S. (2015). Teleologija socialnih pravic. *Socialno delo* 54, 3-4: 137-151.

Dragoš, S., Leskošek, V. (2003), *Družbena neenakost in socialni kapital*. Ljubljana: Zbirka Politike.

Dragoš, S., Leskošek, V., Petrovič Erlah, P., Škerjanc, J., Urh, Š., Žnidarec Demšar, S. (2005), *Krepitev moči*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dremelj, P., Smolej, S., Boškić, R., Narat, T., Rihter, L., Kovač, N., Kobal Tomc, B. (2013), *Ocena učinkov izvajanja nove socialne zakonodaje*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Ec.europa.eu, (2012). Nacionalno socialno poročilo 2012.

Flaker, V. (2015), *Prispevki k taksonomiji socialnega dela in varstva*, 1. del. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., Urek, M. (2008), *Dolgotrajna oskrba: očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Hlebec, V., Kavčič, M., Filipovič Hrast, M., Vezovnik, A., Trbanc, M. (2010), *Samo da bo denar in zdravje: življenje starih revnih ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Hozjan, T. (2010), Aktualne dejavnosti na področju medgeneracijskega sodelovanja v Sloveniji. *Andragoška spoznanja* 16, 4: 45-52.

Inst-antonatrstenjaka.si, (2010). Inštitut Antona Trstenjaka – Pravice starejših ljudi. Dostopno na: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=899> (8.5.2016).

Inst-antonatrstenjaka.si, (2010). Inštitut Antona Trstenjaka – Slovar: Socialna izključenost. Dostopno na: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1026.html> (31.5.2016).

Irgl, V. (1995), Diskriminacija starih ljudi. *Socialno delo* 34, 5: 297-302.

Kalčič, M. (1996), *Socialna varnost: zbirka predpisov z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za varstvo pri delu.

Kladnik, T. (1999), Socialna gerontagogika pri zadovoljevanju nematerialnih potreb starih ljudi. *Socialna pedagogika* 3, 4: 185-194.

Kopač, A. (2005), Od brezpogojne k pogojevani državi blaginje – spremembe znotraj koncepta državljanstva. *Družboslovne razprave* 21, 49/50: 51-64.

Kupm, N. (2011), *Ocena učinkov reforme socialnih transferjev v Sloveniji s statističnim mikrosimulacijskim modelom*. IB revija 45, 3: 45-55.

Leskošek, V. (2002), *Zavrnjena tradicija: ženske in ženskost v slovenski zgodovini od 1890 do 1940*. Ljubljana: Založba /*cf.

Leskošek, V. (2003), Skrb v socialni politiki – skrb za kaj?. V: Švab, A., Sevenhujisen, S. (ur.), *Labirint skrbi: Pomen perspektive etike skrbi za socialno delo*. Mirovni inštitut: Politike (41-49).

Leskošek, V. (2011), Strukturne reforme na področju socialnega varstva. *Teorija in praksa* 48, 1389: 1264-1280.

Mali, J. (2012), Socialno delo s starimi in nova socialna zakonodaja. *Čas. Krit .znan.*, 39-40, 250: 90-137.

Malnar, B. (1993), Sistem socialne politike - konceptualizacija regulativnih načel. *Teorija in praksa* 30, 9/10: 920-930.

Maršnjak, R. (2013), *Kriza državne blaginje in vprašljivost sistemov socialne varnosti (primer Slovenije)*. *Diplomsko delo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Mddsz.gov.si, (2011). Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti - *Svetlik: Zaščitili smo socialno varnost prebivalcev in pripravili ključne strukturne reforme*. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/archive/2011/10/select/sporocilo_za_javnost/article/1966/6780/ (9.5.2016).

Mddsz.gov.si, (2016). Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti - *Sociala*. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/ (27.5.2016).

Mddsz.gov.si, (2016). Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti - *Denarna socialna pomoč*. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/denarna_socialna_pomoc/ (6.5.2016).

Mesec, B. (1997 a), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo (študijsko gradivo za interno uporabo).

Mesec, B. (1997 b), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo (študijsko gradivo za interno uporabo).

Novak, M. (1994), *Dober dan, Revščina: dejstva, pristopi, politike*. Ljubljana: Zbirka socialni izziv.

Novak, S., Sudec, J. (2014), Vpliv živali na kakovost življenja starih ljudi. *Socialno delo* 54, 1: 31-40.

Rafaelič, A., Nagode, M. (2012), Uvajanje dolgotrajne oskrbe. *Čas. Krit .znan.*, 39–40, 250: 47–61.

Ramovš, J. (1995), *Slovenska sociala med včeraj in jutri*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno.

Ramovš, J. (2003), *Kakovostna starost: socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Rančigaj, S. (2012), Ocena učinkov sprememb socialne politike v Sloveniji v letu 2012. *Diplomsko delo*. Celje: Mednarodna fakulteta za družbene vede in poslovne študije.

Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020 (ReNPSV13-20), Uradni list RS, št. 39/13. (dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=NACP68>).

Rode, N., Rihter, L., Kobal, B. (2006), *Evalvacija programov v socialnem varstvu*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Romih, J. (2012), Uresničevanje obvez Republike Slovenije v zvezi s preprečevanjem diskriminacije na področju izvajanja storitev in programov socialnega varstva. V: Tratnik Volansko, M. (ur.), *Diskriminacija starejših*. Ljubljana: Zbornik referatov in razprav.

Sindikat- zsss.si, (2010). Zveza svobodnih sindikatov Slovenije – Sistem socialnega varstva v Sloveniji. Dostopno na: http://www.sindikat-zsss.si/index.php?option=com_content&view=article&id=279&Itemid=148 (7.5.2016).

Starič, M. (2007), *Praktični vodnik za upokoјence: Pravice, možnosti in priložnosti*. Založba: Maks Viktor.

Stat.si, (2014). Kazalniki dohodka in revščine. Dostopno na : <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5426&idp=10&headerbar=8> (1.6.2016).

Stropnik, N. (2010), *Revščina in materialna deprivacija starejšega prebivalstva*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.

Štebe, K. (2014), Neenakost starih ljudi v sodobnih zahodnih družbah kot predmet socialne gerontologije. *Družboslovne razprave* 51, 77: 49-69.

Trbanc, M., Črnak Meglič, A., Dremelj, P., Smolej Jež Tamara Narat, S., Kovač, N., Kobal Tomc, B. (2015), *Socialni položaj v Sloveniji 2013-2014*. Ljubljana: Inštitut za RS za socialno varstvo.

Turk, B.J., Modic, T. (2016), *Socialno pravo: z Zakonom o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre)*. Ljubljana: Inštitut za civilno in gospodarsko pravo.

Zakon o dedovanju (ZD), Uradni list SRS, št. 15/76 in nasl. (dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO317>).

Zakon o socialnem skrbstvu, Uradni list SRS, št. 35/79 in Uradni list RS, št. 54/92- ZSV. (dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2994>).

Zakon o socialnem varstvu (ZSV), Uradni list RS, št. 54/92 in nasl. (dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO869>).

Zakon o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre), Uradni list RS, št. 61/10 in nasl. (dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5609>).

Zakon o urejanju trga dela (ZUTD), Uradni list RS, št. 80/10 in nasl. (dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5840>).

Zakon o uveljavitvi pravic iz javnih sredstev (ZUJPS), Uradni list RS, št. 62/10 in nasl. (dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4780>).

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerij (ZZZDR), Uradni list RS, št. 69/04 in nasl. (dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO40>).

Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (ZDVDTP), Uradni list SRS, št. 114/06 in nasl. (dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1866>)

Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1), Uradni list RS, št. 109/06 in nasl. (dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1431>)

Žiberna, A. (2012), Prepoznavanje oblik diskriminacije starejših. V: Tratnik Volasko, M. (ur.), *Diskriminacija starejših*. Ljubljana: Zbornik referatov in razprav.

9 PRILOGE

9.1 Intervjuji

INTERVJU A

Spol: ženski

Starost: 80 let

Živi v stanovanju

Varstveni dodatek: ga nima

Opis življenja

1. Kakšna so vaša vsakdanja opravila? (kuhanje, varstvo vnukov, pospravljanje)

/Vsak dan kuham za sebe ter pogosto tudi za mojo hčer, zeta in vnuke/(1). Potem malo /pospravljam, perem, likam enkrat na teden, poleti tudi vrtnarim/(2), ker imam svoj vrt. Vsak dan grem na /sprehod za rekreacijo/(3), spotoma pa grem včasih tudi /v trgovino po nabavo živil, pogosto pa grem tudi na pošto in v banko/(4), ker imam različne opravke. Po navadi na pošti plačujem položnice, na banko pa grem dvignit denar. Vsaj dvakrat na teden pride tudi moja hčerka in moji vnuki. Zelo rada pa ob koncu tedna poklepetam s svojima dvema prijateljicama, ki pogosto prideta k meni na kavo ali pa jaz k njima. Se malo menjamo.

2. Kdo vam pomaga pri vsakdanjih opravilih?

Zaenkrat pri 80-ih letih starosti vsa vsakodnevna opravila opravljam sama. Pri nabavi dva krat mesečno /mi pomagajo domači, največkrat vnuki/(5), da me z avtom odpeljejo v trgovino, če nabavim stvari, ki jih je težko nesti. Recimo plinska bomba za štedilnik ali pa vreča krompirja.

3. Kakšno je vaše zdravje? Ali morda jemljete kakšna zdravila? Katera in za katere bolezni? Kako shajate s stroški za zdravstveno oskrbo (zdravila na recept, prevoz do zdravnika)?

Moje zdravje je za enkrat v redu. /Sem zdrava/(6), /zdravil ne jem/(7). Pazim na prehrano, se gibljam, nimam nobenih zdravstvenih težav.

4. Kdo vam pomaga v vaši okolici (sosedje, sorodniki)? Kako vam pomagajo? Koliko ste v stikih z njimi in sicer s kakšnim namenom?

/Pomagajo mi bližnji sorodniki- hči, zet in vnuki/(8). /Pomagajo mi pri težjih opravilih/(9). Pri kupovanju težkih stvari, potem pri čiščenju višjih stvari recimo omar v kuhinji ali pa brisanje prahu na napi, ki jih sama ne dosežem. /K meni pridejo po navadi dvakrat na teden/(10) tudi samo tako malo, da se po družimo/(11) in si tudi pomagamo drug drugemu.

5. Ali imate kakšne stike z vrstniki, ste v kakšnem društvu?

/Sem v društvu upokoјencev/(12). Tam se večkrat po drušimo z drugimi, saj gremo skupaj na kakšen izlet. Drugače pa /kdaj pride na kavo tudi soseda, ki živi blizu/(13).

Finančni položaj po upokoјitvi

6. Ali imate dovolj dohodkov, za vse kar potrebujete in želite?

/Dohodkov imam dovolj za preživljanje/(14).

7. Za katere stvari vam trenutno zmanjka? Koliko bi še rabili?

Ne zmanjka mi denarja. /Za preživljanje lahko kupim vse, kar potrebujem/(15).

8. Ali se morate čemu odreči, ker za to nimate denarja (hrana, obleke)? Kako pogosto pride do tega (da si česa ne morete privoščiti)?

/Za enkrat se mi ni treba ničemur odreči/(16).

9. Kako nadomestite dobrine, ki jih ne morete kupiti?

/Tako, da sem skromna/(17). /Če mi pa res zmanjka se pa obrnem na hčer/(18).

10. Na koga se obrnete, če vam zmanjka denarja za nujne stvari?

Za enkrat mi ne zmanjka denarja, če pa bi mi, /bi se pa obrnila na hči/(19).

11. Kaj je vaš vir dohodka? (pokoјnina, varstveni dodatek, denarna soc. pomoč)

Moj vir dohodka je sedaj /samo pokoјnina/(20).

12. Koliko pa je približna višina vašega dohodka?

Moja pokoјnina znaša /445 evrov/(21).

13. Ali imate morda še vedno v lasti kakšno nepremičnino (stanovanje, hišo) ali kaj zemlje?

/V lasti nimam ničesar več/(22), saj je stanovanje na hčer pisan, prav tako obdelujem njen vrt. Imam pa privarčevano nekaj gotovine.

Vpliv spremenjene zakonodaje na življenje starostnic

14. Kako ste seznanjeni s pravico do varstvenega dodatka?

Vem, da lahko dobim varstveni dodatek, ki bi za mene znašal okoli 15 evrov, ampak /ne bom zanj zaprosila, ker ga bo potem pa moja hčer morala vračati/(23). Tega pa nočem.

15. Kakšno je vaše mnenje o varstvenem dodatku po spremembi zakona leta 2012?

/Nimam mnenja/(24).

16. Kakšno je vaše stališče do varstvenega dodatka kot socialne pomoči?

/Tisti, ki jo potrebuje naj jo dobi, brez vračila/(25), tudi, če ima kakšno premoženje, recimo nepremičnino nase napisano.

17. Kakšne spremembe si želite glede pokojnin in varstvenega dodatka?

Pokojnine za polno delovno dobo, kot jo imam jaz, /bi morale biti tako visoke, da bi ti omogočale dostojno življenje/(26), oziroma oskrbo v domu ostarelih brez doplačil države ali sorodnikov. Se pravi, za pokojnino, ki jo dobiš bi moralo biti poskrbljeno zate, tudi, če potrebuješ vsakodnevno pomoč, ali pristaneš v domu za starostnike.

18. Zakaj ste se /niste odpovedali varstvenemu dodatku?

Zato, /ker nočem vračati varstvenega dodatka/(27), še posebej pa ne za 15 evrov. Tudi če bi bil znesek višji, ga ne bi vzela, ker /nočem bremeniti hčerke/(28).

19. Kakšno je vaše mnenje glede pomoči države za upokojence?

Zakonodaja bi morala omogočiti /vsem upokojencem, ki imajo polno delovno dobo, enake pokojnine/(29), isti znesek za vse. Koliko si v življenju oziroma /z delom zaslužil in si ustvaril ali prihranil, je stvar posameznika/(30). Pokojnina pa za vse enaka.

20. Kakšne spremembe prinaša odpoved/ prejemanje varstvenega dodatka v vašem življenju?

Nimam varstvenega dodatka tako da tudi ,če sem se temu odpovedala, /mi ne prinaša nobenih sprememb/(31).

21. Kako boste nadomestili finančni primanjkljaj ?

/Nimam finančnega primanjkljaja/(32), vsaj za enkrat ne.

Strategije preživetja

22. Kakšne so vaše strategije preživetja?

Pri 80-ih letih živim dobro, zdravje mi služi, /nekaj imam prihranjeno/(33). /Kadar bo potrebno, mi bodo pomagali domači/(34) in upam tudi država.

23. Ali se je za vas kaj spremenilo po uvedbi novosti v zakonodaji na področju varstvenega dodatka?

/Ne prav nič/(35).

24. Ali mogoče občutite spremembe?

/Ne, jih nisem/(36).

25. Ali si zaradi sprememb lahko privoščite kakšen priboljšek?

Zame je vse enako. /Že prej sem pazila kam gre denar, zdaj pa tudi/(37).

INTERVJU B

Spol: ženski

Starost: 87 let

Živi v stanovanju

Varstveni dodatek: ga nima

Opis življenja

1. Kakšna so vaša vsakdanja opravila? (kuhanje, varstvo vnukov, pospravljanje)

/Vsak dan kuham, pospravljam po hiši(1) in vsa gospodinjska dela sama opravljam. /Večkrat na teden grem tudi na krajši sprehod/(2).

2. Kdo vam pomaga pri vsakdanjih opravilih?

/V trgovino me po navadi pelje sin/(3), drugače poskušam biti čim bolj samostojna.

3. Kakšno je vaše zdravje? Ali morda jemljete kakšna zdravila? Katera in za katere bolezni? Kako shajate s stroški za zdravstveno oskrbo (zdravila na recept, prevoz do zdravnika)?

Jemljem zdravila proti strditvi krvi in za srce, ker /imam visok pritisk/(4). Drugače sem kar dobra. /Za visok pritisk imam Concor in Prenass, Xarelto pa proti strjevanju krvi/(5). /Zdravila dobim na recept/(6), /za prevoz do zdravnika pa poskrbi moj sin/(7).

4. Kdo vam pomaga v vaši okolici (sosedje, sorodniki)? Kako vam pomagajo? Koliko ste v stikih z njimi in sicer s kakšnim namenom?

Nihče mi ne pomaga za enkrat. Drugače pa /sosedje pridejo bolj na obisk pa kakšno rečemo/(8). Bolj so s tem namenom, da imamo dobre sosedske odnose in da smo prijatelji. /Sin pa mi pomaga, vendar ga zelo nerada prosim/(9), ker imam občutek, da ga bremenim.

5. Ali imate kakšne stike z vrstniki, ste v kakšnem društvu?

/V društvu nisem nobenem/(10), saj si niti privoščiti ne morem. /Malo se družimo s sosedami, ali pa če koga tako srečam zunaj/(11) na sprehodu, pa malo poklepetamo.

Finančni položaj po upokojitvi

6. Ali imate dovolj dohodkov, za vse kar potrebujete in želite?

Sem skromna, vendar bi si želela več pokojnine. Drugače, če mi zmanjka za hrano, mi pomaga sin. Vendar /drugače se kar da, samo za vsak mesec moram dobro premisliti, da pridem čez/(12) in da mi ostane nekaj za hrano. Po navadi mi vedno nekaj prinese sin. Prinese mi meso, jajca, mleko, kavo in še druge stvari.

7. Za katere stvari vam trenutno zmanjka? Koliko bi še rabili?

Ker sem se navadila biti skromna, z mojo pokojnino lahko shajam. /Bi si pa želela, da bi penzijo imela malo višjo/(13), da ne bi morala tako paziti za vsak evro. Pokojnino bi imela 400 evrov. Zase pa ne rabim veliko.

8. Ali se morate čemu odreči, ker za to nimate denarja (hrana, obleke)? Kako pogosto pride do tega (da si česa ne morete privoščiti)?

Uporabljam obleke, ki jih imam že več let. /Ne potrebujem se čemu odreči, saj imam dovolj/(14).

9. Kako nadomestite dobrine, ki jih ne morete kupiti?

Hm, tako, da /se moram kdaj tudi hrani odpovedati in sem raje večkrat lačna/(15).

10. Na koga se obrnete, če vam zmanjka denarja za nujne stvari?

Kljub majhni pokojnini za enkrat ne rabim pomoči, če pa že, /bi se pa obrnila na sina/(16).

11. Kaj je vaš vir dohodka? (pokojnina, varstveni dodatek, denarna soc. pomoč)

Samo /pokojnina po možu/(17).

12. Koliko pa je približna višina vašega dohodka?

/Moja pokojnina je 290 evrov/(18), plus od tega še pa še 28 evrov plačujem za dodatno zavarovanje.

13. Ali imate morda še vedno v lasti kakšno nepremičnino (stanovanje, hišo) ali kaj zemlje?

/Imam samo stanovanje do smrti, brez lastništva/(19). Lahko živim v njemu, drugače je lastnik sin. Jaz ga lahko uporabljam do smrti.

Vpliv spremenjene zakonodaje na življenje starostnic

14. Kako ste seznanjeni s pravico do varstvenega dodatka?

/Ga nimam, sem pa seznanjena, da bi ga lahko prejela/(20), ker imam tako nizko penzijo.

15. Kakšno je vaše mnenje o varstvenem dodatku po spremembi zakona leta 2012?

Slišala sem, da /ga je potrebno vračati, kar se mi zdi absurdno/(21). To za mene ni nobena pomoč in nobena olajšava, ker je to potrebno vrniti. Če bi bila to res pomoč za nas, ki imamo nizko pokojnino, potem ne bi bilo potrebno vračati.

16. Kakšno je vaše stališče do varstvenega dodatka kot socialne pomoči?

/Meni to ni socialna pomoč/(22), zato da bo potem moj sin moral vračati, kar bi jaz prejerala. Že tako moramo skromno shajati, potem ti pa obljublajo še/ pomoč v obliki kredita/(23). Tega se ne grem in upam, da se bo spremenilo kaj na boljše. Veste, sem tako jezna na državo, ker samo jemlje nam upokojencem.

17. Kakšne spremembe si želite glede pokojnin in varstvenega dodatka?

/Da bi nizke pokojnine povišali in izenačili/(24). Da bi vsi imeli pokojnino tam okoli 600 ali pa 700 evrov.

18. Zakaj ste se /niste odpovedali varstvenemu dodatku?

/Zaradi povrnitve varstvenega dodatka/(25).

19. Kakšno je vaše mnenje glede pomoči države za upokojence?

Tako, kot sem že prej omenila, /da bi za vse izenačili pokojnine/(26) za normalno dostojno življenje.

20. Kakšne spremembe prinaša odpoved/ prejemanje varstvenega dodatka v vašem življenju?

/Nič, ker ga nisem zaprosila/(27). Bi pa prav prišel vsak denar oziroma pomoč, če ga ne bi morala vračati.

21. Kako boste nadomestili finančni primanjkljaj ?

/Ga ni potrebno/(28).

Strategije preživetja

22. Kakšne so vaše strategije preživetja?

/Moram biti presneto skromna/(29) in paziti za vsak cent kam gre.

23. Ali se je za vas kaj spremenilo po uvedbi novosti v zakonodaji na področju varstvenega dodatka?

Prej sem ga prejerala, po tem pa ne več. Ga sama nisem hotela. /Zdaj veliko težje shajam, kot prej/(30). Če mi sin ne bi pomagal, ne vem kako bi shajala.

24. Ali mogoče občutite spremembo?

Ja seveda jo in to kar veliko. Pa vi preživite samo z 290 evri. Še skromnost ni dovolj. /Prej sem dobivala še 120 evrov zraven, kar je zelo pomagalo/(31).

25. Ali si zaradi sprememb lahko privoščite kakšen priboljšek?

/Ne, se ne da/(32).

INTERVJU C

Spol: ženski

Starost: 85 let

Živi v hiši

Varstveni dodatek: ga nima

Opis življenja

1. Kakšna so vaša vsakdanja opravila? (kuhanje, varstvo vnukov, pospravljanje)

Zdele pozimi nič posebno, /vsak dan kurim v hiši, da je toplo/(1). Drva mi prinese vsak dan mlajša hčerka k pride po službi k meni. /Poleti pa imam manjšo gredo zase, pa imam malo zase zelenjavo, krompirček/(2). V trgovino ne hodim, ampak /imam trgovko, ki vozi na vsake 14 dni/(3) in jo par dni prej pokličem, drugače mi pa hčerke prinesejo. Vnukov ne pazim več, ker so že veliki.

2. Kdo vam pomaga pri vsakdanjih opravilih?

/Hčerke/(4), za drva in kurjavo, pa /tudi soseda mi kdaj pride kaj pomagat/(5).

3. Kakšno je vaše zdravje? Ali morda jemljete kakšna zdravila? Katera in za katere bolezni? Kako shajate s stroški za zdravstveno oskrbo (zdravila na recept, prevoz do zdravnika)?

/Astmo imam več, pa pritisk, pa za srce/(6) imam tudi zdravila. /Vse dobim na recept pri zdravniku/(7). /Za astmo imam Teotard tablete, za pritisk imam Prenesso za srce pa jemljem Amiokordin/(8). Včasih /vzamem tudi protibolečinske tablete Lekadol/(9), če me boli glava. To pa moram sama plačati. /Do zdravnika me pelje hčer/(10). Pljuča imam pa slaba, ker sem 16 let delala v tovarni, kjer je bilo ogromno prahu in me smo to vdihavale. Vojaške obleke, take trde, smo dajali čez napravo in se je vse kadil. Oh, je bilo tako grozno, da še pomisliti ne smem. Pa delal smo tudi sobote pa nedelje.

4. Kdo vam pomaga v vaši okolici (sosodje, sorodniki)? Kako vam pomagajo? Koliko ste v stikih z njimi in sicer s kakšnim namenom?

Tako kot sem že rekla, soseda pa hčerke. /Soseda mi kdaj pomaga tudi drva zložiti v peč/(11), /drugače pa hčerke/(12). S hčerkami sem v stikih vsak dan, saj živijo blizu mene, soseda pa pride občasno.

5. Ali imate kakšne stike z vrstniki, ste v kakšnem društvu?

/S sosedi se večkrat na dan pogovarjam poleti/(13), po zimi pa nimamo toliko stikov. No, pridejo kdaj tudi na obisk pa mi kaj prinesejo. Kakšno kavo ali pa rožico. /V društvu nisem, ker sem že malo prestara/(14) pa tudi nimam več energije, da bi hodila na kakšne izlete.

Finančni položaj po upokojitvi

6. Ali imate dovolj dohodkov, za vse kar potrebujete in želite?

/Jah, zaenkrat je, bolj sem skromna/(15). Pa še tisti regres, ki ga dobim, si kupim kurjavo.

7. Za katere stvari vam trenutno zmanjka? Koliko bi še rabili?

Zaenkrat imam kar vse, kar potrebujem. /Hm, ja dobro bi bilo še 100 evrov/(16). Drugače pa sem navajena bolj na skromno. Je pa res, da pa težko kaj privarčujem.

8. Ali se morate čemu odreči, ker za to nimate denarja (hrana, obleke)? Kako pogosto pride do tega (da si česa ne morete privoščiti)?

Kaj jaz vem,/ zaenkrat mi ne zmanjka/(17), še vnukom dam za rojstni dan.

9. Kako nadomestite dobrine, ki jih ne morete kupiti?

/Zaenkrat jih še ne rabim nadomestiti/(18), ker shajam.

10. Na koga se obrnete, če vam zmanjka denarja za nujne stvari?

/Jah, ravno na otroke/(19). Še oni tudi plače nimajo velike. Vnuki pa ne dobijo dela, pa toliko so izobraženi. Ampak, to bi se obrnila res v skrajnem primeru.

11. Kaj je vaš vir dohodka? (pokojnina, varstveni dodatek, denarna soc. pomoč)

Samo /pokojnina/(20).

12. Koliko pa je približna višina vašega dohodka?

Tam nekje 380 ali pa /390 evrov/(21). Ne vem točno na pamet.

13. Ali imate morda še vedno v lasti kakšno nepremičnino (stanovanje, hišo) ali kaj zemlje?

/Moja je hiša/(22) oziroma pol hiše, druga polovica pa je od sosedov. /Imam malo vrta/(23), pa še na tisto sosed deteljne poseje. Imela sem njivo, ki jo je mi država vzela.

Vpliv spremenjene zakonodaje na življenje starostnic

14. Kako ste seznanjeni s pravico do varstvenega dodatka?

Da, poznam. /Od bratranca sosedu je za to povedala in tudi zrihtala/(24).

15. Kakšno je vaše mnenje o varstvenem dodatku po spremembi zakona leta 2012?

/Prav nič dobrega niso naredili/(25), /ker bi morali moji otroci vračat/(26). /Pred tem sem varstveni dodatek prejemale/(27). Dobila sem ga 40 evrov, kar se je kar poznalo. /Pol pa bi ga mogla vračat, so mi pa hčere rekly da ne/(28). Pol se nisem pa nič več brigala.

16. Kakšno je vaše stališče do varstvenega dodatka kot socialne pomoči?

To ne maram, da je treba neki vračat, ne maram zaradi otrok. Meni /to ni nikakršna pomoč, bolj kredit/(29).

17. Kakšne spremembe si želite glede pokojnin in varstvenega dodatka?

/Da bi nam več denarja dala, takim ta malim/(30), /pa da ne bi bilo treba vračat/(31). Če hočejo pomagat, pol naj dajo. Tisti politiki pa težko preživijo s 1000 evri plače. Mi smo navajeni skromno.

18. Zakaj ste se /niste odpovedali varstvenemu dodatku?

Zato, /ker ga je treba vračat/(32).

19. Kakšno je vaše mnenje glede pomoči države za upokojence?

/Pomaga nam toliko, da dobimo redno pokojnino/(33). Zaenkrat je še vse redno. Bojim pa se, da jim bo zmanjkalo tudi za to.

20. Kakšne spremembe prinaša odpoved/ prejemanje varstvenega dodatka v vašem življenju?

Sem se kar tako navadila, en čas je bilo malo krize, potem pa se človek navadi. Se je pa kar poznalo, /prej sem imela malo čez 400 evrov, zdaj še toliko ne/(34).

21. Kako boste nadomestili finančni primanjkljaj ?

/Ga ne rabim/(35).

Strategije preživetja

22. Kakšne so vaše strategije preživetja?

/Sem bolj skromna/(36), /pa malo hrane si sama pridelam/(37).

23. Ali se je za vas kaj spremenilo po uvedbi novosti v zakonodaji na področju varstvenega dodatka?

Ja, to da ga nimam več. /Živim še bolj skromno/(38).

24. Ali mogoče občutite spremembe?

Ja, se pozna. /Sem kar nekaj časa rabila, da sem se spet navadila brez varstvenega dodatka/(39).

25. Ali si zaradi sprememb lahko privoščite kakšen priboljšek?

/Še zmeraj si lahko, kakšno kavo ali pa čokolado/(40) zase in za vnuke.

INTERVJU D

Spol: ženski

Starost: 80 let

Živi v stanovanju

Varstveni dodatek: ga nima

Opis življenja

1. Kakšna so vaša vsakdanja opravila? (kuhanje, varstvo vnukov, pospravljanje)

Vstanem, /kavo spijem, skuham, pomijem, posesam/(1), /pa na vsake toliko grem v trgovino/(2).

2. Kdo vam pomaga pri vsakdanjih opravilih?

/Noben/(3).

3. Kakšno je vaše zdravje? Ali morda jemljete kakšna zdravila? Katera in za katere bolezni? Kako shajate s stroški za zdravstveno oskrbo (zdravila na recept, prevoz do zdravnika)?

/Zdravje imam slabo/(4). Imam zdravila za pritisk, zdravila za nogo oziroma gleženj. Sem si pred kratkim zvila gleženj, ko sem stopila na stopnico. /Za nogo jemljem protibolečinske tablete Naklofen, za pritisk pa imam Coryol/(5). /Zdravila dobim vse na recept/(6). /Do zdravnika grem peš/(7).

4. Kdo vam pomaga v vaši okolici (sosedje, sorodniki)? Kako vam pomagajo? Koliko ste v stikih z njimi in sicer s kakšnim namenom?

/Sosedje/(8). Iz bloka mi pomagajo sosede, pač upokojenke. Mi prinesejo kakšno solato domačo, pa jetrca pa tako. Jaz pa tudi njim kakšne piškote, če le lahko. /Vidimo se večkrat na teden/(9). /Hčerka/(10) pa živi v Polhovem Gradcu in je predaleč. /Pride me pogledat enkrat na dva tedna ali pa še manj, ker nima časa/(11). Ko pride, mi tudi prinese kaj hrane iz Lidla.

5. Ali imate kakšne stike z vrstniki, ste v kakšnem društvu?

/V društvu sem/(12) in to v društvu upokojencev Kamnik. Zelo je fino, ker imamo kdaj sobo s kuhinjo za druženje. Se zmenimo z ostalimi upokojenci in se dobimo na sedežu društva, kjer je manjša soba. Tam velikokrat poklepetamo. Pa vsak nekaj prinese, kavo pa doma pečene piškote.

Finančni položaj po upokojitvi

6. Ali imate dovolj dohodkov, za vse kar potrebujete in želite?

Odvisno je. /Včasih mi tudi kar zmanjka za hrano, ampak se da/(13).

7. Za katere stvari vam trenutno zmanjka? Koliko bi še rabili?

Gre, ampak moram paziti in nič zapravljat. /Rabila bi še enkrat toliko/(14). Ne bi bilo slabo.

8. Ali se morate čemu odreči, ker za to nimate denarja (hrana, obleke)? Kako pogosto pride do tega (da si česa ne morete privoščiti)?

Jah, /k frizerju ne morem iti/(15), tako da imam gratis frizerko, hehe sosedo, ki mi pobarva lase. Pa zelo rada jem, tako da /za hrano mi včasih zmanjka/(16). /Pa obleke bi tudi imela/(17), malo bolj nove. Ne pride velikokrat, da mi zmanjka. Je pa fajn si kaj včasih privoščiti. Izlete imam pa tudi, ker so zastoj- vsakodnevni sprehodi.

9. Kako nadomestite dobrine, ki jih ne morete kupiti?

/Moram paziti, kaj si lahko privoščim in kaj ne/(18). /Za hrano mi včasih zmanjka, ampak pa takrat malo manj jem/(19).

10. Na koga se obrnete, če vam zmanjka denarja za nujne stvari?

/Na hčerko/(20).

11. Kaj je vaš vir dohodka? (pokojnina, varstveni dodatek, denarna soc. pomoč)

/Pokojnina/(21).

12. Koliko pa je približna višina vašega dohodka?

/450 evrov/(22).

13. Ali imate morda še vedno v lasti kakšno nepremičnino (stanovanje, hišo) ali kaj zemlje?

/Stanovanje je moje/(23), drugega pa nimam nič.

Vpliv spremenjene zakonodaje na življenje starostnic

14. Kako ste seznanjeni s pravico do varstvenega dodatka?

Bolj slabo. /Nekaj sem pa slišala o tem/(24).

15. Kakšno je vaše mnenje o varstvenem dodatku po spremembi zakona leta 2012?

Vem samo toliko, da /ga nočem/(25). /Ga je treba vračat/(26).

16. Kakšno je vaše stališče do varstvenega dodatka kot socialne pomoči?

Ah, kaj pa vem. Zame /to ni pomoč, ampak breme/(27). Te vrže še v večjo stisko.

17. Kakšne spremembe si želite glede pokojnin in varstvenega dodatka?

/Da bi malo zvišali pokojnine/(28). /Varstveni dodatek pa naj dajo tako, da bo ljudem pomagal/(29).

18. Zakaj ste se /niste odpovedali varstvenemu dodatku?

Glejte, /stanovanja pa ne dam državi za tistih par evrov več/(30).

19. Kakšno je vaše mnenje glede pomoči države za upokojence?

/Premalo gledajo na upokojence/(31).

20. Kakšne spremembe prinaša odpoved/ prejetje varstvenega dodatka v vašem življenju?

/20 evrov bi mi veliko pomenilo, samo ne bom pa vračala/(32), ali pa bog ne naj da bi vračali moji otroci.

21. Kako boste nadomestili finančni primanjkljaj ?

/Trenutno ga ne rabim/(33).

Strategije preživetja

22. Kakšne so vaše strategije preživetja?

Tako, /da čim manj zapravljam/(34).

23. Ali se je za vas kaj spremenilo po uvedbi novosti v zakonodaji na področju varstvenega dodatka?

/Ne prav nič/(35), ker ga nikoli nisem imela.

24. Ali mogoče občutite spremembe?

/Ne/(36).

25. Ali si zaradi sprememb lahko privoščite kakšen priboljšek?

/Nič drugače kot prej/(37).

INTERVJU E

Spol: ženski

Starost: 79 let

Živi v hiši

Varstveni dodatek: ga nima

Opis življenja

1. Kakšna so vaša vsakdanja opravila? (kuhanje, varstvo vnukov, pospravljanje)

Vsak dan zjutraj vstanem okoli sedme ure, potem /skuham zajtrk (čaj, kavo) potem posteljem posteljo, nato zakurim, saj se ogrevam z štedilnikom na drva (tako tu tudi kuham)/(1), potem /grem v poletnem času ven na vrt, kjer pridelujem zelenjavo in sadje/(2). Včasih /grem tudi do trgovine, da kaj kupim/(3). /Potem je čas za kosilo/(4), po kosilu pa malo počijem, nato malo pospravim, pa je dan okoli.

2. Kdo vam pomaga pri vsakdanjih opravilih?

Ja tudi občasno pomoč imam. Včasih me vnukinja z avtom odpele po nujnih opravkih, ki so izven kraja kjer živim. /Pomagajo mi tudi hčerka, sin pa vnukinje/(5). /Pa tudi prijateljice mi veliko pomagajo/(6), predvsem s prevozom,ko se gre za daljše razdalje.

3. Kakšno je vaše zdravje? Ali morda jemljete kakšna zdravila? Katera in za katere bolezni? Kako shajate s stroški za zdravstveno oskrbo (zdravila na recept, prevoz do zdravnika)?

/Bolijo me noge/(7), ki mi predstavljajo veliko problemov. Pred leti sem imela tudi operacijo kolka, ki je bila kar težka. Tudi zdravila jem. Imam /zdravila za pritisk Ampril, ker imam previsok pritisk, vsako jutro pojem en tablet, imam tudi zdravila proti bolečinam Naklofen/(8), namreč ker me tako bolijo noge v sklepkih. /Imam tudi kostanjevo mazilo, ki ga naredim sama/(9) ali pa mi ga prinese, kakšna prijateljica, tudi to pomaga. /Do zdravnika me zapeljejo hčerke/(10).

4. Kdo vam pomaga v vaši okolici (sosedje, sorodniki)? Kako vam pomagajo?

Koliko ste v stikih z njimi in sicer s kakšnim namenom?

/S sosedi nimam veliko stikov/(11), samo kar se pozdravimo to pa je tudi vse, nekatere sosede so tudi zelo neprijazne. Ne pustijo mi, da bi šla čez njihovo dvorišče do trgovine, kar mi znatno skrajša pot. Tako moram naokoli po ulici, ki je tako vsaj deset minut dlje. /Največ mi pomaga moja družina/(12). Vnukinja /in prijateljica s prevozom/(13), druge vnukinje s pospravljanjem in družbo, hčerka mi prinese stvari iz trgovine. Sin pa živi v Ljubljani tako da mi ne more veliko pomagat, ko pa pride na obisk sem zelo vesela njegove družbe.

/Imamo pa veliko stikov, hčerka in vnukinje živijo v istem kraju, kot živim sama, tako, da se vidimo, skoraj vsak dan/(14). To mi veliko pomeni, saj imam rada njihovo družbo. Čeprav mi ne pomagajo z vrtom, ki postaja zame že zelo težko opravilo, pa mi pomagajo drugje.

5. Ali imate kakšne stike z vrstniki, ste v kakšnem društvu?

Bolj ne. Se samo pozdravimo in to je to. Drugače pa kdaj /pokličem po telefonu eno prijateljico in si poveva par besed/(15). /V društvu nisem/(16), imam pa željo da bi šla na kakšen dnevni center za nas stare. Tam bi se malo po družila in vedno se kaj dela.

Finančni položaj po upokojitvi

6. Ali imate dovolj dohodkov, za vse kar potrebujete in želite?

Ja prejemam 380 evrov penzije. To je zelo malo, vendar zelo skromno živim, veliko pridelam sama na vrtu. /Ne morem pa kupiti vsega kar si želim/(16).

7. Za katere stvari vam trenutno zmanjka? Koliko bi še rabili?

Trenutno si želim novo posteljo (kavč), ker je ta res že stara in težko spim, tako da si tega ne morem privoščiti tudi hiša je potrebna obnove. Potrebujem tudi nova očala, ker vem da so zelo draga si tega ne morem privoščiti. /Težko bi ocenila koliko bi še potrebovala, sigurno vsaj še 100 evrov/(17). Drugače sem res skromna.

8. Ali se morate čemu odreči, ker za to nimate denarja (hrana, obleke)? Kako pogosto pride do tega (da si česa ne morete privoščiti)?

Ja seveda, /ne morem si privoščiti nove postelje/kavča za spanje/(18), prav tako /ne morem kupiti očal/(19), pa zelo težko vidim. Ja skoraj vsakič, ko grem v trgovino se mi to naredi, /vidim kakšno stvar ki jo res potrebujem pa je pač ne morem kupiti/(20), saj nimam denarja.

9. Kako nadomestite dobrine, ki jih ne morete kupiti?

Tako kot sem že prej povedala, /kupim samo tisto, kar res rabim/(21).

10. Na koga se obrnete, če vam zmanjka denarja za nujne stvari?

/Obrnem se na vnukinjo, ki mi zmeraj posodi denar/(22), vendar denar tudi vrnem. Kaj pa bo potem, ko zase ne bom mogla več skrbeti to pa ne vem, me skrbi, da nebi komu ostala kaj dolžna.

11. Kaj je vaš vir dohodka? (pokojnina, varstveni dodatek, denarna soc. pomoč)

/Dobivam pokojnino/(23), nič drugega. Ta je tako majhna, zato, ker imam samo 24 let delovne dobe, pred tem, pa sem bila doma gospodinja in sem veliko delala na kmetiji, vendar se to nikamor ne šteje.

12. Koliko pa je približna višina vašega dohodka?

/Dobim 380 evrov/(24) na mesec.

13. Ali imate morda še vedno v lasti kakšno nepremičnino (stanovanje, hišo) ali kaj zemlje?

/Ja v lasti imam hišo/(25), kjer živim /pa spredaj malo vrta/(26).

Vpliv spremenjene zakonodaje na življenje starostnic

14. Kako ste seznanjeni s pravico do varstvenega dodatka?

O tem ne vem kaj veliko, /vem da ga je potrebno vrniti, zato ga pa nimam/(27).

15. Kakšno je vaše mnenje o varstvenem dodatku po spremembi zakona leta 2012?

Tudi prej ga nisem prejemala tako, da se /zame ni nič spremenilo/(28).

16. Kakšno je vaše stališče do varstvenega dodatka kot socialne pomoči?

O tem nebi znala nič povedat, vem samo toliko, /da se tega nebi smelo vračat/(29), saj ljudje že tako nimajo denarja.

17. Kakšne spremembe si želite glede pokojnin in varstvenega dodatka?

/Želim si le dostojne pokojnine/(30). Celo življenje sem delala, zato da sedaj ne morem dostojno preživeti kako je to žalostno, nikjer se ne vidi da sem delala tudi na kmetiji, vidi se samo moja zaposlitev. /Varstveni dodatek pa naj ne bo vračljiv/(31).

18. Zakaj ste se /niste odpovedali varstvenemu dodatku?

Saj /ga nikoli nisem prejela, niti ga nočem/(32).

19. Kakšno je vaše mnenje glede pomoči države za upokojene?

Menim, da /bi država morala za upokojence bolj poskrbeti/(33), čeprav smo tihi in skromni smo tudi mi ljudje, ki rabimo preživeti.

20. Kakšne spremembe prinaša odpoved/ prejetje varstvenega dodatka v vašem življenju?

Nisem ga nikoli prejela, /zame je vse isto/(34).

21. Kako boste nadomestili finančni primanjkljaj ?

/Ne bom ga/(35).

Strategije preživetja

22. Kakšne so vaše strategije preživetja?

/Živim zelo skromno/(36), to pomeni da /varčujem z vodo in elektriko/(37). /Veliko hrane pridelam sama doma/(38). Prav tako /kuham in se grejem ob štedilniku na drva/(39), kar me praktično nič ne stane. /Vrt zalivam z deževnico/(40). /Oblek in čevlje si ne kupujem, saj sem tega dobila veliko/(41) ob sestriini smrti. Prav tako sem od nje dobila brisače posteljnino in spodnje perilo. Denar pa porabim za plačilo elektrike, vode in komunale.

23. Ali se je za vas kaj spremenilo po uvedbi novosti v zakonodaji na področju varstvenega dodatka?

/Čisto nič/(42).

24. Ali mogoče občutite kakšno spremembo?

/Ne/(43).

25. Ali si zaradi sprememb lahko privoščite kakšen priboljšek?

Finančno sem isto kot prej. /Privoščim pa si na vsake toliko za kakšno kremo za obraz/(44).

INTERVJU F

Spol: ženski

Starost: 80 let

Živi v stanovanju

Varstveni dodatek: prejema

Opis življenja

1. Kakšna so vaša vsakdanja opravila?

/Vsak dan ko se zbudim sem hvaležna, da lahko vstanem/(1) in da sem kolikor toliko zdrava. Ko pa enkrat ne bom, bom šla pa v dom. /Zjutraj vedno spijem planinski čaj z limono/(2), potem /poskrbim za mačka, ki je v kleti/(3). Poskrbim, da mu vedno dam svežo vodo, brikete in zamenjam v plastični škatli žagovino, da ne smrdi. Potem nekaj pojem, ponavadi domač kruh, ki ga sama spečem, pa kakšen sadje zraven. Potem /grem malo na vrt/(4). Drugače skoraj nikoli ne grem ven. Sem vedno doma, ker že kar težko hodim. Potem še nekaj vmes pojem. /Imam štedilnik na drva, tako, da si pogosto naredim juhco/(5). Brez juhe ne gre. Zvečer malo pogledam televizijo in grem kar hitro spat.

2. Kdo vam pomaga pri vsakdanjih opravilih?

/Pomaga mi samo župnik/(6). On me je prevzel in mi ponudil streho nad glavo. Skupaj si pomagava dokler si lahko. On plačuje komunalno in elektriko, jaz pa ostalo za hrano. Vsak ima svojo sobo, kuhinjo in kopalnico pa si deliva. Župnik pomaga na vrtu, ima pa čez tudi čebelice. Tudi v trgovino gre sam, čeprav tudi on težko hodi. Imava tudi kokoške, za katere skrbiva oba.

3. Kakšno je vaše zdravje? Ali morda jemljete kakšna zdravila? Katera in za katere bolezni? Kako shajate s stroški za zdravstveno oskrbo (zdravila na recept, prevoz do zdravnika)?

Prej sem imela odprto rano na želodcu, pa sem jemala neke tablete iz Nemčije, pa mi je kar pomagalo. Zdaj pa /imam precej težave z nogami/(7). Zelo težko hodim, včasih mi je še palica premalo za oporo. Nedolgo nazaj sem se z roko naslonila na mizo in mi je v zapetju počila kost, tako da sem imela gips. /Proti revmi jemljem glukozamin/(8). /Tega moram plačati, ker je samoplačniško/(9). /K zdravniku ne hodim/(10). Zelo redko.

4. Kdo vam pomaga v vaši okolici (sosedje, sorodniki)? Kako vam pomagajo? Koliko ste v stikih z njimi in sicer s kakšnim namenom?

/Ne pomaga mi noben sosed, ne sorodnik/(11). Starši so zelo mladi umrli. Ostali nimajo več kontaktov. Obe sestri so že pokojne. Z bratom in nečakom pa nimamo stikov. /Mi samo župnik pomaga/(12) pri kuhanju, na vrtu in poskrbi za kokoške. Pomagava si tudi pri plačilu stroškov. /Vidiva se vsak dan/(13), saj živiva pod isto streho. On ima telefon, jaz ga nimam. Velikokrat na dan preveri kako sem. Sosedje pa se hočejo samo okoristiti. Sem nekaj let nazaj pomagala sosedu, ki je zdaj star 90 let in sem mu kuhala. Sama sem raje dostikrat ostala brez obroka in sem bila raje lačna, potem pa sem videla, da ima celo večjo penzijo kot jaz. Sosedje so tudi bolj zase. Noben noče nič pomagati, še prej bi raje kaj vzeli.

5. Ali imate kakšne stike z vrstniki, ste v kakšnem društvu?

Ne, /nimam nobenih stikov/(14). /V društvu pa tudi nisem/(15) nobenem. Tudi ne bi šla, ker se ne bi znala več vklopiti v pogovor. Se nočem nič vtikovati. Po navadi se pogovarjajo o politiki, jaz se pa ne maram, tudi za to, da ne bom kaj narobe rekla. Mogoče /občasno pride na obisk kakšen domačin/(16). Drugače pa /greva z župnikom malo tudi na Višarje k maši/(17). Sem tam naj raj, saj župnik, ki vodi mašo govori kar tri jezike. Govori nemško, italijansko in slovensko.

Finančni položaj po upokojitvi

6. Ali imate dovolj dohodkov, za vse kar potrebujete in želite?

/Ne, nimam/(18).

7. Za katere stvari vam trenutno zmanjka? Koliko denarja bi še rabili?

Nikoli še nisem videla ne morja, ne toplic. Samo po televiziji. Živim zelo skromno, ampak mi zmanjka kdaj tudi za hrano, sadje. Saj veste tudi sadje je postalo drago. /Rabila bi vsaj še 100 evrov, pa bi bilo dovolj/(19).

8. Ali se morate čemu odreči, ker za to nimate denarja (hrana, obleke)? Kako pogosto pride do tega (da si česa ne morete privoščiti)?

Obleke imam ene in iste. Saj kaj pa rabim, važno da sem oblečena. /Nove bluze si pa enostavno ne morem privoščiti/(20). Za hrano kupim le tisto, kar je najnujnejše. Solato pa krompir imamo pa doma. /Večkrat pride do tega, da si niti moke ne morem privoščiti/(21), da bi si spekla kruh.

9. Kako nadomestite dobrine, ki jih ne morete kupiti?

/Skromno moram živeti/(22). Težko jih nadomestim, /drugače pa pomaga župnik/(23). Jaz imam vsaj streho nad glavo, kako težko mora biti šele beguncem, reveži, ki nimajo strehe nad glavo.

10. Na koga se obrnete, če vam zmanjka denarja za nujne stvari?

/Na župnika/(24). Ne bi šla na Karitas ali pa na Rdeči križ, že zaradi ponosa in se tudi zelo ne rada vtikujem. Najbolj me je strah, da bom zbolela in da bo on mogel plačevati za mene.

11. Kaj je vaš vir dohodka? (pokojnina, varstveni dodatek, denarna soc. pomoč)

Imam samo /pokojnino in pa varstveni dodatek/(25).

12. Koliko pa je približna višina vašega dohodka?

/Penzije imam 350 evrov pa plus še varstveni dodatek, pa samo dobim 400 evrov/(26) vse skupaj.

13. Ali imate morda še vedno v lasti kakšno nepremičnino (stanovanje, hišo) ali kaj zemlje?

/Nič nimam/(27). 30 let nazaj sem živela v svoji hiši. Imela sem njivo in vinograd, pa so me vrgli na cesto. Vzel me je župnik, ker sem poštena, iskrena in pridna. Tudi ta stanovanje je v lasti cerkve tako, da nimam nič.

Vpliv spremenjene zakonodaje na življenje upokojenk

14. Kako ste seznanjeni s pravico do varstvenega dodatka?

/Nekdo nam je namignil, da imam tako majhno penzijo, da bi mi pripadal/(28) varstveni dodatek.

15. Kakšno je vaše mnenje o varstvenem dodatku po spremembi zakona leta 2012?

/Ni pošteno, da je potrebno vračati/(29).

16. Kakšno je vaše stališče do varstvenega dodatka kot socialne pomoči?

Če smo sami plačevali socialno, bi morali vsaj živeti dostojanstveno. /Pomoč bi morala biti ne povračljiva/(30). /Je pa vsaj za nekaj, da malo olajša/(31).

17. Kakšne spremembe si želite glede pokojnin in varstvenega dodatka?

Da bi imeli vsi upokojenci /takšne pokojnine, da bi normalno preživali/(32). Ne, da bi morali vedno paziti, kam gre denar. /Varstveni dodatek pa bi moral biti tak, da se ne plačuje za nazaj/(33).

18. Zakaj ste se/niste odpovedali varstvenemu dodatku?

Zato, ker mi vsak evro pride prav. /Drugачe ne bi preživela/(34).

19. Kakšno je vaše mnenje glede pomoči države za upokojence?

Slabo. /Veliko obljub, pa samo kradejo/(35).

20. Kakšne spremembe prinaša odpoved/prejemanje varstvenega dodatka v vašem življenju?

/Da lažje shajam/(36). Drugачe bi morala it prosjačit.

21. Kako boste nadomestili finančni primanjkljaj?

/Tako, da živim skromno/(37). Minimalno.

Strategije preživetja

22. Kakšne so vaše strategije preživetja?

/Skromnost/(38) in /da nikamor ne grem/(39).

23. Ali se je za vas kaj spremenilo po uvedbi novosti v zakonodaji na področju varstvenega dodatka?

Ravno leta 2012 so mi prekinili varstveni dodatek, pa ne vem zakaj. Dobila sem odločbo, da moram za šest mesecev plačati 12 evrov, še nekaj za nazaj. Ker nisem vedela za kaj se gre, /nisem dobivala varstvenega dodatka šest mesecev/(40). Potem pa sem se pritožila in od takrat naprej spet prejemam. Mislim, da je bil krivo, da so takrat nekaj spremenili.

24. Ali mogoče občutite spremembe?

/Prej so mi plačevali 42 evrov, zdaj pa 39 evrov varstvenega dodatka/(41).

25. Ali si zaradi sprememb lahko privoščite kakšen priboljšek?

Ne. /Nismo bili navajeni na priboljške/(42). Smo pa veseli, če dobimo.

INTERVJU G

Spol: ženski

Starost: 74 let

Živi v stanovanju

Varstveni dodatek: prejema

1. Kakšna so vaša vsakdanja opravila?

/Rada berem sobotno delo, potem rada kvačkam rože/(1) in izdelujem jih tudi iz papirja. Potem prebiram časopise, če jih kaj dobim od sosedov. /Zelo sem pozorna na reklame, saj preverjam in primerjam cene/(2) in potem kupim tisto hrano, ki je res najcenejša. Dolgčas mi ni, samo kuhati se mi pa ne da, ker se mi zdi izguba časa. Velikokrat se po družim z Romkinjo, ki živi zelo blizu. /Sama grem občasno v trgovino/(3), če pa je kje še ceneje, pa sinu naročim, da mi gre kaj kupit v Evro spina. Aja, pa še /zelo rada rešujem križanke/(4). Te pa sama kupujem. Niso tako drage.

2. Kdo vam pomaga pri vsakdanjih opravilih?

Vse sama delam. /Če pa kaj ne morem kupiti, veste zelo gledam na cene, pošljem sina(5), ko me obiše, v trgovino, kjer je poceni. Potem mu tudi vse vrnem. Ne maram biti dolžna nobenemu.

3. Kakšno je vaše zdravje? Ali morda jemljete kakšna zdravila? Katera in za katere bolezni?

Veste, imela sem že tumor na grlu in na maternici. Drugače pa /me zdaj hrbtenica boli/(6). Po porodu imam živec stisnjen in /imam zatekle noge/(7). Krče imam na obeh nogah. Pritiska nimam, ker ne jem preveč mesa. /Ne jem nobenih zdravil/(8), ker dobim izpuščaje ali pa rano na želodcu. /Pijem koprivin čaj in jem sadje, belo grozdje/(9). Tako, da ne rabim tablet. /Ne hodim k zdravniku/(10).

4. Kdo vam pomaga v vaši okolici (sosedje, sorodniki)? Kako vam pomagajo? Koliko ste v stikih z njimi in sicer s kakšnim namenom?

Pet let sem že podnajemnica v Kočevju tako, da nimam nobenih stikov. Z bratom se ne slišim, ker me je pretepal. Sestra pa je umrla letos. /Pomaga mi Romkinja/(11), ki je zelo poštena. Večkrat dobim kakšno meso ali pa vložene kumarice. Namreč njen oče ima nekaj svinj, bike in krave. /Z njo imam pogoste, dvakrat na teden/(12). /Sosedje niso družabni kot včasih/(13). Vsi so zaprti. Pogovarjam se z nekaterimi samo takrat, če jih srečam, če grem v trgovino.

5. Ali imate kakšne stike z vrstniki, ste v kakšnem društvu?

To se samo ogovarjajo pa opravljajo. Rada govorim o teh stvareh, ki jih berem. Nočem se družiti, ker se hočejo vsi okoristiti. /Društva upokojencev tukaj ni nič/(14). Je vse mrtvo, drugače bi šla. Manjka kakšna igra ali pa komedija. Nič ne organizirajo, edino /4. julija grem na izlet, ker pa so vaščani nekaj organizirali/(15).

Finančni položaj po upokojitvi

6. Ali imate dovolj dohodkov, za vse kar potrebujete in želite?

/Ne, nimam/(16).

7. Za katere stvari vam trenutno zmanjka? Koliko denarja bi še rabili?

Za tobak mi zmanjka. Pa da bi me sin peljal na mamin grob. Že dolgo nisem bila, pa je samo 30 kilometrov stran. Drugače mi ne zmanjka nikoli. Če bom jedla samo trd kruh in marmelado, bo dovolj. Tudi denarja si ne izposojam. /Če bi hotela, bi imela minimalno še 600 evrov zraven/(17). Tako, da ne bi rabila gledati reklame, kje je cenejše.

8. Ali se morate čemu odreči, ker za to nimate denarja (hrana, obleke)? Kako pogosto pride do tega (da si česa ne morete privoščiti)?

/Potrebovala bi ortopedске čevlje/(18), da bi lažje hodila. Najhuje mi je, mi gre kar na jok, da /si ne morem včasih privoščiti svežega kruha/(19) ampak moram jesti trdega. Bila sem tudi na Rdečem križu in Karitasu dve leti nazaj, pa ne dajo nič. Vse zase poberejo prej. Obleke pa daje ogromno tale Romkinja. In tudi četrt svinje mi je dala. Si pomagave. /Hrano bi si kupila malo močnejšo/(20). Ravno zaradi tega, sem si uničila želodec. Ta ni dobra hrana.

9. Kako nadomestite dobrine, ki jih ne morete kupiti?

Vedno /spremljam reklame/(21), /ali pa mi sin kaj kupi iz trgovine Spina ali Hofra/(22).

10. Na koga se obrnete, če vam zmanjka denarja za nujne stvari?

/Na sina/(23).

11. Kaj je vaš vir dohodka? (pokojnina, varstveni dodatek, denarna soc. pomoč)

/Pokojnina pa varstveni dodatek/(24). Od tega še plačujem najemnino 90 evrov za garsonjero.

12. Koliko pa je približna višina vašega dohodka?

/Imam 362 evrov penzije plus varstveni dodatek, tako da me vse skupaj pride 470 evrov/(25). Samo do 30.9. imam varstveni dodatek, potem pa ne več. To pa zato, ker ima sin stalno službo in me bo moral preživljati. Plačo pa ima minimalno.

13. Ali imate morda še vedno v lasti kakšno nepremičnino (stanovanje, hišo) ali kaj zemlje?

/Ne, nimam nič/(26). Tudi, če bi imela, bi vse prodala.

Vpliv spremenjene zakonodaje na življenje upokojenk

14. Kako ste seznanjeni s pravico do varstvenega dodatka?

/Socialna delavka v Trebnjem mi je povedala/(27).

15. Kakšno je vaše mnenje o varstvenemu dodatku po spremembi zakona leta 2012?

/Izgubila sem ga zaradi bivšega in to po spremembi zakona/(28). Bivši mi je mogel plačevati preživnino. Ker je zelo dober manipulant, je socialna delavka delala njemu v prid, ne meni. Prišli so do tega, da mi mora plačevati na roko. Jaz sem se pritožila. In potem sem šla živet nazaj k njemu. Sem živela pri pijancu in takemu, ki me je tepel. Sem se k njemu vrnila 22-krat, ker nisem mogla kam it. Ko mi je bilo vsega dosti, sem šla v varno hišo. No /potem pa sem varstveni dodatek spet pridobila/(29).

16. Kakšno je vaše stališče do varstvenega dodatka kot socialne pomoči?

Vsi upokojenci bi lahko imeli 1000 evrov penzije. Erjavec in drugi so vse pokradli, potem pa ni za penzijo. Tajkuni, lopovi so vse jemali. 600 evrov sem bila dolžna pa so me takoj terjali. Sem /jezna, da bom izgubila varstveni dodatek/(30). /Pa še sina bom obremenjevala/(31).

17. Kakšne spremembe si želite glede pokojnin in varstvenega dodatka?

Želela sem dobiti upokojensko stanovanje, pa ga ne morem. Bom, dokler bom. Pokopana bom tudi tukaj, zraven mame. Pogreb si bom sama plačala, ker zdaj tudi nič ne dobimo povrnjeno. Vse so ukinili. Rada bi, /da bi vsi imeli dovolj denarja/(32). Za varstveni dodatek pa menim, da preveč zategujejo, saj le /malokaterim pripada, pa še to ga hitro izgubiš/(33).

18. Zakaj ste se/niste odpovedali varstvenemu dodatku?

/Ker ne morem s tem živet/(34). S tako majhno penzijo.

19. Kakšno je vaše mnenje glede pomoči države za upokojence?

/Sej pomagajo, samo premalo/(35). Tudi Rdeči križ prosim že 4-krat, da mi kaj prinesejo. Sama pa ne grem, ker težko hodim. Če nam dajo tako malo, pa še to moramo vračati. /Penzijo morajo dvignit/(36), da lahko človek živi.

20. Kakšne spremembe prinaša odpoved/prejemanje varstvenega dodatka v vašem življenju?

/Je lažje/(37). Ni tiste skrbi, kaj bom jedla. Samo, da lahko kaj jem.

21. Kako boste nadomestili finančni primanjkljaj?

/Zelo gledam na cene/(38). /Romkinja mi prinese zrezke, kompote, domače kumare, kislo zelje/(39). Jaz pa njej sešijem kakšno stvar. Recimo zadnjič sem ji sešila tiste hakečke od zaves, da jih je lahko obesila na držalo na oknu.

Strategije preživetja

22. Kakšne so vaše strategije preživetja?

/Manj bi jedla/(40). Malo se znajdem, da /kaj sešijem pa mi nekaj malega plačajo/(41).

23. Ali se je za vas kaj spremenilo po uvedbi novosti v zakonodaji na področju varstvenega dodatka?

Če ni denarja, sem skromna. Jaz se zelo prilagajam. /Skromna moram biti/(42). Zdravnica me je zadnjič vprašala, če imam apetit, pa sem rekla, odvisno od denarja. /Varstveni dodatek mi pomeni to, da lahko jem in da sem sita/(43).

24. Ali mogoče občutite spremembo?

Ja. /Prej sem dobivala 60 evrov, zdaj pa 180 evrov/(44). Boljše je.

25. Ali si zaradi sprememb lahko privoščite kakšen priboljšek?

/Ne morem si nič ne privoščiti/(45). Ko bom izgubila varstveni dodatek, bom morala krasti.

INTERVJU H

Spol: ženski

Starost: 66 let

Živi v stanovanju

Varstveni dodatek: prejema

1. Kakšna so vaša vsakdanja opravila?

/Pospravljam/(1), potem, /če je lepo vreme, se grem ven sprehoditi/(2). Tukaj v tej stari hiši, kjer je več stanovanj me zebe že en mesec. Nič ne kurijo. Zato sem raje zunaj na soncu. /Malo skuham/(3). /Grem do trgovine peš do Tuša, pa grem še tako malo po opravkih/(4).

2. Kdo vam pomaga pri vsakdanjih opravilih?

Kdo bi pomagal? Sine se je ločil in živi s sinom v Moravčah. Še za sina nima časa, kje bi ga imel potem še zame. /Za silo bi mi tudi sin pomagal/(5) in dal kaj denarja. Saj še zase nima. Žena je šla z drugim v Nemčijo in pustila otroka in mojega sina. Drugače pa /imam edino prijateljico na katero bi se obrnila/(6). Pa še ona ima 450 evrov penzije.

3. Kakšno je vaše zdravje? Ali morda jemljete kakšna zdravila? Katera in za katere bolezni? Kako shajate s stroški za zdravstveno oskrbo (zdravila na recept, prevoz do zdravnika)?

/Hrbtenica se mi krivi in pa imam mravljince po nogah/(7). Mlada sem začela delati v proizvodni z železom, kjer sem bila za mašino. Dvigovala sem razne težke dele železa. Potem sem delala tudi v papirnici, kjer je bilo tudi veliko fizičnega dela. Tako sem si uničila hrbtenico. Delali smo po normah, kar je bilo kar veliko ur in hitra sem morala biti. /Za želodec imam zdravilo Emozul/(8). Vzamem ga samo kadar me zagrabi. Pa /Ciperleks imam za depresijo/(9). To so tablete za antidepresijo. Vem, da me dajejo živci. /Do zdravnika grem peš ali pa z avtobusom/(10). Je na hribu. /Ta zdravila dobim na

recept/(11), razen /kakšne tablete za glavo, moram pa sama kupiti/(12). Drugače /imam pa tudi težave s kapilarami na nogah/(13). Saj /bi si kupila kakšne kreme za noge, samo je vse tako drago/(14).

4. Kdo vam pomaga v vaši okolici (sosedje, sorodniki)? Kako vam pomagajo? Koliko ste v stikih z njimi in s kakšnim namenom?

/Noben/(15). Če bi bilo kaj nujnega, bi mogoče pomagali. Niti se ne morem kaj dosti pogovarjati z njimi, ker se držijo bolj zase ali pa so iz Kosova pa se ne razumemo. Tako, da se držim bolj zase. Edino, kar mogoče otrokom ponudim kakšno čokolado ali pa bonbon.

5. Ali imate kakšne stike z vrstniki, ste v kakšnem društvu?

/Na sprehodu kaj srečam gospe/(16), včasih gremo tudi na kavo. Drugače pa nič./ Grem na vsake toliko časa v Bosno, zaradi mame, dveh sester in brata/(17). /V društvu nisem/(18), ampak sem se mislila vpisati v društvo upokojencev. Problem mi je zaradi nog, ker težko hodim.

Finančni položaj po upokojitvi

6. Ali imate dovolj dohodkov, za vse kar potrebujete in želite?

/Nimam veliko dohodkov, za par položnic potem pa zmanjka/(19).

7. Za katere stvari vam trenutno zmanjka? Koliko denarja bi še rabili?

Večkrat mi zmanjka za elektriko. Ti pošljejo opomin, potem pa ti jo izklopijo. Pa kar pazim z elektriko, samo da bi pa kaj pekla v pečici, pa to delam čez dan. Ne morem ponoči. Pa tudi pral ne dam zvečer, ker se vse sliši, pa še otroci so majhni. Denarja ni nikoli dovolj. /Če bi imela 200 evrov, ne bi imela skrbi/(20).

8. Ali se morate čemu odreči, ker za to nimate denarja (hrana, obleke)? Kako pogosto pride do tega (da si česa ne morete privoščiti)?

/Oblekam se moram odreči/(21). Tri leta je bilo nazaj, če sem si kaj takega kupila. Kupim si samo spodnje perilo. Velikokrat še prej pred pokojnino, sem živela skromno.

9. Kako nadomestite dobrine, ki jih ne morete kupiti?

/Nikamor ne hodim/(22). Novejše obleke imam za Bosno.

10. Na koga se obrnete, če vam zmanjka denarja za nujne stvari?

Sem zelo skromna. Preživi se, da se. Nisem bila nikoli požrešna. Če bi bila skrajna sila, /bi se obrnila na sina/(23).

11. Kaj je vaš vir dohodka? (pokojnina, varstveni dodatek, denarna soc. pomoč)

/Pokojnina in varstveni dodatek/(24).

12. Koliko pa je približna višina vašega dohodka?

/Pokojnino imam 280 evrov in vse skupaj dobim 460 evrov/(25).

13. Ali imate morda še vedno v lasti kakšno nepremičnino (stanovanje, hišo) ali kaj zemlje?

Vse kar sem prej imela, je bilo na sina. /Sama nisem lastnica ničesar/(26).

Vpliv spremenjene zakonodaje na življenje upokojenk

14. Kako ste seznanjeni s pravico do varstvenega dodatka?

/Socialna delavka v Grosuplju mi je razložila za pravico/(27), ker imam premajhno penzijo.

15. Kakšno je vaše mnenje o varstvenem dodatku po spremembi zakona leta 2012?

/Katastrofa/(28). Vse ostane državi. Kako /naj živo bitje preživi s 260 evri, potem pa dobi varstveni dodatek in še tega mora vračati/(29). To je absurd.

16. Kakšno je vaše stališče do varstvenega dodatka kot socialne pomoči?

Se mi zdi /kot pomoč, ki nam vsaj malo pomaga/(30).

17. Kakšne spremembe si želite glede pokojnin in varstvenega dodatka?

/Da bi se za vse upokoјence izenačilo/(31). Da bi se uskladilo, za normalno preživetje. Vsi imamo dušo in želodec in za vse je treba poskrbeti.

18. Zakaj ste se/niste odpovedali varstvenemu dodatku?

/Zato, ker mi še kako prav pride/(32).

19. Kakšno je vaše mnenje glede pomoči države za upokoјence?

Slabo nam pomaga. /Če bi država poskrbela za nas, potem bi imela dovolj za normalno življenje/(33). Nič mi ne bi manjkalo.

20. Kakšne spremembe prinaša odpoved/prejemanje varstvenega dodatka v vašem življenju?

/Dobim 170 evrov več, kar mi pomeni ogromno/(34). Drugače ne bi preživela.

21. Kako boste nadomestili finančni primanjkljaj?

/Da živim skromno/(35). Zelo imam željo it kdaj v Ljubljano, ampak je takoj strošek, po ta malem 20 evrov. Prevoz do tja, potem, da spiješ kakšno kavico, greš malo na okoli in prevoz nazaj.

Strategije preživetja

22. Kakšne so vaše strategije preživetja?

/Da nikamor ne grem/(36) in da /sem čim bolj skromna/(37). Sem skoz doma. Se počutim kot v zaporu, za štirimi stenami. Kot na Dobu ali pa Igu. Niti družbe, ne nič.

23. Ali se je za vas kaj spremenilo po uvedbi novosti v zakonodaji na področju varstvenega dodatka?

/Ne nič, ker ga prejemam šele leto in pol/(38).

24. Ali mogoče občutite spremembe?

/Ne/(39).

25. Ali si zaradi sprememb lahko privoščite kakšen priboljšek?

/Sladkarije in pa sadje od časa do časa/(40). Drugače pa nimam apetita za jest.

9.2 Odprto kodiranje

Pripisovanje pojmov

1. Redna opravila
2. Pomoč pri opravilih
3. Zdravje
4. Pomoč socialne mreže v okolici
5. Vzdrževanje socialne mreže in stikov
6. Zadostnost lastnih finančnih virov
7. Potrebe po dodatnem dohodku
8. Odrekanje osnovnim potrebam
9. Iskanje dodatnih dobrin
10. Pomoč socialne mreže v primeru stiske
11. Vir dohodka
12. Višina dohodka
13. Lastništvo nepremičnin
14. Informiranost z varstvenim dodatkom

15. Mnenje o spremenjeni zakonodaji
16. Varstveni dodatek kot socialna pomoč
17. Želje za pokojnino in varstveni dodatek
18. Dejavniki prejemanja/ne prejemanja varstvenega dodatka
19. Pomoč države
20. Vpliv varstvenega dodatka po letu 2012
21. Iskanje dodatnih finančnih virov
22. Strategije preživetja
23. Spremembe v življenju po novem zakonu
24. Doživljanje sprememb
25. Omejevanje pri priboljških

1. Redna opravila

Zaporedna številka izjave	Pripis	Pojem	Kategorija	Propozicija
A1	Vsak dan kuham za sebe ter pogosto tudi za mojo hčer, zeta in vnuke	Kuhanje	Gospodinjska opravila	Redna opravila
A2	pospravljam, perem, likam enkrat na teden, poleti tudi vrtnarim	Pospravljanje, likanje, pranje, vrtnarjenje	Gospodinjska opravila	Redna opravila
A3	sprehod za rekreacijo	Sprehod	Skrb zase	Redna opravila
A4	v trgovino po nabavo živil, pogosto pa grem tudi na pošto in v banko	Trgovina, pošta, banka	Opravki	Redna opravila
B1	Vsak dan kuham, pospravljam po hiši	Kuhanje, pospravljanje	Gospodinjska opravila	Redna opravila

B2	Večkrat na teden grem tudi na krajši sprehod	Sprehod	Skrb zase	Redna opravila
C1	vsak dan kurim v hiši, da je toplo	Kurjenje na drva	Gospodinjska opravila	Redna opravila
C2	Poleti pa imam manjšo gredo zase, pa imam malo zase zelenjavo, krompirček	Obdelava vrta	Skrb zase	Redna opravila
C3	imam trgovko, ki vozi na vsake 14 dni	Dostava hrane na dom	Opravki	Redna opravila
D1	kavo pijem, skuham, pomijem, posesam	Kuhanje, pomivanje, pospravljanje	Gospodinjska opravila	Redna opravila
D2	pa na vsake toliko grem v trgovino	Trgovina	Opravki	Redna opravila
E1	skuham zajtrk (čaj, kavo) potem posteljem posteljo, nato zakurim, saj se ogrevam z štedilnikom na drva (tako tu tudi kuham)	Priprava zajtrka, pospravljanje, kurjenje na drva	Gospodinjska opravila	Redna opravila
E2	grem v poletnem času ven na vrt, kjer pridelujem zelenjavo in sadje	Obdelava vrta	Skrb zase	Redna opravila
E3	grem tudi do trgovine, da kaj kupim	Trgovina	Opravki	Redna opravila
E4	Potem je čas za kosilo	Kuhanje	Gospodinjska opravila	Redna opravila
F1	Vsak dan ko se zbudim sem hvaležna, da lahko vstanem	Hvaležnost	Skrb zase	Redna opravila
F2	Zjutraj vedno pijem planinski čaj z limono	Jutranji zeliščni čaj	Skrb zase	Redna opravila
F3	poskrbim za mačka, ki je v kleti	Skrb za mačko	Skrb za živali	Redna opravila
F4	grem malo na vrt	Obdelava vrta	Skrb zase	Redna

				opravila
F5	Imam štedilnik na drva, tako, da si pogosto naredim juhco	Kurjenje na drva	Gospodinjska opravila	Redna opravila
G1	Rada berem sobotno delo, potem rada kvačkam rože	Branje časopisa in kvačkanje	Sprostitev	Redna opravila
G2	Zelo sem pozorna na reklame, saj preverjam in primerjam cene	Spremljanje cen	Skrb zase	Redna opravila
G3	Sama grem občasno v trgovino	Trgovina	Opravki	Redna opravila
G4	zelo rada rešujem križanke	Reševanje križank	Sprostitev	Redna opravila
H1	Pospravljam	Pospravljanje	Gospodinjska opravila	Redna opravila
H2	če je lepo vreme, se grem ven sprehoditi	Sprehod	Skrb zase	Redna opravila
H3	Malo skuham	Kuhanje	Gospodinjska opravila	Redna opravila
H4	Grem do trgovine peš do Tuša, pa grem še tako malo po opravkih	Trgovina	Opravki	Redna opravila

2. Pomoč pri opravih

A5	mi pomagajo domači, največkrat vnuki	Pomoč svojcev	Pomoč pri opravih	
B3	V trgovino me po navadi pelje sin	Pomoč svojcev	Pomoč pri opravih	
C4	Hčerke	Pomoč svojcev	Pomoč pri opravih	
C5	tudi soseda mi kdaj pride kaj pomagat	Pomoč sosedov	Pomoč pri opravih	

D3	Noben	Ni pomoči	Pomoč pri opravih	
E5	Pomagajo mi tudi hčerka, sin pa vnukinje	Pomoč svojcev	Pomoč pri opravih	
E6	Pa tudi prijateljice mi veliko pomagajo	Pomoč sosedov	Pomoč pri opravih	
F6	Pomaga mi samo župnik	Pomoč prijateljev	Pomoč pri opravih	
G5	Če pa kaj ne morem kupiti, veste zelo gledam na cene, pošljem sina	Pomoč svojcev	Pomoč pri opravih	
H5	Za silo bi mi tudi sin pomagal	Pomoč svojcev	Pomoč pri opravih	
H6	imam edino prijateljico na katero bi se obrnila	Pomoč prijateljev	Pomoč pri opravih	

3. Zdravje

A6	Sem zdrava	Dobro zdravje	Zdravstveno stanje	Zdravje
A7	zdravil ne jem	Brez zdravil	Zdravila	Zdravje
B4	imam visok pritisk	Visok pritisk	Zdravstveno stanje	Zdravje
B5	Za visok pritisk imam Concor in Prenass, Xarelto pa proti strjevanju krvi	Zdravila za pritisk in proti strjevanju krvi	Zdravila	Zdravje
B6	Zdravila dobim na recept	Zdravila na recept	Stroški za zdravstveno oskrbo	Zdravje
B7	za prevoz do zdravnika pa poskrbi moj sin	Skrb prevoza s strani svojcev	Stroški za zdravstveno oskrbo	Zdravje

C6	Astmo imam več, pa pritisk, pa za srce	Astma, pritisk, srce	Zdravstveno stanje	Zdravje
C7	Vse dobim na recept pri zdravniku	Zdravila na recept	Stroški za zdravstveno oskrbo	Zdravje
C8	Za astmo imam Teotard tablete, za pritisk imam Prenesso za srce pa jemljem Amiokordin	Zdravila za astmo, pritisk, srce	Zdravila	Zdravje
C9	vzamem tudi protibolečinske tablete Lekadol	Samoplačniška zdravila	Stroški za zdravstveno oskrbo	Zdravje
C10	Do zdravnika me pelje hčer	Skrb prevoza s strani svojcev	Stroški za zdravstveno oskrbo	Zdravje
D4	Zdravje imam slabo	Slabo zdravje	Zdravstveno stanje	Zdravje
D5	Za nogo jemljem protibolečinske tablete Naklofen, za pritisk pa imam Coryol	Zdravila proti bolečinam, pritisk	Zdravila	Zdravje
D6	Zdravila dobim vse na recept	Zdravila na recept	Stroški za zdravstveno oskrbo	Zdravje
D7	Do zdravnika grem peš	Skrb prevoza s strani svojcev	Stroški za zdravstveno oskrbo	Zdravje
E7	Bolijo me noge	Bolečine v nogah	Zdravstveno stanje	Zdravje
E8	zdravila za pritisk Ampril, ker imam previsok pritisk, vsako jutro pojem en tablet, imam tudi zdravila proti bolečinam Naklofen	Zdravila proti bolečinam, pritisk	Zdravila	Zdravje

E9	Imam tudi kostanjevo mazilo, ki ga naredim sama	Domače zdravilo	Zdravila	Zdravje
E10	Do zdravnika me zapeljejo hčerke	Skrb prevoza s strani svojcev	Stroški za zdravstveno oskrbo	Zdravje
F7	imam precej težave z nogami	Bolečina v nogah	Zdravstveno stanje	Zdravje
F8	Proti revmi jemljem glukozamin	Zdravilo za revmo	Zdravila	Zdravje
F9	Tega moram plačati, ker je samoplačniško	Samoplačniška zdravila	Stroški za zdravstveno oskrbo	Zdravje
F10	K zdravniku ne hodim	Ni potrebe do zdravnika	Stroški za zdravstveno oskrbo	Zdravje
G6	me zdaj hrbtenica boli	Bolečine v hrbtenici	Zdravstveno stanje	Zdravje
G7	imam zatekle noge	Oteklina v nogah	Zdravstveno stanje	Zdravje
G8	Ne jem nobenih zdravil	Brez zdravil	Zdravila	Zdravje
G9	Pijem koprivin čaj in jem sadje, belo grozdje	Domače zdravilo	Zdravila	Zdravje
G10	Ne hodim k zdravniku	Ni potrebe do zdravnika	Stroški za zdravstveno oskrbo	Zdravje
H7	Hrbtenica se mi krivi in pa imam mravljinke po nogah	Ukrivljena hrbtenica in mravljinke v nogah	Zdravstveno stanje	Zdravje
H8	Za želodec imam zdravilo Emozul	Zdravilo za želodec	Zdravila	Zdravje
H9	Ciperleks imam za depresijo	Zdravilo za depresijo	Zdravila	Zdravje
H10	Do zdravnika grem peš ali pa z avtobusom	Peš in avtobus do zdravnika	Stroški za zdravstveno oskrbo	Zdravje

H11	Ta zdravila dobim na recept	Zdravila na recept	Stroški za zdravstveno oskrbo	Zdravje
H12	imam pa tudi težave s kapilarami na nogah	Kapilare na nogah	Zdravstveno stanje	Zdravje
H13	bi si kupila kakšne kreme za noge, samo je vse tako drago	Potreba po samoplačniškem zdravilu	Stroški za zdravstveno oskrbo	Zdravje

4. Pomoč socialne mreže v okolici

A8	Pomagajo mi bližnji sorodniki- hči, zet in vnuki	Pomoč svojcev	Pomoč socialne mreže	Pomoč socialne mreže v okolici
A9	Pomagajo mi pri težjih opravilih	Pomoč pri težjih opravilih	Pomoč pri opravilih	Pomoč socialne mreže v okolici
A10	K meni pridejo po navadi dvakrat na teden tudi samo tako malo	Večkrat na teden obiski svojcev	Pogostost stikov	Pomoč socialne mreže v okolici
A11	da se po družimo	Druženje s svojci	Družabnost	Pomoč socialne mreže v okolici
B8	sosedje pridejo bolj na obisk pa kakšno rečemo	Druženje s sosedi	Družabnost	Pomoč socialne mreže v okolici
B9	Sin pa mi pomaga, vendar ga zelo nerada prosim	Pomoč svojcev	Pomoč socialne mreže	Pomoč socialne mreže v okolici
C11	Soseda mi kdaj pomaga tudi drva zložiti v peč	Pomoč sosedov	Pomoč socialne mreže	Pomoč socialne mreže v okolici
C12	drugače pa hčerke	Pomoč svojcev	Pomoč socialne mreže	Pomoč socialne mreže v okolici
D8	Sosede	Pomoč sosedov	Pomoč socialne mreže	Pomoč socialne mreže v okolici

D9	Vidimo se večkrat na teden	Večkrat na teden obiski sosedov	Pogostost stikov	Pomoč socialne mreže v okolici
D10	Hčerka	Pomoč svojcev	Pomoč socialne mreže	Pomoč socialne mreže v okolici
D11	Pride me pogledat enkrat na dva tedna ali pa še manj, ker nima časa	Večkrat na teden obiski svojcev	Pogostost stikov	Pomoč socialne mreže v okolici
E11	S sosedi nimam veliko stikov	Redki stiki s sosedi	Pogostost stikov	Pomoč socialne mreže v okolici
E12	Največ mi pomaga moja družina	Pomoč svojcev	Pomoč socialne mreže	Pomoč socialne mreže v okolici
E13	in prijateljica s prevozom	Pomoč prijateljev	Pomoč socialne mreže	Pomoč socialne mreže v okolici
E14	Imamo pa veliko stikov, hčerka in vnukinje živijo v istem kraju, kot živim sama, tako, da se vidimo, skoraj vsak dan	Večkrat na teden obiski svojcev	Pogostost obiskov	Pomoč socialne mreže v okolici
F11	Ne pomaga mi noben sosed, ne sorodnik	Ni pomoči drugih	Pomoč socialne mreže	Pomoč socialne mreže v okolici
F12	Mi samo župnik pomaga	Pomoč prijateljev	Pomoč socialne mreže	Pomoč socialne mreže v okolici
F13	Vidiva se vsak dan	Vsakodnevni obiski prijatelja	Pogostost obiskov	Pomoč socialne mreže v okolici
G11	Pomaga mi Romkinja	Pomoč prijateljev	Pomoč socialne mreže	Pomoč socialne mreže v okolici
G12	Z njo imam pogoste, dvakrat na teden	Dvakrat na teden obiski prijatelja	Pogostost stikov	Pomoč socialne mreže v okolici
H15	Noben	Ni pomoči drugih	Pomoč socialne mreže	Pomoč socialne mreže v okolici

5. Vzdrževanje socialne mreže

A12	Sem v društvu upokojencev	Včlanjenost v društvo upokojencev	Vzdrževanje socialne mreže	
A13	kdaj pride na kavo tudi soseda, ki živi blizu	Druženje s sosedi	Vzdrževanje socialne mreže	
B10	V društvu nisem nobenem	Ne včlanjenost v društvo	Vzdrževanje socialne mreže	
B11	Malo se družimo s sosedami, ali pa če koga tako srečam zunaj	Druženje s sosedi	Vzdrževanje socialne mreže	
C13	S sosedi se večkrat na dan pogovarjam poleti	Druženje s sosedi	Vzdrževanje socialne mreže	
C14	V društvu nisem, ker sem že malo prestara	Ne včlanjenost v društvo	Vzdrževanje socialne mreže	
D12	V društvu sem	Včlanjenost v društvo	Vzdrževanje socialne mreže	
E15	pokličem po telefonu eno prijateljico in si poveva par besed	Druženje s prijatelji	Vzdrževanje socialne mreže	
E16	V društvu nisem	Ne včlanjenost v društvo	Vzdrževanje socialne mreže	
F14	nimam nobenih stikov	Nobenih stikov	Vzdrževanje socialne mreže	
F15	V društvu pa tudi nisem	Ne včlanjenost v društvo	Vzdrževanje socialne mreže	
F16	občasno pride na obisk kakšen domačin	Občasno druženje z domačini	Vzdrževanje socialne mreže	
F17	greva z župnikom malo tudi na Višarje k maši	Druženje s prijatelji	Vzdrževanje socialne mreže	
G14	Društva upokojencev tukaj	V bližini ni društva	Vzdrževanje	

	ni nič		socialne mreže	
G15	4. julija grem na izlet, ker pa so vaščani nekaj organizirali	Redki izleti	Vzdrževanje socialne mreže	
H16	Na sprehodu kaj srečam gospe	Občasno druženje z domačini	Vzdrževanje socialne mreže	
H17	Grem na vsake toliko časa v Bosno, zaradi mame, dveh sester in brata	Redek obisk družine v Bosni	Vzdrževanje socialne mreže	
H18	V društvu nisem	Ne včlanjenost v društvo	Vzdrževanje socialne mreže	

6. Zadostnost lastnih finančnih virov

A14	Dohodkov imam dovolj za preživljanje	Dovolj dohodkov za preživetje	Zadostnost lastnih finančnih virov	
B12	drugače se kar da, samo za vsak mesec moram dobro premisliti, da pridem čez	Dovolj dohodkov za preživetje	Zadostnost lastnih finančnih virov	
C15	Jah, zaenkrat je, bolj sem skromna	Dovolj dohodkov za preživetje	Zadostnost lastnih finančnih virov	
D13	Včasih mi tudi kar zmanjka za hrano, ampak se da	Premalo dohodkov za preživetje	Zadostnost lastnih finančnih virov	
E16	Ne morem pa kupiti vsega kar si želim	Premalo dohodkov za preživetje	Zadostnost lastnih finančnih virov	
F18	Ne, nimam	Premalo dohodkov za preživetje	Zadostnost lastnih finančnih virov	
G16	Ne, nimam	Premalo dohodkov za preživetje	Zadostnost lastnih finančnih virov	
H19	Nimam veliko dohodkov, za par položnic potem pa	Premalo dohodkov za preživetje	Zadostnost lastnih finančnih virov	

	zmanjka			
--	---------	--	--	--

7. Potrebe po dodatnem dohodku

A15	Za preživljanje lahko kupim vse, kar potrebujem	Ni potrebe po dodatnem dohodku	Potrebe po dodatnem dohodku	
B13	Bi si pa želela, da bi penzijo imela malo višjo	Potreba po višji pokojnini	Potrebe po dodatnem dohodku	
C16	Hm, ja dobro bi bilo še 100 evrov	Potreba po dodatnih 100 evrov	Potrebe po dodatnem dohodku	
D14	Rabila bi še enkrat toliko	Potreba po višji pokojnini	Potrebe po dodatnem dohodku	
E17	Težko bi ocenila koliko bi še potrebovala, sigurno vsaj še 100 evrov	Potreba po dodatnih 100 evrov	Potrebe po dodatnem dohodku	
F19	bi vsaj še 100 evrov, pa bi bilo dovolj	Potreba po dodatnih 100 evrov	Potrebe po dodatnem dohodku	
G17	Če bi hotela, bi imela minimalno še 600 evrov zraven	Potreba po dodatnih 600 evrov	Potrebe po dodatnem dohodku	
H20	Če bi imela 200 evrov, ne bi imela skrbi	Potreba po dodatnih 200 evrov	Potrebe po dodatnem dohodku	

8. Odrekanje osnovnim potrebam

A16	Za enkrat se mi ni treba ničesar odreči	Ni potrebe po odrekanju osnovnim dobrinam	Odrekanje osnovnim potrebam	
B14	Ne potrebujem se čemu	Ni potrebe po	Odrekanje	

	odreči, saj imam dovolj	odrekanju osnovnim dobrinam	osnovnim potrebam	
C17	zaenkrat mi ne zmanjka	Ni potrebe po odrekanju osnovnim dobrinam	Odrekanje osnovnim potrebam	
D15	k frizerju ne morem it	Potreba po frizerju	Odrekanje osnovnim potrebam	
D16	za hrano mi včasih zmanjka	Potreba po hrani	Odrekanje osnovnim potrebam	
E18	ne morem si privoščiti nove postelje/kavča za spanje	Potreba po novi postelji	Odrekanje osnovnim potrebam	
E19	ne morem kupiti očal	Potreba po novih očal	Odrekanje osnovnim potrebam	
E20	vidim kakšno stvar ki jo res potrebujem pa je pač ne morem kupiti	Potreba po hrani	Odrekanje osnovnim potrebam	
F20	Nove bluze si pa enostavno ne morem privoščiti	Potreba po oblekah	Odrekanje osnovnim potrebam	
F21	Večkrat pride do tega, da si niti moke ne morem privoščiti	Potreba po hrani	Odrekanje osnovnim potrebam	
G18	Potrebovala bi ortopedске čevlje	Potreba po ortopedskih čevljih	Odrekanje osnovnim potrebam	
G19	si ne morem včasih privoščiti svežega kruha	Potreba po hrani	Odrekanje osnovnim potrebam	
G20	Hrano bi si kupila malo	Potreba po kvalitetni	Odrekanje	

	močnejšo	hrani	osnovnim potrebam	
H21	Oblekam se moram odreči	Potreba po oblekah	Odrekanje osnovnim potrebam	

9. Iskanje dodatnih dobrin

A17	Tako, da sem skromna	Skromnost	Iskanje dodatnih dobrin	
A18	Če mi pa res zmanjka se pa obrnem na hčer	Pomoč svojcev	Iskanje dodatnih dobrin	
B15	se moram kdaj tudi hrani odpovedat in sem raje večkrat lačna	Odrekanje hrani	Iskanje dodatnih dobrin	
C18	Zaenkrat jih še ne rabim nadomestiti	Ni potrebe po dodatnih dobrinah	Iskanje dodatnih dobrin	
D18	Moram paziti, kaj si lahko privoščim in kaj ne	Pazljivo ravnanje z denarjem	Iskanje dodatnih dobrin	
D19	Za hrano mi včasih zmanjka, ampak pa takrat malo manj jem	Odrekanje hrani	Iskanje dodatnih dobrin	
E21	kupim samo tisto, kar res rabim	Kupovanje nujnih stvari	Iskanje dodatnih dobrin	
F22	Skromno moram živeti	Skromnost	Iskanje dodatnih dobrin	
F23	drugače pa pomaga župnik	Pomoč župnika	Iskanje dodatnih dobrin	
G21	spremljam reklame	Spremljanje cen	Iskanje dodatnih dobrin	
G22	ali pa mi sin kaj kupi iz trgovine Spina ali Hofra	Pomoč svojcev	Iskanje dodatnih dobrin	
H22	Nikamor ne hodim	Nikamor ne hodi	Iskanje dodatnih	

			dobrin	
--	--	--	--------	--

10. Pomoč socialne mreže v primeru stiske

A19	bi se pa obrnila na hči	Pomoč svojih otrok	Pomoč socialne mreže v primeru stiske	
B16	bi se pa obrnila na sina	Pomoč svojih otrok	Pomoč socialne mreže v primeru stiske	
C19	Jah, ravno na otroke	Pomoč svojih otrok	Pomoč socialne mreže v primeru stiske	
D20	Na hčerko	Pomoč svojih otrok	Pomoč socialne mreže v primeru stiske	
E22	Obrnem se na vnukinjo, ki mi zmeraj posodi denar	Pomoč vnukinje	Pomoč socialne mreže v primeru stiske	
F24	Na župnika	Pomoč župnika	Pomoč socialne mreže v primeru stiske	
G23	Na sina	Pomoč svojih otrok	Pomoč socialne mreže v primeru stiske	
H23	bi se obrnila na sina	Pomoč svojih otrok	Pomoč socialne mreže v primeru stiske	

11. Vir dohodka

A20	samo pokojnina	Starostna pokojnina	Vir dohodka	
B17	pokojnina po možu	Vdovska pokojnina	Vir dohodka	
C20	pokojnina	Starostna pokojnina	Vir dohodka	

D21	Pokojnina	Starostna pokojnina	Vir dohodka	
E23	Dobivam pokojnino	Starostna pokojnina	Vir dohodka	
F25	pokojnino in pa varstveni dodatek	Starostna pokojnina in varstveni dodatek	Vir dohodka	
G24	Pokojnina pa varstveni dodatek	Starostna pokojnina in varstveni dodatek	Vir dohodka	
H24	Pokojnina in varstveni dodatek	Starostna pokojnina in varstveni dodatek	Vir dohodka	

12. Višina dohodka

A21	445 evrov	445 evrov pokojnine	Višina dohodka	
B18	Moja pokojnina je 290 evrov	290 evrov pokojnine	Višina dohodka	
C21	390 evrov	390 evrov pokojnine	Višina dohodka	
D22	450 evrov	459 evrov pokojnine	Višina dohodka	
E24	Dobim 380 evrov	380 evrov pokojnine	Višina dohodka	
F26	Penzije imam 350 evrov pa plus še varstveni dodatek, pa samo dobim 400 evrov	350 evrov pokojnine in 50 evrov varstvenega dodatka	Višina dohodka	
G25	Imam 362 evrov penzije plus varstveni dodatek, tako da me vse skupaj pride 470 evrov	362 evrov pokojnine in 108 evrov varstvenega dodatka	Višina dohodka	
H25	Pokojnino imam 280 evrov in vse skupaj dobim 460 evrov	280 evrov pokojnine in 180 evrov varstvenega dodatka	Višina dohodka	

13. Lastništvo nepremičnin

A22	V lasti nimam ničesar več	Ničesar v lasti	Lastništvo nepremičnin	
-----	---------------------------	-----------------	------------------------	--

B19	Imam samo stanovanje do smrti, brez lastništva	Ničesar v lasti	Lastništvo nepremičnin	
C22	Moja je hiša	Lastništvo hiše	Lastništvo nepremičnin	
C23	Imam malo vrta	Lastništvo vrta	Lastništvo nepremičnin	
D23	Stanovanje je moje	Lastništvo hiše	Lastništvo nepremičnin	
E25	Ja v lasti imam hišo	Lastništvo hiše	Lastništvo nepremičnin	
F27	Nič nimam	Ničesar v lasti	Lastništvo nepremičnin	
G26	Ne, nimam nič	Ničesar v lasti	Lastništvo nepremičnin	
H26	Sama nisem lastnica ničesar	Ničesar v lasti	Lastništvo nepremičnin	

14. Informiranost z varstvenim dodatkom

A23	ne bom zanj zaprosila, ker ga bo potem pa moja hčer morala vračati	Seznanjenost z varstvenim dodatkom	Informiranost z varstvenim dodatkom	
B20	Ga nimam, sem pa seznanjena, da bi ga lahko prejela	Seznanjenost z varstvenim dodatkom	Informiranost z varstvenim dodatkom	
C24	Od bratranca soseda je za to povedala in tudi zrihtala	Seznanjenost preko sosede	Informiranost z varstvenim dodatkom	
D24	Nekaj sem pa slišala o tem	Seznanjenost z varstvenim dodatkom	Informiranost z varstvenim dodatkom	
E27	vem da ga je potrebno vrniti, zato ga pa nimam	Seznanjenost z varstvenim dodatkom	Informiranost z varstvenim	

			dodatkom	
F28	Nekdo nam je namignil, da imam tako majhno penzijo, da bi mi pripadal	Seznanjenost preko znanca	Informiranost z varstvenim dodatkom	
G27	Socialna delavka v Trebnjem mi je povedala	Seznanjenost preko socialne delavke	Informiranost z varstvenim dodatkom	
H27	Socialna delavka v Grosuplju mi je razložila za pravico	Seznanjenost preko socialne delavke	Informiranost z varstvenim dodatkom	

15. Mnenje o spremenjeni zakonodaji

A24	Nimam mnenja	Brez mnenja	Mnenje o spremenjeni zakonodaji	
B21	ga je potrebno vračati, kar se mi zdi absurdno	Strah pred vračilom	Mnenje o spremenjeni zakonodaji	
C25	Prav nič dobrega niso naredili	Slabo mnenje	Mnenje o spremenjeni zakonodaji	
C26	ker bi morali moji otroci vračat	Strah pred vračilom	Mnenje o spremenjeni zakonodaji	
C27	Pred tem sem varstveni dodatek prejemale	Prejemanje varstvenega dodatka pred spremembo	Mnenje o spremenjeni zakonodaji	
C28	Pol pa bi ga mogla vračat, so mi pa hčere rekle da ne	Strah vračanja svojcev	Mnenje o spremenjeni zakonodaji	
D25	ga nočem	Odklonitev varstvenega dodatka	Mnenje o spremenjeni zakonodaji	

D26	Ga je treba vračati	Strah pred vračilom	Mnenje o spremenjeni zakonodaji	
E28	zame ni nič spremenilo	Brez mnenja	Mnenje o spremenjeni zakonodaji	
F29	Ni pošteno, da je potrebno vračati	Strah pred vračilom	Mnenje o spremenjeni zakonodaji	
G28	Izgubila sem ga zaradi bivšega in to po spremembi zakona	Izguba varstvenega dodatka po spremembi	Mnenje o spremenjeni zakonodaji	
G29	potem pa sem varstveni dodatek spet pridobila	Ponovno prejemanje varstvenega dodatka	Mnenje o spremenjeni zakonodaji	
H28	Katastrofa	Slabo mnenje	Mnenje o spremenjeni zakonodaji	
H29	naj živo bitje preživi s 260 evri, potem pa dobi varstveni dodatek in še tega mora vračati	Varstveni dodatek kot slaba olajšava	Mnenje o spremenjeni zakonodaji	

16. Varstveni dodatek kot socialna pomoč

A25	Tisti, ki jo potrebuje naj jo dobi, brez vračila	Varstveni dodatek za pomoči potrebnim, brez vračila	Varstveni dodatek kot socialna pomoč	
B22	Meni to ni socialna pomoč	Varstveni dodatek ni pomoč	Varstveni dodatek kot socialna pomoč	
B23	pomoč v obliki kredita	Varstveni dodatek kot posojilo	Varstveni dodatek kot socialna pomoč	

C29	to ni nikakršna pomoč, bolj kredit	Varstveni dodatek kot posojilo	Varstveni dodatek kot socialna pomoč	
D27	to ni pomoč, ampak breme	Varstveni dodatek v breme	Varstveni dodatek kot socialna pomoč	
E29	da se tega nebi smelo vračat	Pomoč brez vračila	Varstveni dodatek kot socialna pomoč	
F30	Pomoč bi morala biti ne povračljiva	Pomoč brez vračila	Varstveni dodatek kot socialna pomoč	
F31	Je pa vsaj za nekaj, da malo olajša	Pomoč kot olajšava	Varstveni dodatek kot socialna pomoč	
G30	jezna, da bom izgubila varstveni dodatek	Izguba varstvenega dodatka	Varstveni dodatek kot socialna pomoč	
G31	Pa še sina bom obremenjevala	Bremenitev svojcev	Varstveni dodatek kot socialna pomoč	
H30	kot pomoč, ki nam vsaj malo pomaga	Pomoč kot olajšava	Varstveni dodatek kot socialna pomoč	

17. Želje za pokojnino in varstveni dodatek

A26	bi morale biti tako visoke, da bi ti omogočale dostojno življenje	Pokojnina, ki omogoča kakovostno življenje	Želje za pokojnino in varstveni dodatek	
B24	Da bi nizke pokojnine povišali in izenačili	Vse pokojnine zvišane in izenačene	Želje za pokojnino in varstveni dodatek	
C30	Da bi nam več denarja dala,	Višje pokojnine	Želje za pokojnino in	

	takim ta malim		varstveni dodatek	
C31	pa da ne bi bilo treba vračat	Socialna pomoč brez vračila	Želje za pokojnino in varstveni dodatek	
D28	Da bi malo zvišali pokojnine	Višje pokojnine	Želje za pokojnino in varstveni dodatek	
D29	Varstveni dodatek pa naj dajo tako, da bo ljudem pomagal	Varstveni dodatek kot pomoč	Želje za pokojnino in varstveni dodatek	
E30	Želim si le dostojne pokojnine	Pokojnino, ki omogoča kakovostno življenje	Želje za pokojnino in varstveni dodatek	
E31	Varstveni dodatek pa naj ne bo vračljiv	Socialna pomoč brez vračila	Želje za pokojnino in varstveni dodatek	
F32	takšne pokojnine, da bi normalno preživeli	Pokojnine, ki omogočajo kakovostno življenje	Želje za pokojnino in varstveni dodatek	
F33	Varstveni dodatek pa bi moral biti tak, da se ne plačuje za nazaj	Socialna pomoč brez vračila	Želje za pokojnino in varstveni dodatek	
G32	da bi vsi imeli dovolj denarja	Pokojnina, ki omogoča kakovostno življenje	Želje za pokojnino in varstveni dodatek	
G33	malokaterim pripada, pa še to ga hitro izgubiš	Socialna pomoč pripada vsakemu	Želje za pokojnino in varstveni dodatek	
H31	Da bi se za vse upokojence izenačilo	Vse pokojnine zvišane in izenačene	Želje za pokojnino in varstveni dodatek	

18. Dejavniki prejemanja/ne prejemanja varstvenega dodatka

A27	ker nočem vračati varstvenega dodatka	Odpoved zaradi vračila	Dejavniki ne prejemanja varstvenega dodatka	
A28	nočem bremeniti hčerke	Odpoved zaradi ne obremenitve svojcev	Dejavniki ne prejemanja varstvenega dodatka	
B25	Zaradi povrnitve varstvenega dodatka	Odpoved zaradi vračila	Dejavniki ne prejemanja varstvenega dodatka	
C32	ker ga je treba vračat	Odpoved zaradi vračila	Dejavniki ne prejemanja varstvenega dodatka	
D30	stanovanja pa ne dam državi za tistih par evrov več	Odpoved zaradi zaznambe nepremičnin	Dejavniki ne prejemanja varstvenega dodatka	
E32	ga nikoli nisem prejerala, niti ga nočem	Odpoved zaradi lastne želje	Dejavniki ne prejemanja varstvenega dodatka	
F34	Drugače ne bi preživela	Prejemanje zaradi preživetja	Dejavniki prejemanja varstvenega dodatka	
G34	Ker ne morem s tem živet	Prejemanje zaradi preživetja	Dejavniki prejemanja varstvenega dodatka	

H34	Zato, ker mi še kako prav pride	Prejemanje zaradi preživetja	Dejavniki prejetanja varstvenega dodatka	
-----	---------------------------------	------------------------------	--	--

19. Pomoč države

A29	vsem upokojencem, ki imajo polno delovno dobo, enake pokojnine	Enake pokojnine	Pomoč države	
A30	z delom zaslužil in si ustvaril ali prihranil, je stvar posameznika	Neupoštevanje premoženje posameznika	Pomoč države	
B26	da bi za vse izenačili pokojnine	Enake pokojnine	Pomoč države	
C33	Pomaga nam toliko, da dobimo redno pokojnino	Redno nakazovanje pokojnin	Pomoč države	
D31	Premalo gledajo na upokojence	Premalo pomoči	Pomoč države	
E33	bi država morala za upokojence bolj poskrbeti	Premalo pomoči	Pomoč države	
F35	Veliko obljub, pa samo kradejo	Prazne obljube	Pomoč države	
G35	Sej pomagajo, samo premalo	Premalo pomoči	Pomoč države	
G36	Penzijo morajo dvigniti	Zvišanje pokojnin	Pomoč države	
H33	Če bi država poskrbela za nas, potem bi imela dovolj za normalno življenje	Premalo pomoči	Premalo pomoči	

20. Vpliv varstvenega dodatka po letu 2012

A31	mi ne prinaša nobenih sprememb	Brez vpliva na življenje	Vpliv varstvenega dodatka po letu 2012	
-----	--------------------------------	--------------------------	--	--

B27	Nič, ker ga nisem zaprosila	Brez vpliva na življenje	Vpliv varstvenega dodatka po letu 2012	
C34	prej sem imela malo čez 400 evrov, zdaj še toliko ne	Vpliv na zmanjšanje dohodkov	Vpliv varstvenega dodatka po letu 2012	
D32	20 evrov bi mi veliko pomenilo, samo ne bom pa vračala	Vpliv na ne prejemanje	Vpliv varstvenega dodatka po letu 2012	
E34	zame je vse isto	Brez vpliva na življenje	Vpliv varstvenega dodatka po letu 2012	
F36	Da lažje shajam	Vpliv na lažje shajanje	Vpliv varstvenega dodatka po letu 2012	
G37	Je lažje	Vpliv na lažje shajanje	Vpliv varstvenega dodatka po letu 2012	
H34	Dobim 170 evrov več, kar mi pomeni ogromno	Vpliv na lažje shajanje	Vpliv varstvenega dodatka po letu 2012	

21. Iskanje dodatnih finančnih virov

A32	Nimam finančnega primanjkljaja	Brez finančnega primanjkljaja	Iskanje dodatnih finančnih virov	
B28	Ga ni potrebno	Brez finančnega primanjkljaja	Iskanje dodatnih finančnih virov	
C35	Ga ne rabim	Brez finančnega primanjkljaja	Iskanje dodatnih finančnih virov	
D33	Trenutno ga ne rabim	Brez finančnega primanjkljaja	Iskanje dodatnih finančnih virov	
E35	Ne bom ga	Brez finančnega primanjkljaja	Iskanje dodatnih finančnih virov	

		primanjkljaja	finančnih virov	
F37	Tako, da živim skromno	Skromnost	Iskanje dodatnih finančnih virov	
G38	Zelo gledam na cene	Spremljanje cen	Iskanje dodatnih finančnih virov	
G39	Romkinja mi prinese zrezke, kompote, domače kumare, kislo zelje	Pomoč Romkinje pri hrani	Iskanje dodatnih finančnih virov	
H35	Da živim skromno	Skromnost	Iskanje dodatnih finančnih virov	

22. Strategije preživetja

A33	nekaj imam prihranjeno	Varčevanje	Strategije preživetja	
A34	Kadar bo potrebno, mi bodo pomagali domači	Opora na svoje	Strategije preživetja	
B29	Moram biti presneto skromna	Skromnost	Strategije preživetja	
C36	Sem bolj skromna	Skromnost	Strategije preživetja	
C37	pa malo hrane si sama pridelam	Samooskrba s hrano	Strategije preživetja	
D34	da čim manj zapravljam	Zmanjšanje stroškov	Strategije preživetja	
E36	Živim zelo skromno	Skromnost	Strategije preživetja	
E37	varčujem z vodo in elektriko	Varčevanje z vodo in elektriko	Strategije preživetja	
E38	Veliko hrane pridelam sama doma	Samooskrba s hrano	Strategije preživetja	
E39	kuham in se grejem ob	Kuhanje in gretje z	Strategije	

	štedilniku na drva	drvi	preživetja	
E40	Vrt zalivam z deževnico	Zalivanje z deževnico	Strategije preživetja	
E41	Oblek in čevlje si ne kupujem, saj sem tega dobila veliko	Podarjena obleka in obutev	Strategije preživetja	
F38	Skromnost	Skromnost	Strategije preživetja	
F39	da nikamor ne grem	Ostajanje doma	Strategije preživetja	
G40	Manj bi jedla	Odpoved hrani	Strategije preživetja	
G41	kaj sešijem pa mi nekaj malega plačajo	Plačilo od šiviljskih storitev	Strategije preživetja	
H36	Da nikamor ne grem	Ostajanje doma	Strategije preživetja	
H37	sem čim bolj skromna	Skromnost	Strategije preživetja	

23. Spremembe v življenju glede varstvenega dodatka

A35	Ne prav nič	Brez sprememb	Spremembe v življenju glede varstvenega dodatka	
B30	Zdaj veliko težje shajam, kot prej	Težje shajanje	Spremembe v življenju glede varstvenega dodatka	
C38	Živim še bolj skromno	Večja skromnost	Spremembe v življenju glede varstvenega dodatka	

			dodatka	
D35	Ne prav nič	Brez sprememb	Spremembe v življenju glede varstvenega dodatka	
E42	Čisto nič	Brez sprememb	Spremembe v življenju glede varstvenega dodatka	
F40	nisem dobivala varstvenega dodatka šest mesecev	Ukinitev varstvenega dodatka za 6 mesecev	Spremembe v življenju glede varstvenega dodatka	
G42	Skromna moram biti	Večja skromnost	Spremembe v življenju glede varstvenega dodatka	
G43	Varstveni dodatek mi pomeni to, da lahko jem in da sem sita	Boljše življenje	Spremembe v življenju glede varstvenega dodatka	
H38	Ne nič, ker ga prejemam šele leto in pol	Brez sprememb	Spremembe v življenju glede varstvenega dodatka	

24. Doživljanje sprememb

A36	Ne, jih nisem	Brez doživljanja sprememb	Doživljanje sprememb	
B31	Prej sem dobivala še 120 evrov zraven, kar je zelo pomagalo	Težje shajanje brez varstvenega dodatka	Doživljanje sprememb	
C39	Sem kar nekaj časa rabila, da sem se spet navadila brez	Težje shajanje brez varstvenega dodatka	Doživljanje sprememb	

	varstvenega dodatka			
D36	Ne	Brez doživljanja sprememb	Doživljanje sprememb	
E43	Ne	Brez doživljanja sprememb	Doživljanje sprememb	
F41	Prej so mi plačevali 42 evrov, zdaj pa 39 evrov varstvenega dodatka	Zmanjšanje varstvenega dodatka	Doživljanje sprememb	
G44	Prej sem dobivala 60 evrov, zdaj pa 180 evrov	Povečanje varstvenega dodatka	Doživljanje sprememb	
H39	Ne	Brez doživljanja sprememb	Doživljanje sprememb	

25. Omejevanje pri priboljških

A37	Že prej sem pazila kam gre denar, zdaj pa tudi	Finančna nezmožnost za priboljšek	Omejevanje pri priboljških	
B32	Ne, se ne da	Finančna nezmožnost za priboljšek	Omejevanje pri priboljških	
C40	Še zmeraj si lahko, kakšno kavo ali pa čokolado	Finančna zmožnost za priboljšek	Omejevanje pri priboljških	
D37	Nič drugače kot prej	Finančna nezmožnost za priboljšek	Omejevanje pri priboljških	
E44	Privoščim pa si na vsake toliko za kakšno kremo za obraz	Finančna zmožnost za priboljšek	Omejevanje pri priboljških	
F42	Nismo bili navajeni na priboljške	Finančna nezmožnost za priboljšek	Omejevanje pri priboljških	
G45	Ne morem si nič ne privoščiti	Finančna nezmožnost za priboljšek	Omejevanje pri priboljških	
H40	Sladkarije in pa sadje od časa do časa	Občasen priboljšek	Omejevanje pri priboljških	

9.3 Osno kodiranje

- Redna opravila
 - ❖ Gospodinjska opravila
 - Kuhanje (A1, E4, H3)
 - Pospravljanje, likanje, pranje, vrtnarjenje (A2)
 - Kuhanje, pospravljanje (B1)
 - Kurjenje na drva (C1, F5)
 - Kuhanje, pomivanje, pospravljanje (D1)
 - Priprava zajtrka, pospravljanje, kurjenje na drva (E1)
 - ❖ Skrb zase
 - Sprehod (A3, B2, H2)
 - Obdelava vrta (C2, E2, F4)
 - Hvaležnost (F1)
 - Jutranji zeliščni čaj (F2)
 - Spremljanje cen (G2)
 - ❖ Skrb za živali
 - Skrb za mačko (F3)
 - ❖ Opravki
 - Trgovina, pošta, banka (A4)
 - Dostava hrane na dom (C3)
 - Trgovina (D2, E3, G4, H4)
 - ❖ Sprostitev
 - Branje časopisa in kvačkanje (G1)
 - Reševanje križank (G4)
- Pomoč pri opravih

- Pomoč svojcev (A5,B3,C4,E5,G5,H5)
- Pomoč sosedov (C5,E6)
- Pomoč prijateljev (F6,H6)
- Ni pomoči (D3)
- Zdravje
 - ❖ Zdravstveno stanje
 - Dobro zdravje (A6)
 - Visok pritisk (B4)
 - Astma, pritisk, srce (C6)
 - Slabo zdravje (D4)
 - Bolečine v nogah (E7,F7)
 - Bolečine v hrbtenici (G6)
 - Otekline v nogah (G7)
 - Ukrivljena hrbtenica in mravljinca v nogah (H7)
 - Kapilare na nogah (H12)
 - ❖ Stroški za zdravstveno oskrbo
 - Zdravila na recept (B6,C7,D6,H11)
 - Skrb prevoza s strani svojcev (B7,C10,D7,E10)
 - Samoplačniška zdravila (C9,F9)
 - Ni potrebe do zdravnika (F10,G10)
 - Peš in avtobus do zdravnika (H10)
 - Potreba po samoplačniškem zdravilu (H13)
 - ❖ Zdravila
 - Brez zdravil (A7,G8)
 - Zdravila za pritisk in proti strjevanju krvi (B5)
 - Zdravila za astmo,pritisk,srce (C8)

- Zdravila proti bolečinam, pritisk (D5,E8)
- Zdravilo za revmo (F8)
- Zdravilo za želodec (H8)
- Zdravilo za depresijo (H9)
- Pomoč socialne mreže v okolici
 - ❖ Pomoč socialne mreže
 - Pomoč svojcev (A8,B9,C12,D10,E12)
 - Pomoč sosedov (C11,D8)
 - Pomoč prijateljev (E13,F12,G11)
 - Ni pomoči drugih (F11,H15)
 - ❖ Pomoč pri opravilih
 - Pomoč pri težjih opravilih (A9)
 - ❖ Družabnost
 - Druženje s svojci (A11)
 - Druženje s sosedi (B8)
 - ❖ Pogostost stikov
 - Večkrat na teden obiski svojcev (A10,D11,E14)
 - Večkrat na teden obiski sosedov (D9)
 - Redki stiki s sosedi (E11)
 - Vsakodnevni obiski prijatelja (F13)
 - Dvakrat na teden obiski prijatelja (G12)
- Vzdrževanje socialne mreže
 - Včlanjenost v društvo upokojencev (A12,D12)
 - Ne včlanjenost v društvo (B10,C14,E16,F15,H18)
 - Druženje s sosedi (A13,B11,C13)
 - Druženje s prijatelji (E15,F17)

- Nobenih stikov (F14)
- Občasno druženje z domačini (F16,H16)
- V bližini ni društva (G14)
- Redki izleti (G15)
- Redek obisk družine v Bosni (H17)
- Zadostnost lastnih finančnih virov
 - Dovolj dohodkov za preživetje (A14,B12,C15)
 - Premalo dohodkov za preživetje (D13,E16,F18,G16,H19)
- Potrebe po dodatnem dohodku
 - Ni potrebe po dodatnem dohodku (A15)
 - Potreba po višji pokojnini (B13,D14)
 - Potreba po dodatnih 100 evrov (C16,E17,F19)
 - Potreba po dodatnih 600 evrov (G17)
 - Potreba po dodatnih 200 evrov (H20)
- Odrekanje osnovnim potrebam
 - Ni potrebe po odrekanju osnovnim dobrinam (A16,B14,C17)
 - Potreba po frizerju (D15)
 - Potreba po hrani (D16,E20,F21,G19)
 - Potreba po novi postelji (E18)
 - Potreba po novih očal (E19)
 - Potreba po novih oblekah (F20,H21)
 - Potreba po ortopedskih čevljih (G18)
 - Potreba po kvalitetni hrani (G20)
- Pomoč socialne mreže v primeru stiske
 - Pomoč svojih otrok (A19,B16,C19,D20,G23,H23)
 - Pomoč vnukinje (E22)

- Pomoč župnika (F24)
- Vir dohodka
 - Starostna pokojnina (A20,C20,D21,E23)
 - Vdovska pokojnina (B17)
 - Starostna pokojnina in varstveni dodatek (F25,G24,H24)
- Višina dohodka
 - 445 evrov pokojnine (A21)
 - 290 evrov pokojnine (B18)
 - 390 evrov pokojnine (C21)
 - 459 evrov pokojnine (D22)
 - 380 evrov pokojnine (E24)
 - 350 evrov pokojnine in 50 evrov varstvenega dodatka (F26)
 - 362 evrov pokojnine in 108 evrov (G25)
 - 280 evrov pokojnine in 180 evrov varstvenega dodatka (H25)
- Lastništvo nepremičnin
 - Ničesar v lasti (A22,B19,F27,G26,H26)
 - Lastništvo hiše (C22,D23,E25)
 - Lastništvo vrta (C23)
- Informiranost z varstvenim dodatkom
 - Seznanjenost z varstvenim dodatkom (A23,B20,D24,E27)
 - Seznanjenost preko sosede (C24)
 - Seznanjenost preko znanca (F28)
 - Seznanjenost preko socialne delavke (G27,H27)
- Mnenje o spremenjeni zakonodaji
 - Brez mnenja (A24,E28)
 - Strah pred vračilom (B21,C26,D26,F29)

- Prejemanje varstvenega dodatka pred spremembo (C27)
- Odklonitev varstvenega dodatka (D25)
- Izguba varstvenega dodatka po spremembi (G28)
- Ponovno prejemanje varstvenega dodatka (G29)
- Varstveni dodatek kot slaba olajšava (H29)
- Varstveni dodatek kot socialna pomoč
 - Varstveni dodatek za pomoči potrebnim, brez vračila (A25)
 - Varstveni dodatek ni pomoč (B22)
 - Varstveni dodatek kot posojilo (B23,C29)
 - Varstveni dodatek v breme (D27)
 - Pomoč brez vračila (E29,F309)
 - Pomoč kot olajšava (F31,H30)
 - Izguba varstvenega dodatka (G30)
 - Bremeitev svojcev (G31)
- Želje za pokojnino in varstveni dodatek
 - Pokojnina, ki omogoča kakovostno življenje (A26,E30,F32,G32)
 - Vse pokojnine zvišane in izenačene (B24,H31)
 - Višje pokojnine (C30,D28)
 - Socialna pomoč brez vračila (C31,E31,F33)
 - Varstveni dodatek kot pomoč (D29)
 - Socialna pomoč pripada vsakemu (G33)
 - Dejavniki prejetanja/ne prejetanja varstvenega dodatka
 - Odpoved zaradi vračila (A27,B25,C32)
 - Odpoved zaradi ne obremenitve svojcev (A28)
 - Odpoved zaradi zaznambe nepremičnin (D30)
 - Odpoved zaradi lastne želje (E32)

- Prejemanje zaradi preživetja (F34,G34,H34)
- Pomoč države
- Enake pokojnine (A29,B26)
- Neupoštevanje premoženje posameznika (A30)
- Redno nakazovanje pokojnin (C33)
- Premalo pomoči (D31,E33,G35,H33)
- Prazne obljube (F35)
- Zvišanje pokojnin (G36)
- Vpliv varstvenega dodatka po letu 2012
- Brez vpliva na življenje (A31,B27,E34)
- Vpliv na zmanjšanje dohodkov (C34)
- Vpliv na ne prejemanje (D32)
- Vpliv na lažje shajanje (F36,G37,H34)
- Iskanje dodatnih finančnih virov
- Brez finančnega primanjkljaja (A32,B28,C35,D33,E35)
- Skromnost (F37,H35)
- Spremljanje cen (G38)
- Pomoč Romkinje pri hrani (G39)
- Strategije preživetja
- Varčevanje (A33)
- Opora na svojce (A34)
- Skromnost (B29,C36,E36,F38,H37)
- Samooskrba s hrano(C37,E38)
- Zmanjšanje stroškov (D34)
- Varčevanje z vodo in elektriko (E37)
- Kuhanje in gretje z drvi (E39)

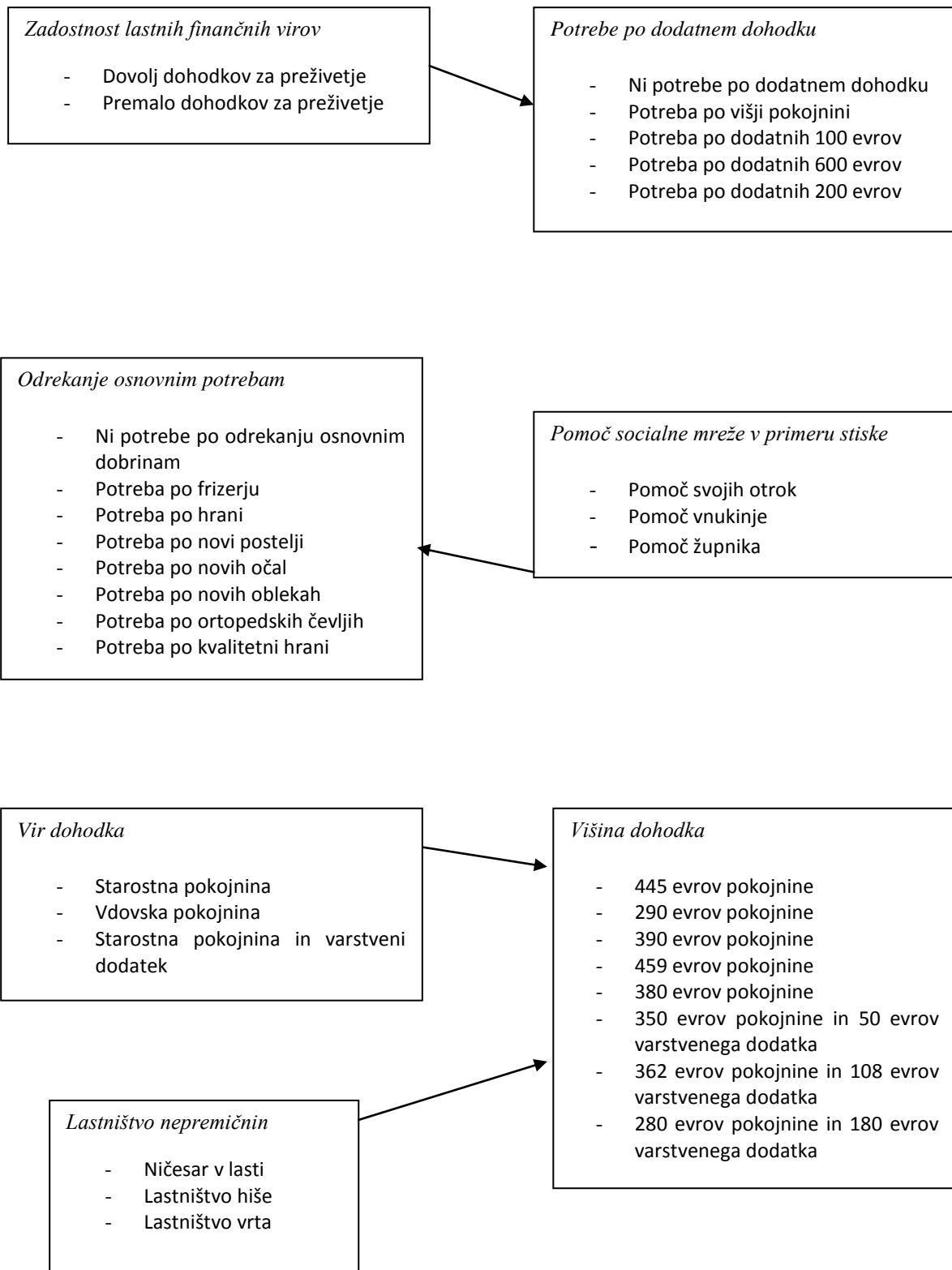
- Zalivanje z deževnico (E40)
- Podarjena obleka in obutev (E41)
- Ostajanje doma (F39,H36)
- Odpoved hrani (G40)
- Plačilo od šiviljskih storitev (G41)
- Spremembe v življenju glede varstvenega dodatka
- Brez sprememb (A35,D35,E42,H38)
- Težje shajanje (B30)
- Večja skromnost (C38,G42)
- Ukinitev varstvenega dodatka za 6 mesecev (F40)
- Boljše življenje (G43)
- Doživljanje sprememb
- Brez doživljanja sprememb (A36,D36,E43,H39)
- Težje shajanje brez varstvenega dodatka (B31,C39)
- Zmanjšanje varstvenega dodatka (F41)
- Povečanje varstvenega dodatka (G44)
- Omejevanje pri priboljških
- Finančna nezmožnost za priboljšek (A37,B32,D37,F42,G45)
- Finančna zmožnost za priboljšek (C40,E44)
- Občasen priboljšek (H40)

9.4 Odnosno kodiranje

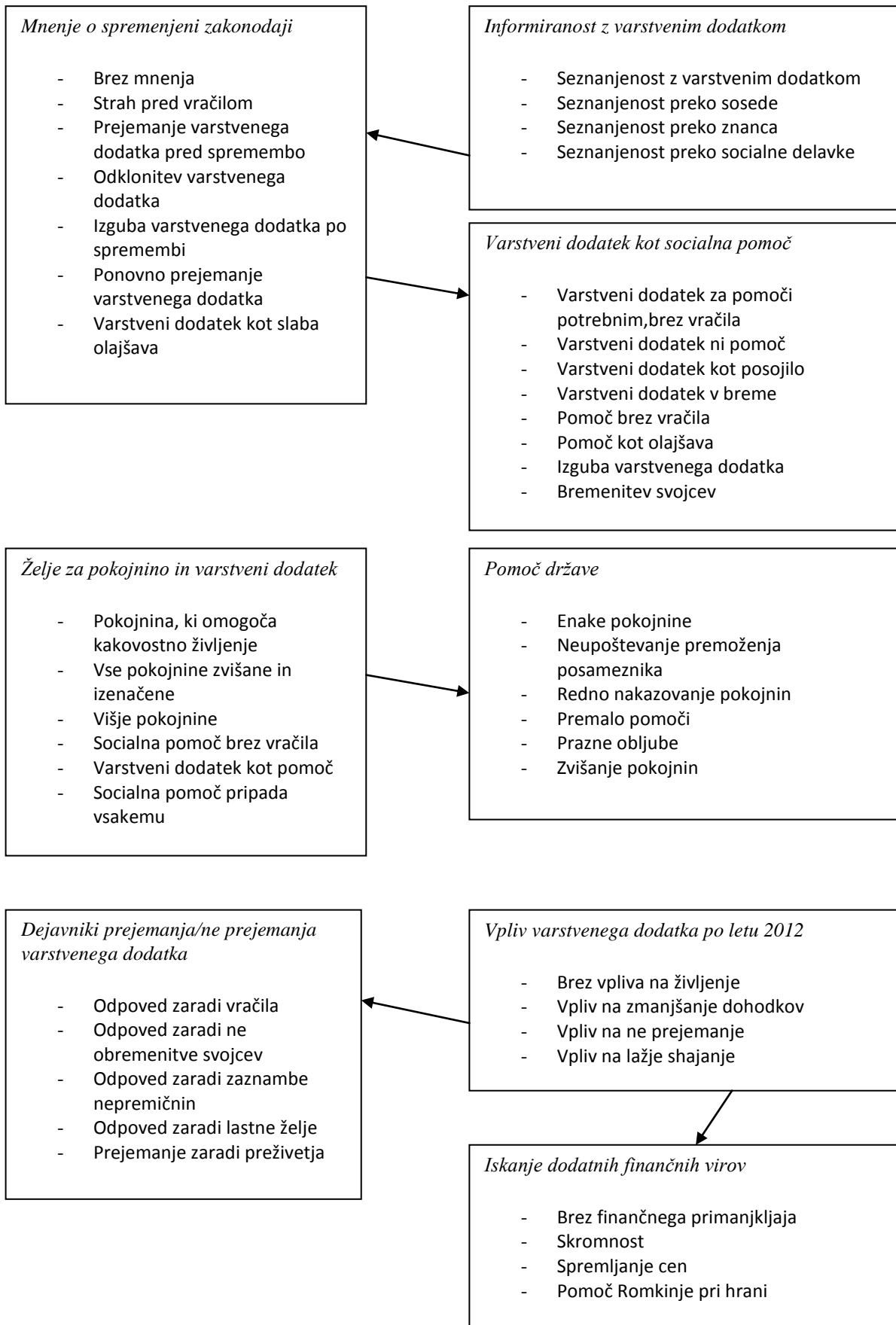
Opis življenja

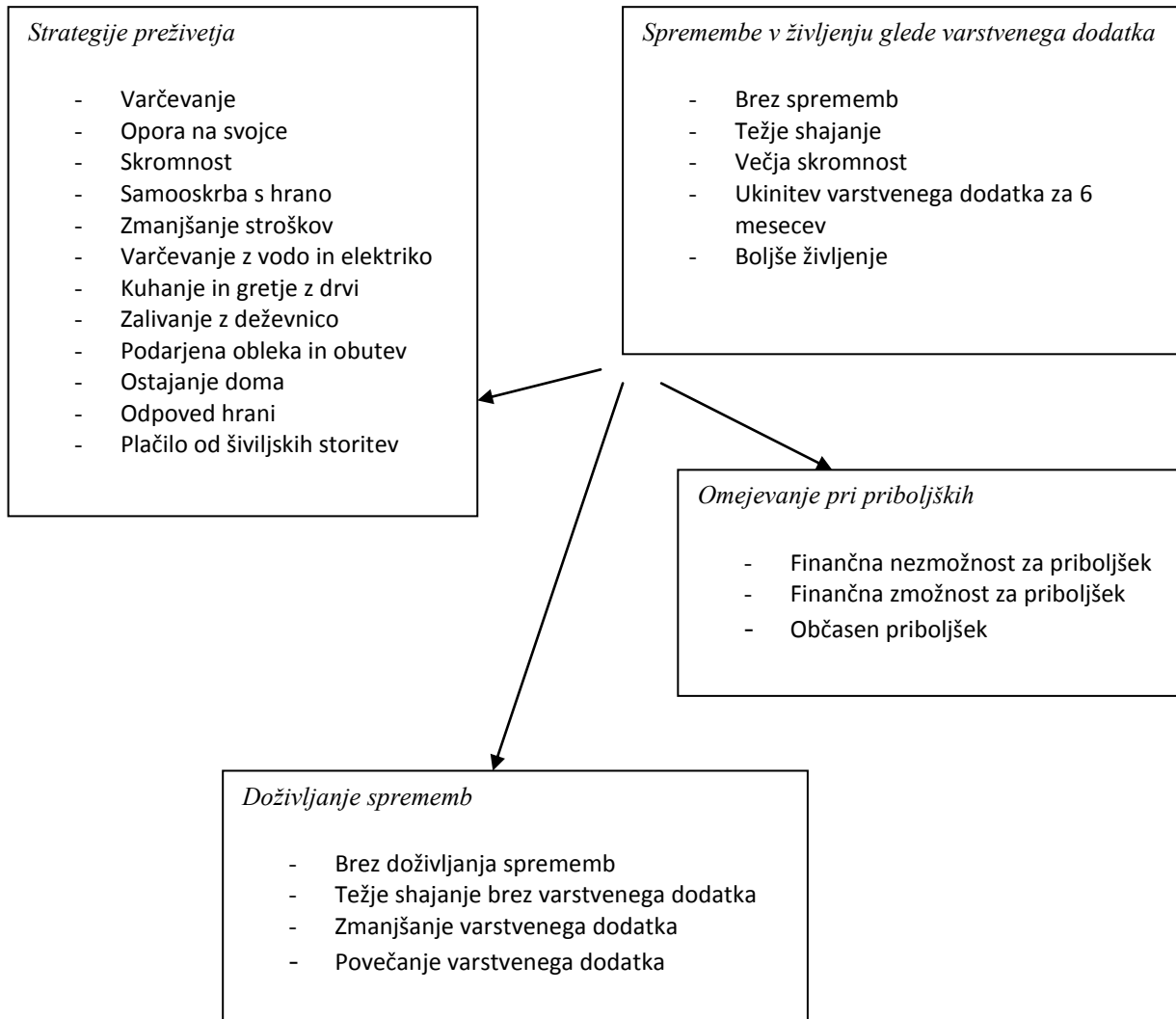
Finančni položaj po upokojitvi

Vpliv spremenjene zakonodaje na življenje upokojenk

Strategije preživetja

9.5 Prošnja za sodelovanje

REPUBLIKA SLOVENIJA

Center za socialno delo GROSUPLJE

Adamičeva 051, 1290 Grosuplje

01/781-80-50; FAX 01/786-16-01

Grosuplje, 7.4.2016

ZADEVA: PROŠNJA ZA sodelovanje pri DIPLOMSKI NALOGI

Študentka Maja Križman, rojena 2.3.1991, ki zaključuje 4. letnik na Fakulteti za socialno delo z naslovom **Strategije preživetja upokojenih žensk po spremembi socialne zakonodaje** je na Center za socialno delo Grosuplje poslala zaprosilo za opravljanje intervjujev z vlagateljicami za varstveni dodatek.

Ker so vse raziskave in rezultati raziskav pomembni za ugotavljanje dejanskega stanja, vas vljudno prosimo, da razmislite, če ste pripravljeni opraviti intervju s študentko.

Vsi podatki so anonimni in bodo namenjeni izključno namenom raziskave v diplomski nalogi

V roku enega tedna vas bomo poklicali in preverili, kako ste se odločili.

V kolikor bi želeli imeti o čemerkoli več informacij, me lahko pokličete na tel: 01 781-80-58

Zahvaljujemo se vam za sodelovanje in vas lepo pozdravljamo.

Strokovna delavka

Bojana Tizmonar

V.d. direktorice:

Mojca Pettaufer Žižek